

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

1950-1960 DÖNEMİ MUĞLA MİLLETVEKİLLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı
SERHAT KINAY

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hasan Taner KERİMOĞLU

İzmir-2019

25.06.2019

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı **2011880193** numaralı öğrencisi **Serhat KINAY** ile ilgili Yüksek Lisans tez savunma sınavı tutanağı aşağıdadır
Gereğini arz ederim.

Doç. Dr. Başak OCAK
Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI

Tez sınav jürimiz tarafından incelenen "**1950-1960 Dönemi Muğla Milletvekilleri**" başlıklı Yüksek Lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 25/06/2019 tarihinde saat: 15.00 'da toplanarak aşağıda belirtilen şekilde işbölümü yaptıktan sonra adayın tez savunmasını dinlemiştir. Yönetmelik gereğince adaya tezi ile ilgili sorular yöneltilmiş ve tartışmalardan sonra adayın tezi hakkında aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL edilmesine

Oy Birliği ile

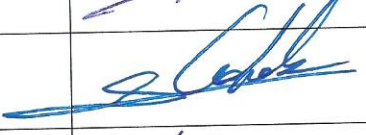
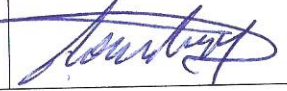
BAŞARI NOTU: (80)

RED edilmesine

Salt Çoğunlukla

sebebi

(**) DÜZELTME verilmesine

Tez Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hasan Taner KERİMOĞLU	
Üye	Doç. Dr. Fevzi ÇAKMAK	
Üye (Diğer Üniversite)	Dr. Öğr. Üyesi Taner BULUT	

ONAY

Doç. Dr. Başak OCAK
Müdür V.

(**) Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci, en geç üç ay içinde gerekli düzeltmeleri yaparak tezini aynı jüri önünde tekrar savunur.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum **1950-1960 DÖNEMİ MUĞLA MİLLETVEKİLLERİ** adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça da gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

25.03/2019

Serhat KINAY

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10275168
Yazar Adı/ Soyadı	Serhat KINAY
T.C. Kimlik No	33254003268
Telefon	5324857625
E-Posta	serhatkinay@me.com
Tez Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	1950-1960 Dönemi Muğla Milletvekilleri
Tezin Tercümesi	Deputies of Muğla in the Period 1950-1960
Konu	Tarih=History
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü/Hastane	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Anabilim Dalı	Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Tarih Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	105
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hasan Taner KERİMOĞLU
Dizin Terimleri	Müstakil milletvekili, Genel seçimler, Seçimler 14 Mayıs 1950, Seçimler 1954, Seçimler 27 Ekim 1957
Önerilen Dizin Terimleri	Demokrat Parti, Muğla Milletvekili

25/03/2019

İmza.....

ÖZET

Uzun yıllar iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimler neticesinde iktidarını, 7 Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti'ye kaptırması, Türkiye tarihinde ilk defa gizli oy, açık tasnif ve tek dereceli olarak uygulanan seçimlerin sonucunda, Demokrat Parti İktidar Partisi konumuna yükselmiştir. Bu süreçte Muğla bölgesinden Milletvekili seçilerek TBMM'de bölgenin sorunlarını ve ihtiyaçlarını meclis gündemine taşıması gereken kişilerin, genellikle ülke gündemi üzerine çalışmalar yaptığını, Muğla ili için yaptıkları çalışmaların yetersiz olduğunu görüyoruz.

Anahtar Sözcükler: *Muğla, Milletvekili, Bakan, Seçim, Kanun, Önerge, İktidar, Muhalefet, Demokrasi, Çok Partili Sistem.*

ABSTRACT

The Republican People's Party which had been in power for a long time, lost their power to the Democrat Party which was founded on 7th January 1946 in the election on 14th May 1950. The Democrat Party was in power in the result of election that was applied as secret vote, open counting and direct suffrage for the first time in Turkish history. In that process the persons who was elected to the Turkish national assembly worked on the agenda of the country instead of bringing on the parliament Muğla area's necessity and problems and we see their works about Mugla was insufficient.

Key words: *Muğla, Deputy, Minister, Election ,Law ,Motion, The Government Party, The Opposition Party, Democracy, Multi Party System*

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	I
YEMİN METNİ.....	II
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU.....	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖNSÖZ.....	VII
EKLER LİSTESİ	VIII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	1
İBÖLÜM: 9. DÖNEM MUĞLA MİLLETVEKİLLERİ	
(22.05.1950-14.05.1954)	13
1.1. Yavuz Başer (İshak Yavuz Paşamehmetoğlu)	13
1.2. Cemal Hünel	14
1.3. Zeyyat Mandalinci	17
1.4. Nadir Nadi (Mustafa Nadir Nadi)	22
1.5. Nuri Özsan (Mehmet Nuri Özsan)	26
1.6. Nâtik Poyrazoğlu (Mustafa Nâtik Poyrazoğlu)	44

II. BÖLÜM: 10. DÖNEM MUĞLA MİLLETVEKİLLERİ

(14.05.1954-01.11.1957)	52
2.1. Turhan Akarca (Ali Turhan Akarca)	54
2.2. Yavuz Başer (İshak Yavuz Paşamehmetoğlu)	56
2.3. Zeyyat Mandalinci	58
2.4. Nuri Özsan (Mehmet Nuri Özsan)	62
2.5. Nâlık Poyrazoğlu (Mustafa Nâlık Poyrazoğlu)	66
2.6. Akif Sarıoğlu	68

III. BÖLÜM: 11. DÖNEM MUĞLA MİLLETVEKİLLERİ

(01.11.1957- 27.05.1960)	70
3.1. Turhan Akarca (Ali Turhan Akarca)	72
3.2. Dilaver Argun (Abdullah Dilaver Argun)	72
3.3. Burhan Belge (Hüseyin Burhanettin Daybelge)	73
3.4. Zeyyat Mandalinci	74
3.5. Nuri Özsan (Mehmet Nuri Özsan)	75
3.6. Sadi Pekin (Ahmet Sadi Pekin)	76
3.7. Turgut Topaloğlu	77
SONUÇ	79
KAYNAKLAR	82
EKLER	85

ÖNSÖZ

14 Mayıs 1950 tarihinde başlayıp 27 Mayıs 1960 tarihine kadar süren Demokrat Partili yıllarda, Muğla ilimizin çıkarmış olduğu milletvekillerinin incelendiği bu tez çalışmasında, Muğla milletvekillerinin verdiği yasa teklifleri, soru önergeleri, konuşma talepleri, ülke meselelerine bakış açıları, Muğla ilimize ait sorunları TBMM’de nasıl dile getirdikleri ve bu sorunların çözümü noktasındaki isteklerin Demokrat Parti hükümeti tarafından ne ölçüde karşılık bulduğu ele alınmıştır.

Tez çalışmam sürecinde değerli bilgi, birikim ve desteklerini esirgemeyen Tez Danışmanım Doç. Dr. Hasan Taner KERİMOĞLU’na ve bu süreçte bana her konuda destek olan eşim Seçil KINAY’a çok teşekkür ederim.

Serhat KINAY
İzmir, 2019

EKLER LİSTESİ

- EK-1 Muğla Milletvekili Nadir Nadi ve Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon'un, Basın Kanunu'nun 36. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve İçişleri ve Adalet komisyonları raporları.....85
- EK-2 Muğla Milletvekili Nuri Özsan'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 39. maddesinin (B) fıkrasının yorumlanmasına dair önergesi ve Maliye, Geçici ve Bütçe Komisyonları raporları.....93
- EK-3 Muğla Milletvekilleri Sadi Pekin ve Turgut Topaloğlu'nun, İdarei Umumiyei Vilayet Kanununa muvakkat bir madde eklenmesine dair kanun teklifi ve Dahiliye Encümeni mazbatas1103

KISALTMALAR

A.g.d.	: Adı geçen dergi.
A.g.e.	: Adı geçen eser.
A.g.t.	: Adı geçen tez.
A.g.y.	: Adı geçen yayın.
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri.
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi.
DP	: Demokrat Parti.
MKP	: Milli Kalkınma Partisi
MP	: Millet Partisi
MTA	: Maden Tetkik Arama Enstitüsü
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
OECE	: Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü
SEATO	: Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
MEATO	: Orta Doğu Müdafaa Teşkilatı
Mr.	: Mister (Bay)

GİRİŞ

Türkiye’de çok partili yaşama geçiş, iç ve dış koşulların sonucunda gerçekleşmiştir. Atatürk döneminde iki kez, çok partili hayata geçilmeye çalışıldıysa da bunlardan sonuç alınamamıştı. TBMM Atatürk’ün ölümünün hemen ertesi günü 11 Kasım 1938’de İsmet İnönü’yü Cumhurbaşkanı olarak seçti. 26 Kasım 1938’de yapılan olağanüstü kongrede, parti tüzüğünde yapılan düzenlemeler İsmet İnönü’nün sürekli genel başkan seçilmesinin önünü açtı. Kendisine “Milli Şef” unvanı verildi¹. Böylece Türkiye, tek parti yönetimi altında yönetilmeye devam etti.

Aynı dönemde dünya genelinde ise önemli gelişmeler oluyordu. 1939’da SSCB, batıdaki burjuva demokrasileriyle birlikte hareket etmeye başladı. Bu dönemde ülkeyi yöneten Stalin, Çarlık Rusya’sı döneminde kaybedilen topraklara tekrar sahip olmak istiyordu. 1945’li yıllara gelindiğinde SSCB, Ardahan, Kars ve Boğazlara gözünü dikmişti. Bu sebeple İnönü, ABD ve Avrupa’ya yanaşmıştı. ABD Başkanı Truman, Sovyetlerin Türkiye ve Yunanistan’daki baskılarına engel olmak için farklı bir siyaset izleyeceğini duyurmuştu (Truman Doktrini). Sovyetleri Türkiye için bir tehdit olarak gören İnönü, bu gelişmeler üzerine ABD ile yakınlaşmış, batı modeli demokrasiye geçerek Avrupa’yı da yanına alabileceğini düşünmüştü².

Türkiye’de tek parti yönetiminin uyguladığı sosyal ve ekonomik politikalar, çok partili sistemin altyapısını oluşturmaya yönelik politikalarıydı. 1930-1945 yılları arasında uygulanan devlet eliyle sanayileşme ve devletçilik politikası ile ülkede belirli bir kesimde önemli bir sermaye birikimi oluşurken, diğer yandan toplumun en büyük grubunu oluşturan köylüler milli gelirden en az payı alıyordu. Tarım ürünlerine konulan ağır vergiler ve izlenen yanlış politikalar sebebiyle köylü mağdur edilmişti. II. Dünya Savaşı’nın patlak vermesi ile ülkede alınan ekonomik tedbirler savaş yıllarında çeşitli yolsuzluklara, enflasyon ve karaborsa gibi olumsuzluklara sebep olmuş, bu dönemde çıkarılan toprak mahsulleri vergisi, varlık vergisi ve Milli

¹ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil yay., İstanbul, 1996, ss.21-22.

² Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür yay., İstanbul, 2018, ss.239-240.

Korunma Kanunları, halkın Cumhuriyet Halk Partisi'nden (CHP) uzaklaşmasını ve sonraki yıllarda kurulacak alternatif partilerin tercih edilmesine zemin hazırlamıştı³.

4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun görüşmelerine 14 Mayıs 1945'te başlandı ve 11 Haziran'a kadar aralıklarla devam etti. Kanun tasarısı 14 Mayıs'ta Meclisin 52, 54; 16 Mayıs'ta 55; 17 Mayıs'ta 56; 18 Mayıs'ta 57; 1 Haziran'da 67; 4 Haziran'da 68; 11 Haziran'da 69 ve 72. inikatları olmak üzere 9 defa görüşüldü⁴.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşülmeye başlar başlamaz meclis iki gruba ayrıldı. Mecliste bir grup kanunu desteklemiş, diğer grup ise özellikle 17. madde olmak üzere kanun tasarısına karşı çıkmıştır. Bu madde ülkede geniş topraklara sahip sınıfın ortadan kaldırılması anlamına geliyordu. Kanunu savunan taraf bunun halkçılık ilkesinin bir zorunluğu olduğunu, yasa ile Türk köylüsünün kölelikten kurtulacağını ileri sürmüştür⁵. İsmet İnönü dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na toprak kanununun çıkarılması hususunda ısrar edilmesi talimatını vermiştir⁶.

11 Haziran 1945 tarihinde kanun olarak kabul edilen ve 15 Haziran 1945 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan kanunun, üzerinde çok tartışılan ve gruplaşmaya sebep olan 17. maddesinin yasa olarak kabul edilen son hali ise şöyledir: *“Topraksız veya az topraklı olan ortakçılar, kiracılar veya tarım işçileri tarafından işlenmekte bulunan arazi, o bölgede 39. madde gereğince dağıtmaya esas tutulan miktarın kendi seçtiği yerde üç katı sahibine bırakılmak şartıyla yukarda yazılı çiftçi ve işçilere dağıtılmak üzere kamulaştırılabilir. Sahibine bırakılacak olan arazi 50 dönümden aşağı olamaz. Bu madde hükmünün uygulanmasında 15 ve 16. maddelerin hükümleri işlemez. Geçici mevsim işçileri hakkında bu hüküm uygulanmaz. İşçinin geçici mevsim işçisi olup olmadığını Tarım Bakanlığı belli eder”*.

17. madde içerisinde bahsedilen 39. madde ise:

³ Müge Tokgöz, **1950 Seçimlerinin Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecindeki Yeri**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2008, ss.75-76.

⁴ Ensar Yılmaz, **DP'nin İktidara Geliş Süreci (1945-1950)**, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya, 2008, s.80.

⁵ Tokgöz, **a.g.t.**, ss.79-80.

⁶ Cemil Kılıç, **Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri**, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1995, ss.29-30.

“Hiç arazisi olmayanlara, bölgelere ve tarım çeşitlerine göre bir çiftçi ailesinin geçinmesine ve aile fertlerinin iş kuvvetlerinin değerlendirilmesine yetecek genişlik, kuvvet ve çeşitte olmak üzere küçük arazi haddi içinde arazi verilir. Toprağı yetmeyenlerin arazileri yukarıdaki fıkra hükümleri dairesinde yeter miktara çıkarılır. Verilecek arazinin imkân nispetinde bir yerde ve toplu olması gözetilir”⁷ hükmünü içerir.

Tasarının hazırlanmasının ardından Adnan Menderes ve bazı milletvekilleri dönemin Başbakanı Saraçoğlu’na giderek tasarının toprak sahipleri lehine düzeltilmesini istemiş, Saraçoğlu “Bilhassa Adnan Menderes’in son bir gayretle, ameleye toprak vermemek ve verdirmemek için elden gelen gayreti sarf ettiğini” söylemiştir⁸.

Tasarı yasa haline geldiyse de özel toprak mülkiyetinin istimlakı ile ilgili hükümler pek uygulanamadı. CHP ortaya çıkan hoşnutsuzluğu ortadan kaldırmak için 1947 yılında parti kurultayında büyük toprak sahipleri lehine düzeltmeler yapmaya karar verdi⁹.

1945 yılında iç siyaseti etkileyen faktörlerin başında dışarıda gelişen siyasi olayların etkin olduğunu söylemek mümkündür. O dönemde çıkan bazı gazete ve dergilerde “Türkiye, demokrasi yolunda adımlar atmazsa dışarıdan buna zorlanacak ve güç durumunda kalacaktır” şeklindeki yazılar Türkiye’deki tepeden inme demokrasinin sebebi olarak gösterilmektedir¹⁰.

CHP milletvekilleri Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan CHP grubuna 7 Haziran 1945 günü “Dörtlü Takrir” olarak tarihe geçen bir önerge verdiler. Bu önerge aracılığıyla parti içerisinde farklı görüşlerin özgürce dile getirilebildiği demokratik bir ortam amaçlanmıştı. Yine aynı dönemde Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Yasa Tasarısı meclise getirilmiş, özellikle Adnan Menderes gibi büyük toprak sahiplerinin topraklarının da kamulaştırılmasına olanak sağlayan tasarı içerisindeki 17. madde, bu milletvekilleri tarafından ağır eleştirilere maruz

⁷ Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu (1945, 15 Haziran). **Resmî Gazete** (Sayı: 6032). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6032.pdf> (Erişim: 18.03.2019).

⁸ Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve ideolojisi**, Yordam yay., İstanbul, 2013, s.13.

⁹ Müge Tokgöz, **a.g.t.**, s.80.

¹⁰ H. Bayram Kaçmazoğlu, **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları**, Birey yay., İstanbul, 1988, s. 23.

kalmıştı¹¹. CHP içerisindeki muhalif sayısı artarken 18 Temmuz 1945 tarihinde Milli Kalkınma Partisi kurulmuş, fakat çok ciddiye alınmamıştı¹². İsmet İnönü 1 Kasım 1945'te yaptığı açılış konuşmasında mevcut bir muhalefet partisi bulunmasına rağmen, bir muhalefet partisine ihtiyaç olduğunu söylemişti. CHP içerisinde buna karşı olan bir grup da vardı. Bu grup çok partili sisteme geçilmesi durumunda reformların duraksayacağı ve tehlikeye gireceğini söylüyordu¹³.

Fuat Köprülü ve Adnan Menderes'in Vatan gazetesinde demokratikleşme üzerine yazılar yazmaya başlaması, CHP üyeliğinden çıkarılmalarına sebep oldu¹⁴. Bu duruma tepki gösteren Refik Koraltan, yine Vatan gazetesine bir demeç vererek arkadaşlarının ihracının parti tüzüğüne aykırı olduğunu belirtmiş, bu beyanatın ardından o da partiden ihraç edilmiştir¹⁵.

7 Ocak 1946'da Celal Bayar başkanlığında Demokrat Parti kuruldu. Çeşitli nedenlerle CHP'den hoşnut olmayan kim varsa DP etrafında toplanmaya başladı. DP'nin hızlı yükselişi karşısında CHP, demokratikleşme adına seçim sisteminde değişiklik, İnönü'nün değişmez genel başkan sıfatının ortadan kaldırılması, Toprak Mahsulleri Vergisi'nin kaldırılması, Çalışma Bakanlığı ve İşçi Sigortaları Kanunu'nun çıkarılması gibi yeni düzenlemeler yaptı¹⁶. Hazırlanan parti tüzüğüne göre genel başkanın Cumhurbaşkanı seçilmesi durumunda, parti başkanlığından çekilmiş sayılacağı 18. madde olarak kabul edilmişti. Kuruluşu itibariyle kamuoyunda büyük yankı uyandıran DP, kimilerine göre Serbest Fırka'nın devamıydı¹⁷.

Bunun yanında DP'ye farklı gözle bakan kişiler de yok değildi. CHP'li Necmettin Sadak, 9 Ocak 1946 tarihli Akşam Gazetesi'ne yazdığı yazısında, DP'nin program açısından CHP'den çok farklı olmadığını, DP'nin hükümet ve idare mekanizmasında yenilik ve düzeltim istediğini belirterek kurulmasına desteğini açıkça ifade etmişti¹⁸.

1946 yılında yapılan yerel seçimler ilk kez tek dereceli ve birden fazla partinin katıldığı bir seçim olması bakımından çok önemlidir.

¹¹ Akşin, **a.g.e.**, s.242.

¹² Tokgöz, **a.g.t.**, s.83.

¹³ Ahmad, **a.g.e.**, ss. 24-26.

¹⁴ Akşin, **a.g.e.**, s.243.

¹⁵ Eroğul, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁶ Akşin, **a.g.e.**, s.244.

¹⁷ Yılmaz, **a.g.t.**, ss.129-130.

¹⁸ **A.g.t.**, s.154.

Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar'ın Tasvir gazetesine, 22 Nisan 1946 tarihinde verdiği demeçte, seçim öne alınsa bile DP'nin seçime hazır olduğunu söylemesinin hemen ardından Eylül'de yapılması gereken belediye seçimlerinin Mayıs ayında yapılmasına yönelik yasa tasarısı CHP grubu tarafından meclise getirildi ve kabul edildi.

Seçimlerin öne alınması ile DP de seçimlere katılıp katılmama konusunda bir kararsızlık yaşandı ve belediye seçimlerine katılmayacaklarını açıkladılar. Milli Kalkınma Partisi ise seçimlere katılacağını duyurdu. İsmet İnönü çıktığı seyahatlerinde yapılacak olan belediye seçimlerinde bütün vatandaşların oy kullanmasını istedi. Bu arada CHP ve MKP adaylarını açıkladı.

26 Mayıs 1946 seçimleri olaylı başlamış, partiler birbirini suçlamıştı. CHP; DP ve MKP'yi bozgunculuk yapmakla suçlarken, muhalefet CHP'nin seçimde baskı ve hile yaptığını iddia ediyordu. İlerleyen saatlerde MKP'nin çekilmesi ile CHP seçimlerde tek başına kalmıştı¹⁹.

Belediye seçimlerinden önce CHP Grubu, 1947 yılında yapılması gereken kurultayı bir yıl erken toplantıya çağırdı. 10 Mayıs 1946'da yapılan bu kurultayda; "Tek dereceli genel milletvekili seçimine karar vermek, sınıf esasları üzerine cemiyetler kurulmasını mümkünleştirmek ve parti tüzüğündeki "Değişmez Başkan" maddesini tadil etmek" konuları görüşüldü²⁰.

İsmet İnönü kurultayda "*Sayın üyeler, sizleri Türk halk iradesinin yeni bir aşamasına karar vermeniz için çağırdım. Bu tek dereceli seçimdir. Bu seçimi doğal olarak 1947'de düşünüyorduk. Dış ve iç politika gerekleri, ülke yönetimini bir an önce kararlı kılmak zorunluluğunu gösterdi. Dünyanın hali, daha bulanık ve karanlık olarak, uzun bir sürünceme yolu tutmuştur. Bu yolda ne gibi ihtimaller karşısında kalacağımızı kestiremiyoruz. Bir yıldan beri memleket içinde Büyük Millet Meclisi'nin otoritesi üzerinde saygılı olmayan tartışmalar olmuştur. İçeride ve dışarıda hiçbir politika, otoritesinden kuşku duyulan bir millet meclisi ile yürütülemez. Bunun doğal sonucu, hızla bir seçime gitmek olacaktır. Bu düşünceler gösteriyor ki, eğer bir iki ay içinde olağanüstü bir engel çıkmazsa, yeni seçime gitmek kararındayız*"²¹ şeklinde bir konuşma yaptı.

¹⁹ Yılmaz, **a.g.t.**, ss.162-164.

²⁰ Kılıç, **a.g.t.**, s.57.

²¹ Yılmaz, **a.g.t.**, s.166.

Kurultayda; tek dereceli seçim, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi örgütlenme hakkı üzerindeki sınırlamaların kaldırılması, her kurultayda partinin başkanını seçme imkânına kavuşması, kararları alındı.

Tansiyonun giderek yükseldiği “Tek dereceli seçim tasarısı” görüşmelerinde DP’liler belediye seçimlerinde yaşanan olayların tekrar etmesi durumunda milletvekili seçimlerine de katılmayacaklarını söylediler²². 5 Haziran 1946 tarihinde 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu kabul edilerek yasalaştı. 6 Haziran 1946 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdi²³. Oy pusulaları için mühürlü zarf usulü getirildi²⁴.

Demokrat Partideki yükselişin önüne geçmeye çalışan CHP, milletvekili seçimleri tarihinin Ekim 1947 yerine 21 Temmuz 1946 tarihine alınmasına karar verdi²⁵. CHP, DP’nin hazırlıksız şekilde seçime girmesi durumunda partiye duyulan heves ve heyecanın kaybolabileceğini düşünmüş, bu durumdan faydalanarak bir adım öne geçmeyi planlamıştı²⁶. CHP’nin bu girişimleri karşısında DP de boş durmayarak mitingler yapmaya başladı. Mitinglerdeki kalabalık kitleleri gören CHP, DP’nin yükselişinin önüne geçmek için, basını etkin şekilde kullanarak DP aleyhinde haberler yaptırdı²⁷.

DP’nin seçimleri boykot etme gibi bir planı olması ihtimaline karşı, İnönü böyle bir durumda halkın bunu hoş görmeyeceğini söyledi. Sonuçta DP’nin kapatılabileceğini düşünen Celal Bayar ve arkadaşları seçime girmeye karar verdiler. 27 Haziran 1946’da DP, Mareşal Fevzi Çakmak’ı aday olarak listesine aldı²⁸.

DP’liler propaganda döneminde; geçim sıkıntısı, antidemokratik kanunlar, baskı gibi konular üzerinde dururken, savaş yıllarında çekilen sıkıntıların sorumluluğunu CHP’ye yükleyerek muhalefet yapıyorlardı. CHP’de ise Başbakan

²² Yılmaz, **a.g.t.**, s.167.

²³ Milletvekilleri Seçim Kanunu (1946, 6 Haziran). **Resmî Gazete** (Sayı: 6026). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6326.pdf> (Erişim: 16.06.2019).

²⁴ Tokgöz, **a.g.t.**, ss.85-86.

²⁵ Osman Cenk Kanca, “1950-1960 Arası Türkiye’de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 9/19 (2012), s.49.

²⁶ Kılıç, **a.g.t.**, s.60.

²⁷ Tokgöz, **a.g.t.**, s.87.

²⁸ Yılmaz, **a.g.t.**, s.170.

Şükrü Saraçoğlu 8 Temmuz 1946'da radyodaki konuşmasında ülkeyi kalkındırmak için beşer yıllık üç plan hazırladıklarını söylemişti²⁹.

Ve nihayet 21 Temmuz 1946 günü seçimler yapıp sonuçlar açıklandığında, 465 milletvekilliğinin, 397'sini CHP, 61'ini DP, 7'sini de bağımsızlar kazanmıştı³⁰. DP'liler, CHP'yi seçimlere hile ve fesat karıştırmakla suçladılar³¹. Celal Bayar'ın seçimlerle ilgili yaptığı sert açıklamaları yayınlayan Gerçek ve Yeni Sabah gazeteleri kapatıldı. Seçim sonuçları üzerine eleştiri yapmak yasaklandı.³²

1946 seçimlerinden sonra İnönü hükümeti kurması için Recep Peker'i görevlendirdi. Peker çok partili sistemi sindirememişti. DP ile sürekli çatışma halindeydi. İşlerin iyice kötüye gittiğini gören İnönü ortamı yumuşatmak için "12 Temmuz Beyannamesini" yayımladı ve çatışmacı bir politika izleyen Peker'e karşı parti içinde genç milletvekillere oluşan bir hareket başlattı. Bütün bunların sonucunda Peker hükümeti istifa etti. İnönü kabineyi kurması için bu defa 9 Eylül 1947'de Hasan Saka'yı görevlendirdi³³. Saka'nın kurmuş olduğu kabine 13 Ekim 1947'de 49'a karşı 362 oyla güvenoyu aldı³⁴. Fakat Hasan Saka Hükümeti de uzun soluklu olmadı. 1949 yılında hükümeti kurma görevi Şemsettin Günaltay'a verildi. Şubat 1950'de DP'nin mutlaka çıkarılmasını istediği, seçimlerde adli denetim şartı konusunda anlaşmaya varılmıştı³⁵. Profesör Şemsettin Günaltay II. Meşrutiyet döneminde İslamcı akım içerisinde yer almış bir tarihçidir. Başbakanlığı döneminde uzlaşmacı yaklaşımları ile bilinmektedir.

Demokrat Parti, 1946 seçimlerinin ardından 1947 yılında gerçekleştirdiği ilk kongresinde parti programını da kabul etmişti. Demokratik bir içeriğe sahip olan bu programa göre aile ve özel mülkiyet toplumun temeli kabul ediliyordu³⁶. CHP içerisindeki çatışmacılar gibi DP içerisinde de iktidara karşı sert siyaset izlenilmesi gerektiğini savunan muhalif milletvekilleri vardı. Mart 1948'de bunlar DP'den ihraç

²⁹ Ensar Yılmaz, **a.g.t.**, ss.173-174.

³⁰ **Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011**, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2012, s.8.

³¹ 1946 yılında Muğla'da gerçekleştirilen seçimlerde de yolsuzluk yapıldığına dair söylentiler ortaya atılmıştı. **BCA – Muamelat Genel Müdürlüğü**, 30-10-0-77-507-8.

³² Yılmaz, **a.g.t.**, ss.175-176.

³³ Akşin, **a.g.e.**, s.245.

³⁴ Hakan Toy – Defne Elmacı, **Kronolojik Türkiye Tarihi Ansiklopedisi**, Karma Kitaplar yay., İstanbul, 2015, s. 105.

³⁵ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim yay., İstanbul, 2000, s. 312.

³⁶ Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Afa Yay., İstanbul, 1996, s.326.

edildi. Müstakil Demokratlar olarak adlandırılan bu grup 20 Temmuz 1948'de Millet Partisi'ni (MP) kurdular. Mareşal Fevzi Çakmak partinin genel başkanı olmuştur³⁷.

İktidar ve muhalefet arasındaki ılımlı ilişki MP'yi rahatsız etmiş, DP'yi iktidar partisiyle iş birliği yapmakla suçlamıştı. Bu suçlamaların asılsız olduğunu ispatlamak isteyen DP yöneticileri, MP'lilerin haklı çıkmamaları için yeni anlaşmazlıklar yaratmış, çok önemli olmayan Memurin Muhakemet Kanunu'nun değiştirilmesini istemişlerdir. Seçim kanununun değiştirilmesi için Halk Partisi grubundan yetki alan hükümet, kanun tasarısını meclise sunmuş, ancak DP'liler tasarımı yetersiz bulduklarını ve seçimlerde adli teminatın sağlanması koşulunun getirilmesini istemişlerdir. Muhalefetin baskısı karşısında ne yapacağını bilemeyen Hasan Saka hükümeti istifa etmiş, içerisinde Nihat Erim'in de bulunduğu yeni bir hükümet kurulmuştur. Yeni hükümet tarafından yeniden hazırlanan kanun tasarısı da DP tarafından kabul görmemiş ve seçimlere katılmama kararı almışlardır. 17 Ekim 1948 tarihinde yapılan ara seçimlere CHP tek başına katılmış, ancak katılım fazla olmamıştır. Yine seçimde yapılan gayrihukuki fiiller, CHP'nin güvenilirliğini sarsmıştır. Bu durumdan hoşnut olan DP kendinden emin olarak genel seçimlerin yapılmasını istemeye başlamış, kanunda değişiklik yapılmadan da seçimin kazanılabileceğini düşünmüştür. Demokrat Parti temsilcilerinin seçim kurullarına girmesinden dolayı seçimler kontrol edilebilir bir hal almıştır³⁸.

Günaltay ilk meclis toplantısında demokratik yönetim anlayışının gereklerinin kararlılıkla yapılacağını ve 1950 seçimlerinin hiçbir şüpheye mahal vermeyecek şekilde bütün önlemler alınarak gerçekleştirileceğini söylemiştir. Şemsettin Günaltay, hükümeti yeni kurmuş olmasına rağmen DP Merkezine giderek istekleri hakkında bilgi edinmiştir. Bu istekler doğrultusunda, "Seçim Kanunu" ve "Basın Kanunu" değişikliği üzerinde çalışmak için Nihat Erim başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun hazırladığı kanun tasarısı Bakanlar Kuruluna sunulmuştur. Parti divanında görüşülen tasarı bir sonuca bağlanmamış, kanun üzerindeki çalışmalar devam etmiştir. Aralık ayının başlarında kanun tasarısı ile ilgili görüşmeler artmış, 6 Aralık 1949 tarihinde CHP Meclis Grubu seçimlerin yargı güvencesine bağlanmasını kabul etmiştir. 7 Şubat 1950 tarihinde mecliste tartışılmaya

³⁷ Akşin, **a.g.e.**, s.246.

³⁸ Tokgöz, **a.g.t.**, ss.96-97.

başlanan kanun tasarısı, 16 Şubat 1950 tarihinde yapılan oylama sonucunda kabul edilmiştir. Yeni Seçim Kanunu tek dereceli, gizli oy, açık tasnif, yargı denetimi gibi düzenlemeleri içermektedir³⁹.

Seçim Kanununun kabul edilmesinin ardından partiler seçim kampanyalarını başlatmışlardır. Propaganda döneminde CHP daha fazla demokrasi için söz veriyor, tarımda yapılacak düzeltmelerden ve özel girişimlerden bahsediyor, DP ise hem ekonomik hem siyasal özgürlüklerden, özel girişimlerden ve işçiler için grev hakkından söz ediyordu. CHP 01 Mart 1950 tarihinde yaptığı açıklamada seçimlerin 14 Mayıs'ta yapılacağını duyurdu. CHP'nin 27 Nisan 1950 tarihinde yayınladığı seçim bildirgesinde; özel girişime daha fazla imkân verilerek devletin görevinin sınırlandırılması, vergi düzenlemeleri, dış sermayenin ülkeye girişinin sağlanması, köylünün yaşam standartlarının daha iyi bir duruma sokulması gibi birçok vaat yer alıyordu. DP'nin bildirgesinde ise; iktidara geldiği takdirde mevcut yönetim şekline ve prensiplerine ya da herhangi bir sosyal sınıfa dokunmayacağı belirtilmişti. Millet Partisi de seçim bildirisini yayınlamış, 22 ilden 205 aday çıkarmıştı⁴⁰.

14 Mayıs 1950 yılında yapılan seçimler sonucunda Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Resmi kayıtlara göre 8.905.743 kişiden 7.953.085 kişi oy kullanmıştır. Bu da %89,3'lük bir katılım olduğunu göstermektedir. Kullanılan oyların 4.391.694'ünü (%55,2) DP alarak 416 milletvekili, 3.148.626'sını (%39,6) CHP alarak 69 milletvekili, 368.537'sini (%4,6) MP alarak 1 milletvekili ve 44.537'sini (%0,6) Bağımsızlar alarak 1 milletvekili çıkarmışlardır⁴¹. 27 yıllık CHP'nin iktidarı kaybetmesi hem yurtiçinde hem de yurtdışında farklı açılardan değerlendirilmiştir. DP'nin seçimlerdeki başarısını köylülere, ticaret ve sanayi sınıfına borçlu olduğu, ayrıca laikliğe karşı olan gelenekçi kişilerin de bunda payı olduğu belirtilmiştir. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Türkiye'nin yaşadığı demokratik iktidar değişikliği, halkın isteğinin siyasete yansıdığı tarihi bir durum olarak görülmekte ve Türk Demokrasinin dönüm noktası olarak yorumlanmaktadır. 14 Mayıs 1950 seçimleri "Beyaz İhtilal" adıyla tarihe geçmiştir⁴².

³⁹ Murat Karataş, "Cumhuriyet Halk Partisinin Siyasal İktidar Anlayışı", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 7/29(2014), ss.514-516.

⁴⁰ Yılmaz, **a.g.t.**, ss.276-277.

⁴¹ **Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011**, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2012, s.25.

⁴² Yılmaz, **a.g.t.**, s.281.

1950 yılında yapılan seçimlerde Demokrat Parti'nin seçimi kazanması ülkenin her yerinde büyük bir coşkuyla karışandı⁴³. Türk demokrasi tarihinde büyük bir başarıya imza atan Demokrat Parti 1950 seçimlerinden sonraki on yılın ilk yarısında başarılı bir yönetim sergilerken ikinci yarısından itibaren ise başarısı gitgide azalmıştır⁴⁴.

22 Mayıs 1950 tarihinde TBMM'de yapılan birleşimde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı için yapılan seçime 387 Milletvekili katılmış, 2 çekimser oy kullanılmış, 385 oyla İçel Milletvekili Refik Koraltan Başkanlığa seçilmiştir⁴⁵.

Cumhurbaşkanlığı seçimi için 453 milletvekili oylamaya katılmış, 453 oydan, İstanbul Milletvekili Celal Bayar için 387 oy kullanılmıştır. İsmet İnönü için 64 oy, DP İzmir Milletvekili Halil Özyörük için bir oy, bir de çekimser oy verilmiştir. 387 oyla Cumhurbaşkanlığına İstanbul Milletvekili Celal Bayar seçilmiştir⁴⁶. Cumhurbaşkanı Celal Bayar Aydın Milletvekili Adnan Menderes'e yeni hükümeti kurmak için yetki vermiştir⁴⁷.

1950 seçimlerinde bir milletvekili iki yerden aday gösterilebiliyordu. CHP tarafından getirilen bu sistem sayesinde Ankara'da milletvekili seçilemeyen İsmet İnönü Malatya'dan vekil seçilerek meclise girebilmiştir⁴⁸.

1950 seçimlerinde İstanbul hariç her il bir seçim bölgesi olarak kabul edilmiş, en çok oy alan parti meclise milletvekili gönderebilmişti. Çoğunluk sistemi denilen bu sistem başlarda Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti tarafından kabul görse de 1950'ten itibaren, CHP'nin aleyhine işlemeye başlamış ve CHP sıralarından nispi temsil sistemine geçmek için sesler yükselmeye başlamıştır. 1960'dan sonra Nispi temsil sistemine geçilmesi ile birlikte Türkiye koalisyon hükümetleriyle tanışmıştır⁴⁹.

1950 seçimleri öncesinde Muğla'da siyasi partilerde hareketlilik artmaya başlamıştır. CHP 1946 yılında yapılan seçimlerde aldığı yenilgiyi düzeltmek ve tekrar

⁴³ Tevfik Çavdar, "Demokrat Parti", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, s.2068.

⁴⁴ Carter Findley, **Modern Türkiye Tarihi**, Timaş Yay., İstanbul, 2012, s.306.

⁴⁵ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 9, Cilt 1, İçtima: Olğ., 1. İnikat, 22.05.1950, s.5.

⁴⁶ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 1, İçtima: Olğ., 1. İnikat, 22.05.1950, s.7.

⁴⁷ Yakup Kaya, "Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 7/3(2018), s.2277.

⁴⁸ İlber Ortaylı, **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, Kronik Kitap yay., İstanbul, 2019, s.124.

⁴⁹ **A.g.e.**, ss.117-118.

eski gücünü kazanmak için çalışmalar başlatmıştır. 1946 yılı seçimlerinde DP Muğla ili genelinde birinci parti olmuş ve 4 milletvekili çıkarmıştır.

CHP Muğla İl İdare Kurulu'nun seçimlerin kazanılması için CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği belgede; seçim kanununun değiştirilmesi, partiyi kötüleyici fikir ve beyanlarda bulunan memurların görevlerinden uzaklaştırılması, partiye ait olan Ulus gazetesinin fiyatında indirim yapılması, halkın geçim kaynağı olan tütün alımlarının fazlaştırılması gibi bilgiler yer almaktaydı. Seçim çalışmaları kapsamında; 1936-1939 yılları arasında Muğla valisi olarak görev yapan ve Muğla halkı tarafından çok sevilen Recai Güreli 17 Şubat 1950 yılında CHP müfettişi olarak Muğla'ya atanmıştır. Daha önce Muğla'nın yerel gazetesi olan Halk Gazetesinin sayfalarını CHP'nin haberleri doldururken, 1950 yılından sonra yerini Muğla Gazetesi almış ve DP haberlerine ağırlık vermiştir. Seçimler yaklaşırken 2 Ocak 1950 tarihinde CHP İl Kongresi yapılmış ve 14 Mayıs seçimlerinde Muğla'dan aday gösterilecek milletvekillerinin %70'inin ön seçimle %30'nun ise parti genel kurulu tarafından belirleneceği açıklanmıştır. Bunun üzerine 9 Nisan 1950 tarihinde yapılan ön seçimlerde belirlenen milletvekili adayları; Ethem Serin (CHP İl Başkanı), Baha Şıkman (Fethiye Eski Belediye Başkanı), Dr. Celal Gökbel ve Nazmi Akdeniz (Milas Belediye Başkanı)'dir. Recai Güreli ve Şükrü Kaya ise Genel Merkez tarafından belirlenen milletvekili adaylarıdır. DP de, Muğla'da çıkaracağı adayların halkın sevgi ve saygısını kazanmış kişiler olmasını istiyordu. Ön seçim sonucunda belirlenen DP adayları ise; Samet Ağaoğlu (Avukat, DP Genel İdare Kurulu Üyesi), Nuri Özsan (Milletvekili), Cemal Hünel (DP İl Başkanı), Zeyyat Mandalinci (Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi Mezunu), Yavuz Başer'dir(Avukat, Milas DP İlçe Başkanı). Nadir Nadi Abalıoğlu (Cumhuriyet Gazetesi Başyazarı) ise Muğla Bağımsız Milletvekili adaydır. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerde iktidarı kazanan DP, Muğla'da da seçimi kazanan taraf olmuş, Yavuz Başer, Zeyyat Mandalinci, Nuri Özsan, Samet Ağaoğlu, Cemal Hünel ve Nadir Nadi Abalıoğlu (DP listesinden bağımsız olarak) Muğla Milletvekili seçilmişlerdir.1950 seçimlerinde Muğla'da kayıtlı 109.583 seçmenden 96.647'si seçimde oy kullanmış, CHP bu oyların 43.842'sini, DP ise 53.719'unu alarak 6 milletvekili çıkarmıştır⁵⁰.

⁵⁰ Osman Köse-Bayram Akça, "Demokrat Parti Döneminde Muğla'da Siyasi Hayat", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, 19/41(2018), ss.161-166.

Samet Ağaoğlu hem Manisa hem de Muğla'dan aday gösterilmiş, her iki ilden de milletvekili seçilen Ağaoğlu Manisa'yı tercih etmiştir⁵¹. Daha sonra onun yerine yeniden milletvekili seçimi yapılmıştır⁵².

1950 seçimlerinde kişiler 2 farklı ilden aday olma hakkına sahiptiler. Her iki ilden de seçilen adaylar bir ili tercih etmiş ve bundan dolayı diğer illerde milletvekili açığı oluşmuştur. 16 Eylül 1951 tarihinde 14 ilde ara seçim yapılmıştır⁵³. Ara seçim yapılan iller arasında Muğla ili de vardır. Samet Ağaoğlu'nun hem Manisa'dan hem de Muğla'dan milletvekili seçilmesi ve sonrasında Manisa'yı tercih etmesinden dolayı Muğla'da 1 kişilik milletvekili açığı oluşmuştur. 16 Eylül 1951 tarihinde yapılan ara seçimlerde Muğla'dan DP adayı Nâlık Poyrazoğlu milletvekili seçilmiştir⁵⁴.

Biz bu çalışmamızda Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu yıllarda Muğla ilinden seçilen milletvekillerini ve onların çalışmalarını incelemeyi amaçlıyoruz. Muğla milletvekillerinin 1950-1960 yılları arasında hangi konularda TBMM'de söz aldıkları, hangi yasa tekliflerinde buldukları hem ulusal hem de yerel düzeyde hangi konulara ilgi gösterdikleri tezimizde incelenecektir.

Tezimizi hazırlarken büyük oranda TBMM zabıt ceridelerinden yararlanılmıştır. Böylece Muğla milletvekillerinin Meclis'teki faaliyetleri saptanmıştır. Ayrıca dönemin basını ve arşiv belgeleri de tezimizde kullanılmıştır. Bunun yanı sıra kitap ve makaleler de çalışmamızı hazırlarken yararlandığımız diğer kaynaklardır.

⁵¹ Osman Köse-Bayram Akça, **a.g.m.**, s.168.

⁵² **BCA – Muamelat Genel Müdürlüğü**, 30-10-0-77-513-12.

⁵³ Süleyman İnan, "CHP Müfettişi Cemal Karamuğla'nın Raporları Işığında Bir Taşra Kenti Olan Denizli'de 1950 Seçimleri ve Gösterdikleri", <https://dergipark.org.tr/download/article-file/26136>, (28.05.2019), s.118.

⁵⁴ Osman Köse-Bayram Akça, **a.g.m.**, s.168.

I. BÖLÜM:9. DÖNEM MUĞLA MİLLETVEKİLLERİ (22.05.1950-14.05.1954)

1.1. Yavuz BAŞER (İshak Yavuz PAŞAMEHMETOĞLU)

1914 yılında Çankırı’da dünyaya gelen Yavuz Başer’in anne adı Hasibe, baba adı Ahmet’tir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Kastamonu Lisesinde pansiyon kâtipliği ve memurluk, Orman Genel Müdürlüğü’nde muhasebe memurluğu, Milas Hâkim Yardımcısı ve Sorgu Hâkimi, Çermik Yargıçlığı, Serbest Avukatlık, 9 ve 10. Dönem Demokrat Parti Muğla Milletvekilliği görevlerinde bulunmuştur⁵⁵.

Seçim sürecinin tamamlanmasının ardından toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Yavuz Başer, çeşitli görevlerde bulunmuştur. Başer; 6 Kasım 1950 Pazartesi günü yapılan 2. birleşim birinci oturumda Sayıştay Komisyonu tasnif heyetine⁵⁶ ve aynı gün yapılan ikinci oturumda ise tekrar Ulaştırma Komisyonu’na seçilmiştir⁵⁷.

Gümrük ve Tekel Bakanı Nuri Özsan’a Muğla ili ziyaretinde Milletvekilleri Adnan Karaosmanoğlu, Namık Gedik ve Yavuz Başer de refakat etmiştir. Birlikte ilçeleri ve köyleri gezmişlerdir⁵⁸.

8 Şubat 1952 Cuma günü yapılan 37. Birleşimde 1593 sayılı Hıfzıssıhha Kanununun 170. Maddesine “*Nüfusu yüz binden yukarı olan veya bu miktardan az olsa da Bakanlar Kurulunca tensip ve ilan edilen şehirlerde özel kap ve şişelerle satışı çıkarılacak sütler ve çiğ yenecek kremalarla kahvaltılık paket yağlarının*

⁵⁵ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.660.

⁵⁶ TBMM Zabıt Ceridesi., Devre 9, Cilt 2, İçtima:1, 2. İnikat, 06.11.1950, s.23.

⁵⁷ A.g.e., Devre 9, Cilt 2, İçtima:1, 2. İnikat, 06.11.1950, s.30.

⁵⁸ Milliyet, 26 Ocak 1951.

*pastorizasyonu mecburidir*⁵⁹ fıkrasının eklenmesi için verilen kanun teklifi görüşmelerinde, Tekirdağ Milletvekili Zeki Erataman söz alarak sütün pastörize edilmesini olumlu bulduğunu fakat verilen kanun teklifindeki “*sütler ve çiğ yenecek kremalarla kahvaltılık paket yağlarının*” ifadesinin “*süt ve mamulleri*” olarak değiştirilmesi gerektiğini söylemiş ve bununla ilgili bir teklif vermiştir⁶⁰. Zeki Erataman’ın konuşması üzerine İçişleri Komisyonu adına söz alan Başer; konunun daha önce komisyonda görüşüldüğünü, Erataman’ın belirttiği hususlara açıklık getirildiğini, bu kanun teklifinin sadece sütün pastörizasyonu ile alakalı olduğunu, süt ürünlerinin pastörize edilme zorunluluğu bulunmadığını dile getirmiş, bu konunun ayrıca açıklanmasını istemiştir⁶¹.

1.2. Cemal HÜNAL

Cemal Hünel 1901 Yunanistan Florina doğumludur. Anne adı Emine, baba adı Şerif’tir. Almanya Freiberg Üniversitesi Maden Mühendisliğinden mezun olan Hünel, Almanca ve az düzeyde Fransızca bilmektedir. Serbest Madencilik, Muğla Bölgesi Maden Müdürlüğü ve 9. Dönemde Demokrat Parti’den Muğla Milletvekilliği yapmıştır⁶².

2 Mayıs 1951 tarihinde Başbakan Adnan Menderes’in başkanlığında DP Muğla il kongresi düzenlenmiş; kongreye Çalışma Bakanı Nuri Özsan, Muğla Milletvekilleri Yavuz Başer ve Cemal Hünel da katılmıştır⁶³.

⁵⁹ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 37.İnikat, 08.02.1952, ss.121-122.

⁶⁰ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 37.İnikat, 08.02.1952, s.128.

⁶¹ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 37.İnikat, 08.02.1952, s.130.

⁶² **TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980**, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.586.

⁶³ **Milliyet**, 2 Mayıs 1951.

Ağustos 1951’de Tarım Bakanı Nedim Ökmen’in Dalaman Çiftliğini ziyareti sırasında, Çalışma Bakanı Nuri Özsan ve Muğla Milletvekili adayı Natık Poyrazoğlu ile birlikte 1 gün sonra Tarım Bakanının ziyaretine gitmiştir⁶⁴.

2 Mart 1954 Salı günü yapılan 55. birleşim dördüncü toplantıda İktisat ve Ticaret Bakanı Fethi Çelikbaş’ın eski Ankara Milletvekili Salâhaddin Adil’in Maden Kanunu teklifinin acilen görüşülmesini teklif etmesi üzerine, Meclis Başkanı kanun teklifinin acilen görüşülmesini oylamaya sunmuş ve kabul edilmiştir. Konu ile ilgili, ilk olarak Cemal Hünel söz almış ve konuşmasında; yer üstü kaynakları kadar yer altı kaynaklarımızın da önemli olduğunu fakat gereken önemi vermediğimiz için bu alanda yeteri kadar gelişemediğimizi, sadece krom madeninden elde edilen gelirin Ege bölgesinde bir senede üretilen tütün gelirine denk olduğunu belirtmiş, Avrupa ve Amerika’da madencilğe çok önem verildiğini, bu ülkelerin bu işten ciddi kazançlar sağladığını, bizde ise durumun tam tersi olduğunu söylemiştir.

Bununla birlikte madenciliğin çok tehlikeli bir meslek olduğunu, bununla ilgili finansman sağlayacak kurumların kurulması gerektiğini, yurdun çeşitli yerlerinde zengin maden yatakları olmasına rağmen bu madenlerin işlenemediğini bu sebeple Maden Kanunu’nun bir an evvel çıkması gerektiğini belirtmiştir⁶⁵.

Cemal Hünel ertesi gün yapılan 3 Mart 1954 tarihli 56. birleşim dördüncü toplantıda tekrar söz alarak Maden Kanunu’nun Fenni Nezaret ile ilgili 32. maddesi ile ilgili olarak; memlekette sahada başarılar göstermiş maden mühendisi ve maden çavuşu bulmanın mümkün olmadığını, toprak altında yapılacak olan arama ve çalışmalarda vatandaşların ölmemesi için mutlaka maden mühendisi veya bir maden teknisyeni çalıştırılması gerektiğini dile getirmiştir⁶⁶.

Bu Kanunun Fenni Nezaret ile ilgili 32. maddesinde “maden” kelimesinin çıkarılması bazı milletvekilleri tarafından teklif edilse de Kanun yürürlüğe girdiğinde “maden mühendisi” ve “maden teknisyeni” kelimeleri aynen yer alıyordu. İlgili madde 11 Mart 1954 tarihli Resmî Gazete’de;

“Madde 32 — Maden arama faaliyetinin bir maden mühendisinin ve-ya bir maden teknisiyeninin veya bir jeologun direktifi altında yapılması şarttır.

⁶⁴ Cumhuriyet, 27 Ağustos 1951.

⁶⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 9, Cilt 29, İçtima:4, 55.İnikat, 02.03.1954, ss.56-58.

⁶⁶ A.g.e., Devre 9, Cilt 29, İçtima:4, 56.İnikat, 03.03.1954, ss.56-58.

Arama ruhsatnamesi sahibi arama faaliyetine başlamadan evvel maden mühendisi veya teknisiyeninin veya jeologun faaliyet sırasında inhilâl vukuunda yerine gelenin isim ve ikâmetgahını Ekonomi ve Ticaret Vekâletine bildirmeye ve bu şahsın mezkûr vazifeyi kabul ettiğini gösterir noterlikten tasdikli bir beyannameyi tevdi mecburdur.

Ruhsatname sahibi bu şartlar yerine getirilmeksizin veya maden mühendisi veya teknisiyeninin veya jeologun direktifi olmaksızın herhangi bir arama faaliyetinde bulunmaktan memnudur”⁶⁷ şeklinde yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Cemal Hünel, madencilik ile ilgili tescillerin Bakanlıkça yapılması gerektiğini vurgulamış ve söz alarak;

“Muhterem arkadaşlar, bundan sonraki maddelerin takibinde görüleceği veçhile, Madencilik bu Kanun ile tedvin edildikten sonra aynı zamanda bir sicil tesisi mevzuuna girecektir; tıpkı gayrimenkullerde olduğu gibi. Tescil muamelesi yapılacağına göre böyle bir muamelenin Bakanlıkta yapılması gerekmektedir. Binaenaleyh ruhsatnamelere tescil esasını koyduğumuza göre bunların da Vekâlette yapılması zaruridir. Maddenin aynen kabulünü rica ediyorum” demiştir. Verilen herhangi bir önerge olmadığı için madde olduğu gibi kabul edilmiştir⁶⁸.

Cemal Hünel; çıkarılan madenlerde devlet hakkının, çıkarılan madenin yükleme limanına mesafesinin de hesaba katılarak alınması gerektiğini savunmuş, fakat kanunda bu teklifine yer verilmemiştir⁶⁹.

Madde 156’yla ilgili olarak, MTA tarafından tetkik ve arama yapmak üzere kimseye ruhsat verilmeyen saha ve madenler için, kanunda geçen iki yıl ibaresinin bir yıla düşürülmesi hakkında önerge vermiş fakat bu önerge de MTA’nın iş yükünü arttıracığı gerekçe gösterilerek kabul edilmemiştir⁷⁰.

⁶⁷ Maden Kanunu (1954,11 Mart). **Resmî Gazete** (Sayı:8655). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8655.pdf> (Erişim: 06.05.2019).

⁶⁸ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 9, Cilt 29, İçtima:4, 56.İnikat, 03.03.1954, s.101.

⁶⁹ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 29, İçtima:4, 56.İnikat, 03.03.1954, ss.119-120.

⁷⁰ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 29, İçtima:4, 56.İnikat, 03.03.1954, s.136.

1.3. Zeyyat MANDALINCI

Demokrat Parti'den milletvekili seçilen Zeyyat Mandalinci; 1915 Bodrum, Akçaalan doğumludur. Anne adı Fatma, baba adı Mehmet'tir. Paris Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olan Mandalinci; Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Almanca ve Arapça bilmektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı Başmüsavirliği; 9, 10, 11. Dönem Demokrat Parti ve 16. Dönem Adalet Partisi Muğla Milletvekilliği, Avrupa Konsey Üyeliği ve Türk Delegasyonu Başkanlığı, 16. Dönem Dışişleri Komisyonu Başkanlığı, 07.05.1956-30.11.1956 tarihleri arasında İktisat ve Ticaret Bakanlığı gibi görevlerde bulunan Mandalinci tüccarlık, ihracatçılık ve çiftçilikle de uğraşmıştır. Evli ve 2 çocuk babasıdır. 19 Temmuz 1990 tarihinde vefat etmiştir⁷¹.

1951 yılında Avrupa Konseyi Türk Delegesi olarak Mülteciler Komisyonuna katılan Muğla Milletvekili Zeyyat Mandalinci gazeteye verdiği demeçte, rahatsızlandığı için yurda dönmek zorunda kaldığını, Muhacirler Komisyonuna sadece 2 gün katılabildiğini, 26 Kasım'da başlayan komisyonun 12 Aralık'ta biteceğini söylemiştir. Konferansta 3 önemli karar alındığını belirten Mandalinci; İşçi Göç Komisyonu ile Muhacirler Komisyonunun birleşmesinden Umumi Mülteciler Komisyonu doğduğunu, uluslararası alanda mülteci işlerini düzenlemek için özel komiserlik ve ayrıca dünya mülteci sorunları için Avrupa Mülteci Ofisi kurulduğunu dile getirmiştir⁷².

TBMM tarafından Avrupa Konseyine gidecek delegeler seçilmiş ve seçilen delegelerin arasında Muğla Milletvekili Zeyyat Mandalinci de yer almıştır⁷³.

16 Mayıs 1952 tarihinde yapılan meclis görüşmelerinde Zeyyat Mandalinci tarafından, Dışişleri, Ekonomi ve Ticaret Bakanlıklarına; karasularımızdan bazı

⁷¹ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.1073.

⁷² Milliyet, 05 Aralık 1951.

⁷³ Milliyet, 15 Mayıs 1952.

bölgelerin serbestçe balıkçılık yapılmak üzere Yunanistan'a kiraya verileceği hakkındaki haberlerin doğruluk derecesi, bu hususta yapılan herhangi bir müzakere olup olmadığı ve bu konuyla alakalı olarak sünger mevzusunun ele alınıp alınmadığı sorulmuştur. Ekonomi ve Ticaret Bakanı o an orada olmadığı için soruya Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü sözlü olarak cevap vermiştir. Köprülü; iki memleket karasularının kararlaştırılan sahalarında karşılıklı olarak balık avlama meselesi Ankara'daki Türk-Yunan Komisyonu tarafından incelendiğini, incelemelerin henüz bitmediğini, sünger konusuyla alakalı Yunan hükümetiyle herhangi bir görüşme yapılmadığını, konuyla alakalı başka bir şey bilmediğini belirtmiştir.

Dışişleri Bakanı'nın bu sözleri üzerine söz alan Mandalinci, Yunan balıkçılarının sınır ihlallerinin gittikçe arttığını, bu konunun hafife alınmaması gerektiğini, bazı sünger cinslerinin Türkiye ve Yunanistan'ın tekelinde olduğunu, aradaki rekabetin sünger fiyatlarını epeyce düşürdüğünü, Yunan balıkçıların kullanılması yasal olmayan malzemelerle avcılık yaptığını, Türk-Yunan komisyonunun bütün bu konular hakkında önlemler alması gerektiğini dile getirmiştir⁷⁴.

“Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğü 1953 yılı Bütçesi münasebetiyle” söz alan Mandalinci, ülkemize yapılan göçleri ele aldığı konuşmasında, göçmen ve mültecilerin barınma, eğitim v.b. sorunlarını ele almış, bu hususun ülkemiz için doğuracağı fayda ve zarardan bahsetmiştir⁷⁵.

23 Şubat 1953 tarihli birleşimde, Osmanlı İmparatorluğu'nun elini çekmesinden sonra Balkanlarda meydana gelen istikrarsızlığı ele alarak başladığı konuşmasında, Türk-Yunan-Yugoslav ittifakının Sovyetler Birliği'nin planlarını bozduğunu, sınır ve milliyetçilik politikalarının yerini daha insani politikaların aldığını belirtmiş, kahramanlıkla kazandığımız zaferlerimizin iktisadi ve sosyal temellerle güçlendirilmesi gerektiğini, demokrasi bilincimizin arttığını söyleyerek, dört temel konuya parmak basmıştır. İlk olarak Dışişlerimizin daha iyi duruma getirilmesinin çok önemli olduğunu, ikinci olarak bizi yurt dışında temsil edecek kişilerin yurdumuzu her anlamda çok iyi tanıyan ve milli ekonomimize yeni sahalar açacak birikime sahip kişiler olması gerektiği, üçüncü olarak dış işlerinde uzmanlaşmış gençlere ihtiyaç

⁷⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 9, Cilt 15, İçtima:2, 73.İnikat, 16.05.1952, ss.261-264.

⁷⁵ A.g.e., Devre 9, Cilt 20, İçtima:2, 48.İnikat, 20.02.1953, ss.573-575.

olduğu ve Avrupa konseyine daha fazla genç memur gönderilmesinin yararlı olacağını, dördüncü olarak ise Avrupa'daki devletlerin birleşme yolunda olduğunu, bu faaliyetleri takip etmemizin ülkemizin faydasına olacağını dile getirmiştir⁷⁶.

27 Şubat 1953 Cuma günü yapılan birleşimde “Ulaştırma Bakanlığı, Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü, Devlet Havayolları Genel Müdürlüğü, Posta, Telgraf ve Telefon işletme Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçeleri münasebetiyle” yaptığı konuşmasında ise; can ve mal tehlikesi bulunan, kullanması motorlu teknelerden daha zor olan yelkenlilerin, kıyı kaptanlığı sınavından muaf tutulduğu halde, küçük tekne kullanan kaptanların hali hazırda yapılan ve çok zor olan bu sınavdan muaf tutulmadığını belirttiği konuşmasında, mevcut kıyı kaptanlığı sınavının revize edilmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir⁷⁷.

11 Kasım 1953 Çarşamba günü yapılan, üçüncü birleşim dördüncü toplantıda Ulaştırma Bakanı Yümnü Üresin'e sözlü olarak cevaplaması için; balıkçı ve süngerci motorlarını kullanabilmek için gerekli olan ehliyet ve sınavlar hakkında sorular yönelmiştir. Yümnü Üresin ise;

“1. Bu kaptanlardan aranan ehliyetnameler, (geçen Devrede sayın Mahmut Goloğlu'nun suallerine verdiğim cevapta da arz ettiğim gibi) «Liman ve kıyı kaptanlığı ehliyetnamesidir.» Bu ehliyetnamenin aranmasını icabettiren esbabı mucibe 4922 sayılı (Denizde Can ve Mal Emniyeti) Kanununa dayanılarak meydana getirilen nizamnamedir.

Tatbikattan alınan neticelerin tatminkâr olmadığı anlaşılmiş ve 18 gros tonilâtodan küçük makineli ve makinesiz gemilerin bu iş için denize çıkmaları halinde liman veya kıyı kaptanı yerine bir usta gemici idaresinde bulunabilmesi yapılan nizamname tadili ile mümkün kılınmıştır. Kezalik 5 gros tonilâtodan küçük makineli yük tekneleri sahiplerinin lehine olarak bunları idare edenlerin ehliyetleri de birer derece indirilmek suretiyle mağduriyetleri önlenmiştir. Gemi adamlarımın yeterliği ve sayısı hakkındaki nizamname tadilâtı 24. VI. 1953 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış ve bu tarihten itibaren de yürürlüğe girmiştir. Vekâlet bu tedilâtle iktifa etmeyerek nizamnamenin heyeti umumiyesinin tetkik ve tadiline lüzum görmüş ve bunun tasarısını da hazırlamıştır. Bu tasarıda yük tekneleri için cari olan 5 gros tonilâtoluk

⁷⁶ A.g.e., Devre 9, Cilt 20, İçtima:2, 51.İnikat, 23.02.1953, ss.836-837.

⁷⁷ A.g.e., Devre 9, Cilt 20, İçtima:8, 55.İnikat, 27.02.1953, ss.1209-1210.

had 10 gros tonilâtoya çıkarılmaktadır. Bu tasarı Devlet Şûrasına sevk edilmek üzeredir.

2. İmtihan şartlarının tesbitinde esas ittihaz edilen kıstaslar 1440 sayılı Deniz Ticaret Kanunu ile Denizde Can ve Mal Koruma hakkındaki 4922 sayılı Kanunun vecibelerini yerine getirebilmektir. Ezcümle, bir deniz kazası vukuunda kaza raporu düzenleyebilmek, gemi journali tutabilmek, her türlü hava şartlarında emniyetle seyrüsefer yapabilmek için okuma, yazma, gemicilik ve basit pusula ve haritadan anlamak, denizde çatışmayı önlemek gibi kaidelerin bilinmesi, imtihan programlarının ve şartlarının tesbitinden bu iki kanunun emrettiği asgari ölçülerdir.

3. Motorlu ve yelkenli deniz nakil vasıtalarıyla liman dâhilinde ve limanlar arasında yapılan küçük deniz nakliyatının inkişafı için yeni hazırlanmakta olan «Vekâlet Teşkilât Kanununa» bunların teşkilâtlandırılması, kalkındırılması ve deniz kredisinden pay sağlanması gibi hükümler konmaktadır. Çalışma Vekâletince hazırlanmış olan Deniz iş kanunu tasarısıyla da bunların sosyal İhtiyaçlarının temini dikkate alınmıştır. 2239 sayılı Denizyolları İnhisar Kanunu, 5842 sayılı Denizcilik Bankası Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış olduğundan «İstanbul ve İzmir'deki şehir ve körfez hatları inhisarı hariç olmak üzere» yurdumuz kıyılarına bütün deniz teşekküllerinin ve şahısların yolcu ve yük nakliyatı yapmaları mümkün kılınmıştır. Balıkçılık ve süngerciliğimizin inkişafı için bu işlerle ilgili olan Ekonomi ve Ticaret Vekâletince bir kanun tasarısı hazırlanmış ve Büyük Millet Meclisine sunulmuştur, komisyonlardadır»⁷⁸ diyerek cevap vermiştir.

Ulaştırma Bakanı Yümnü Üresin'e teşekkür eden Mandalinci; tekrar söz almış ve sorunların kısmen çözülmüş olmasına rağmen, hala konuya ilişkin birçok problem olduğunu söyleyerek konuşmasına devam etmiştir. 24 Haziran 1953 tarihli Resmî gazetede çıkan "Gemi Adamları Nizamnamesi"nin sekizinci maddesindeki değişiklikte 10 tonilatodan az gemilerdeki gemi kaptanlarını kaptan şahadetnamesi mecburiyetinden muaf tutmasına rağmen aynı yönetmeliğin altıncı maddesinin üçüncü fıkrasına eklenen bir ibareyle küçük deniz nakil araçlarının beş gros tonilatodan aşağı olanlarını bile liman kaptanlığı şahadetnamesi almaya zorunlu tuttuğunu belirtmiştir. Süngerci ile küçük deniz nakliyecisi arasında bir fark olmadığını, süngerci ve balıkçılar bu işi yapmadıkları dönemlerde nakliyecilik yaparak geçimlerini

⁷⁸ A.g.e., Devre 9, Cilt 25, İçtima:4, 3.İnikat, 11.11.1953, ss.110-111.

sağladıkları için kanunda yapılan değişiklerin tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini söylemiştir. Denizde yaşanan can ve mal kaybına ilişkin olarak yine tezatlıklar bulunduğunu belirtmiştir. Denizcilikle ilgili bir kongre düzenlenmesi gerektiğini, en küçük denizciden en büyük denizciye kadar bu işle uğraşan kişilerin bir araya getirilerek yeni kanunlar çıkarılması gerektiğini söyleyerek konuşmasını sonlandırmıştır⁷⁹.

Mandalinci, “Su Mahsulleri Kanunu” tasarısının 21. maddesinin “*Su mahsulleri avcılığında kullanılan motorlu tekneler için lüzumlu akaryakıt gümrük resminden muaftır*” ibaresinin görüşülmesi ile alakalı söz almıştır. Kendisinin su mahsulleriyle doğrudan ilgili olduğunu belirterek konuşmasına başlayan Mandalinci, bazı bölgelerde tek geçim kaynağı olan balıkçılığın bir diğer kolunun ise süngercilik olduğunu, yüksek maliyetler sebebiyle yüksek protein kaynağı olan balığın sahilden 30 kilometre mesafede bulunan şehir merkezlerinde tüketilememesinden bahsetmiştir. Sünger konusunda Türkiye’nin tek rakibinin Yunan adaları olduğunu, Yunanların Denizcilik Bankası sayesinde ucuz krediler vererek süngerin kilosunu 10- 12 liraya mal ettiğini yine aynı şekilde Yunanistan’da motorinin litresinin 10-12 kuruş iken Türkiye’de 30-32 kuruş olduğunu, dalgıç elbisesi Yunan adalarında 175 lira satılırken İstanbul piyasasında 1100 liraya yükseldiğini, bu fiyatlarla Türkiye’deki üreticilerin diğer ülkelerle rekabet edemeyeceklerini ve ayakta kalamayacaklarını belirtmiştir. Türk üreticisinin ayakta kalabilmesi için diğer memleketlerde neler yapıyorsa bizde de benzer uygulamaların hayata geçirilmesi istemiş, eğer 21. madde kaldırılırsa bunun balık üreticilerine büyük zarar vereceğini söylemiştir⁸⁰.

Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ın “*balıkçıların kullanacağı akaryakıttan vergileri kaldırmak faydalı mıdır zararlı mıdır?*” diyerek konuşmasına başlaması üzerine Zeyyat Mandalinci “*Çok faydalı olacaktır*”⁸¹ diyerek cevap vermiştir.

⁷⁹ A.g.e., Devre 9, Cilt 25, İçtima:4, 3.İnikat, 11.11.1953, s.112.

⁸⁰ A.g.e., Devre 9, Cilt 29, İçtima:4, 65.İnikat, 12.03.1954, ss.907-909.

⁸¹ A.g.e., Devre 9, Cilt 29, İçtima:4, 65.İnikat, 12.03.1954, s.911.

1.4. Nadir NADİ (Mustafa Nadir NADİ)

IX. ve X. dönemde Bağımsız olarak Milletvekilliği yapmış olan Nadir Nadi, 1908 Fethiye doğumludur. Anne adı Nazime, baba adı Yunus Nadi'dir. Lozan Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesinden mezun olmuştur. Fransızca ve Almanca bilmektedir. Gazetecilik ve yazarlık yapmıştır. Cumhuriyet Gazetesi Yöneticiliği ve Başyazarlığı, Galatasaray Lisesi Sosyoloji ve Yurt Bilgisi Öğretmenliği, IX. Dönem Muğla X. Dönem İstanbul Milletvekilliği gibi görevlerde bulunmuştur⁸².

14 Temmuz 1950 tarihinde yapılan Basın Kanunu görüşmeleri sırasında ikinci bölümde görüşülen süreli yayınlarla ilgili olarak komisyon sözcüsünün; “*Her süreli yayının yazı işlerini fiilen idare eden mesul bulunur*” sözüne, “*Bu maddede her kısmın mesul müdürü bulunabileceğine göre ayrıca gazete mesul müdürü de mesul müdür?*”⁸³ sorusunu yöneltmiş, komisyon sözcüsü Mehmet Enginün ise “*Gazete sahibi ve neşriyat müdürü, memleket haricine gidecek olursa zaten yerine bir mesul müdür bırakacaktır*”⁸⁴ şeklinde cevap vermiştir.

Aynı gün “basında mesuliyet” başlığı altında görüşülmeye başlanan 16. madde (Basın yoluyla işlenen suçlardan dolayı ceza mesuliyeti) görüşmelerinde söz almış ve İsviçre’de süreli yayınlar ile ilgili mevzuatı ülkemizde de uygulamayı önermiştir. Basın yoluyla işlenen suçlarda “*Yazıyı yazan mesuldür, eğer imzasız yazı varsa ondan ancak mesul müdürler mesuldür*”⁸⁵ şeklinde bir düzenleme yapılmasını teklif etmiştir. Ancak 24 Temmuz 1950 tarihinde yayımlanan Resmî Gazetede ilgili madde “*Mesul müdür suç teşkil eden haber, vesika veya yazıyı bu mahiyetini bilmeden neşretmiş ise bunların mesuliyeti yalnız haber, beyan, vesikayı verene veya yazıyı*

⁸² TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.1073.

⁸³ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 9, Cilt 1, İçtima: Olğ., 23. İnikat, 14.07.1950, s.736.

⁸⁴ A.g.e., Devre 9, Cilt 1, İçtima: Olğ., 23. İnikat, 14.07.1950, s.736.

⁸⁵ A.g.e., Devre 9, Cilt 1, İçtima: Olğ., 23. İnikat, 14.07.1950, s.743.

yazana aittir; Mesul müdür mevkutenin sahibi tarafından rızası hilafına neşredilen yazı ve resimlerden mesul değildir. Bu takdirde ceza mesuliyeti yazı ve resimleri neşrettirene aittir”⁸⁶ biçiminde yasalaşmıştır.

Nadir Nadi, Basın Kanunu’nun beşinci bölümünde, “Cevap ve Düzeltme Hakkı” başlığı adı altında 19. maddede yer alan ve “Bir şahsın haysiyet ve şerefine dokunan veya menfaatini bozan yahut kendisi ile ilgili hakikata aykırı hareketler, düşünceler ve sözlerle açık veya kapalı şekilde bir mevkutede yapılan yayından dolayı o şahsın imzasiyle gönderilecek cevap ve düzeltmeyi mevkutenin mesul müdürü metnine hiçbir mülâhaza ve işaret katmaksızın aynen ve tamamen neşre mecburdur. Cevap ve düzeltmenin günlük gazetelerde alındığı takip eden üç gün ve diğer mevkutelerde bu müddet gözetilmek şartıyla en geç ikinci çıkacak sayıda aynı sahife ve sütunda aynı punto harflerle yayınlanması mecburidir. Cevap ve düzeltme, taalluk ettiği yazının cevap verenle ilgili miktarından uzun olamaz. Ancak yirmi satırdan az olan yazıların cevabı yirmi satır olabilir. Gönderilen cevap ve düzeltmede suç teşkil eden ifadeler veya cevap ve düzeltmeyi gerektiren yayın ile ilgisi bulunmayan hususlar mevcut ise veya neşrinden itibaren üç ay geçmiş ise dercinden çekinilebilir. Bu takdirde çekinmenin sebepleri derhal yazı ile o yer sulh ceza yargıçlığına bildirilir. Yargıç en geç yirmi dört saatte neşir ile alâkası bulunup bulunmadığına ve müddetin geçip geçmediğine karar verir veya münasip göreceği değişikliği yapar. Yargıç kararının yerine getirilmesi mecburidir. Devlet daireleri, âmme müesseseleri ve tüzel kişiler tarafından gönderilecek cevap ve düzeltmeler hakkında da yukarıki fıkralar hükümleri uygulanır. Cevap ve düzeltme hakkını kullanmadan ölen bir kimsenin bu hakkını vârisleri kullanabilir”⁸⁷ şeklinde yasalaşan madde ile ilgili olarak yine söz istemiştir.

Nadi konuşmasında; cevap hakkının kutsal olduğunu, fakat zaman zaman suiistimallere uğradığını, sıradan bir eleştiri ya da övme sebebiyle cevap vermenin, kamuoyunu temsil eden gazeteleri çok meşgul ettiğini ve işini yapamaz hale getirdiğini söylemiştir. Ayrıca sadece değerlendirme amaçlı, mesela sanat eleştirisi gibi yazılar için hâkim yayımlanmayacaktır şeklinde karar verirse nasıl bir sonuç ortaya çıkacağı

⁸⁶ Basın Kanunu (1950, 24 Temmuz). **Resmi Gazete** (Sayı:7564). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf> (Erişim: 09.05.2019).

⁸⁷ Basın Kanunu (1950, 24 Temmuz). **Resmi Gazete** (Sayı:7564). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf> (Erişim: 09.05.2019).

yönünde komisyon sözcüsüne bir soru yönelmiştir. Komisyon sözcüsü Mehmet Enginün ise kanun maddesinde tereddüt edilecek bir taraf olmadığı cevabını vermiştir⁸⁸.

Aynı kanununun 31. maddesi hakkında söz alarak, bir kimsenin resmi hayatı ile özel hayatının birbirinden ayıramayacağını, memleket hizmeti yapan kişilerin özel hayatlarını en ince ayrıntılarına kadar milletin önüne sermeye mecbur olduklarını, basın yoluyla hakaret iftira v.b. suçlar işlendiğinde olayların şiddetlendiğini belirtmiş; eski Cumhurbaşkanı'nın oğlu hakkında yazılanları örnek vererek, bu yazılanlar bizden ileri ülkelerde yazılıysa o ailenin gazeteleri dava edebileceğini, yazılanların aslı yoksa buna sebep olan kişilerin en ağır şekilde cezalandırılacağını belirterek düşüncelerini ifade etmiştir⁸⁹.

Aynı konu üzerine görüşmeler devam ederken bu sefer Erzurum Milletvekili Bahadır Dülger'in konuşması üzerine Nadir Nadi söz istemiş ve Bahadır Dülger'in bahsettiği Batı ülkelerinde suçlu insanlar mahkeme kararı verilmeden önce, adlarının yazılmamasına dair hükmün özel şahıslara ait olduğunu, İsviçre'de bunun yürürlükte olduğunu, manavdan bir elma çalan kızın adının yazılmayacağını, (X) olarak kaydedileceğini, bir gazetenin toplum çıkarlarını alakadar eden bir insanın özel hayatına dair bir iddiayı ileri sürmesi durumunda, o gazeteye ispat hakkının İsviçre'de tanınmış olduğunu, ispat etmek şartı ile Adalet Bakanı, Cumhurbaşkanı hakkında bile yazabileceğini, iyi niyetle yazıldığı ispat edilen gerçek dışı haberlerde bile ceza verilmediğini belirtmiştir⁹⁰.

Sonuç olarak 31. madde ile ilgili yapılan itirazlar nedeniyle, 31. maddenin tamamen kaldırılması için oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir. 31. maddenin kaldırılmasıyla madde numaralarında değişiklik olmuş ve birer numara eksiltilerek okunmuştur⁹¹.

Basın Kanununun 32, 34, 36. maddelerinin görüşüldüğü esnada söz alarak, intihar vakalarına ve yakın akrabalar arasındaki cinsi münasebetlere dair, ileri sürülen

⁸⁸ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 9, Cilt 1, İçtima:Olğ., 23.İnikat, 14.07.1950, ss.744-745.

⁸⁹ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 1, İçtima:Olğ., 23.İnikat, 14.07.1950, s.755.

⁹⁰ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 1, İçtima:Olğ., 23.İnikat, 14.07.1950, s.757.

⁹¹ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 1, İçtima:Olğ., 23.İnikat, 14.07.1950, s.758.

yasaklama hükümlerinin konulmasının, herhangi bir şekilde basın özgürlüğüyle alakası olmadığını söylemiştir⁹².

Muğla Milletvekili Nadir Nadi 13 Şubat 1952 tarihinde TBMM Başkanlığına Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon ile birlikte Basın Kanunu'nun 36. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında gerekçeli bir dilekçe sunmuşlardır. Dilekçede yazılı olan veya basın yoluyla işlenmiş bulunan bütün suçlardan ötürü sivil şahıslar hakkında ağır cezayı gerektiren davaların Ağır Ceza Mahkemelerinde ve diğerlerinin de Asliye Ceza Mahkemelerinde görülmesini teklif etmişlerdir. Tasarı TBMM'de uzun görüşmelerden sonra kabul edilerek kanunlaşmıştır⁹³.

28 Şubat 1954'te Ankara'da Balkan Basın Antlaşması imzalandı. Türk heyetine Nadir Nadi başkanlık yaptı⁹⁴.

8 Mart 1954 Pazartesi günü yapılan Altmış birinci birleşimde “Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler hakkındaki Kanun” münasebetiyle söz alan Nadir Nadi:

“MADDE 1. — Matbuat vasıtasıyla her ne suretle olursa olsun:

1. Namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi veya hakarete bulunulması,
2. İtibar kıracak veya şöhret veya servete zarar verebilecek bir hususun isnadedilmesi,

3. Rıza hilâfına hususi veya ailevi ahvalin teşhir olunması,

4. Yukardaki hal ve suretlerle tecavüz, hakaret isnat veya teşhire mâruz bırakılacağından bahsile tehditte bulunulması.

Hallerinde fail (6) aydan (3) seneye kadar hapis ve (1 000) liradan (10 000) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Yukarda yazılı cürümler resmî sıfatı haiz olanlar aleyhinde sıfat veya hizmetlerinden dolayı işlendiğinde cürme mürettep olan ceza üçte birden yarıya kadar artırılarak hükmolunur”⁹⁵ maddesinin sonuna “İsnad edilen fiil, takibi şikayete bağlı olmayan bir suç teşkil ettiği takdirde Türk Ceza Kanununun 481. maddesi gereğince

⁹² **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 1, İçtima:Olğ., 23.İnikat, 14.07.1950, ss.760-761.

⁹³ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 20, İçtima:3, 39.İnikat, 06.02.1953, ss.142-165.

⁹⁴ **Cumhuriyet**, 1 Mart 1954.

⁹⁵ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 9, Cilt 29, İçtima:4, 61.İnikat, 08.03.1954, s.472.

ispat caizdir” fıkrasının eklenmesini istemiş⁹⁶ ve konu ile ilgili bir önerge vermiştir. İspat hakkının tanınması gerektiğini savunmuş, fakat ispat hakkı kabul edilmemiştir⁹⁷.

1.5. Nuri ÖZSAN (Mehmet Nuri ÖZSAN)

8. dönemde Muğla Milletvekili olan Nuri Özsan, 9,10 ve 11. dönem Demokrat Parti Muğla Milletvekili olarak görev yapmıştır. 1906 Muğla doğumludur. Anne adı Zeliha, baba adı Süleyman Seyfettin'dir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra, Kadırlı Cumhuriyet Savcısı, Pazarcık Hâkimi, Serbest Avukat, Adalet Komisyonu Başkanı⁹⁸, 22.05.1950-09.03.1951 tarihleri arasında Gümrük ve Tekel Bakanlığı⁹⁹ bir müddet aradan sonra 26.10.1951-02.12.1951 tarihleri arasında yine Gümrük ve Tekel Bakanlığı, 09.03.1951-10.11.1952 tarihleri arasında Çalışma Bakanı¹⁰⁰ olarak görev yapmıştır.

Adnan Menderes'in başkanlığındaki yeni bakanlar kurulu kabinesinde Gümrük ve Tekel Bakanı Muğla Milletvekili Nuri Özsan olmuştur¹⁰¹. Gümrük ve Tekel Bakanı Nuri Özsan, Tekel'in Bursa'da tütün alımını kestiğine dair çıkan söylentiler üzerine; çeşitli tütün piyasalarının son durumu hakkında bilgi vermiş, Marmara ve Karadeniz bölgesindeki alımların günün şartlarına göre matematiksel bir ilerleyiş halinde devam ettiğini, geçen yıllara göre piyasaya daha çekingen ve geç giren tüccarların alımlarının az olmakla beraber devamlı seyir halinde olduğunu ve gelecek günlerde gelişme göstereceğini ümit ettiğini söylemiştir¹⁰².

⁹⁶ A.g.e., Devre 9, Cilt 29, İçtima:4, 61.İnikat, 08.03.1954, s.500.

⁹⁷ Cumhuriyet, 9 Mart 1954.

⁹⁸ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.743.

⁹⁹ Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 2 (22 Nisan 1950 -20 Kasım 1961), Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2013, s.748.

¹⁰⁰ Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 2 (22 Nisan 1950 -20 Kasım 1961), Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2013, s.919.

¹⁰¹ Cumhuriyet, 23 Mayıs 1950.

¹⁰² Milliyet, 26 Mayıs 1950.

19 Haziran 1950 tarihinde yapılan toplantıda Kocaeli Milletvekili Mümtaz Kavalcıoğlu'nun, o dönemde Türkiye'de yapılan ihracatın %35'ini oluşturan ve milli ekonomimizin temelini teşkil eden tütüncülık ve 5628 sayılı kanunla kurulan Türk Tütün Ortaklığı ile ilgili hükümetin görüşünü sözlü olarak açıklamasını istemesi üzerine; Kavalcıoğlu'nun haklı olduğunu, genel ihracatımızın üçte birinden fazlasını ve Tekel gelirlerinin %70'ine yakınıni elde ettiğimiz tütün için şimdiye kadar çoktan alınması gereken kararların alınmamış olmasından dolayı ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğumuzu belirtmiş, acilen alınması gereken tedbirler olduğu gibi önumüzdeki seneleri de kapsayan esaslı tedbirlere ihtiyaç olduğunu hükümetin acil ve uzun vadeli tedbirler aldığını ve bunları önemle uyguladığını söylemiştir. Bunların dışında farklı bölgelerden tütüncülikle alakalı seçkin kişilerden oluşan bir heyet davet edildiğini, yakın zamanda üreticilerinde davet edileceğini, bu toplantılar neticesinde olumlu sonuçlara ulaşmayı hedeflediklerini dile getirmiştir. Ulaşılacak sonuçlar ve hükümet kararının Yüksek meclise ve kamuoyuna açıklanacağını, ikinci olarak sorulan 5628 sayılı kanunla oluşumuna karar verilen Türk Tütün Ortaklığı Müessesesi hakkında da incelemeler yapıldığını, üreticilerden toplanan 40 küsur milyon lirayı toplanış gayesine en uygun şekilde değerlendirip tütüncülüğümüzün ihtiyaçlarının karşılanması bakımından faydalı gördüklerini belirtmiřtir¹⁰³.

28.06.1950 tarihinde yapılan Meclis toplantısında Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu; Trabzon, Akçaabat ve aynı durumda olan diğer bölgelerin tütün mahsullerinin az bir satın almadan sonra üreticilerin elinde bırakılmasının sadece tütün ile geçinen bölge halkını zor duruma soktuğunu, büyük masraf ve borçlanma yoluyla üretilen mahsulün satılmaması halinde doğacak sonuçlardan en önemlilerinin, borç içindeki üreticinin borcunu ödeyememesi, ağır faiz yükü altında kalması, yeni borçlanma yapamadığı için tekrar üretim yapamayacağı ve dolayısıyla açlığa mahkûm bırakıldığını belirterek¹⁰⁴ Gümrük ve Tekel Bakanlığına sözlü olarak cevaplandırması için yönelttiği soruları Gümrük ve Tekel Bakanı Nuri Özsan şöyle yanıt vermiştir:

20 Haziran 1950 tarihine kadar yapılan ambarlama kayıtlarına göre; Trabzon ve Akçaabat'ta toplam olarak 5.771.514 kilo tütün elde edildiğini, aynı tarihe kadar, Trabzon ve Akçaabat'ta 2.927.826 kilo tütün satıldığını, bunun 160.033 kilosunu tüccar, 2.767.727 kilosunu Tekel İdaresinin satın aldığını, belirtilen vaziyete göre aynı

¹⁰³ A.g.e., Devre 9, Cilt 1, İçtima: Olg., 10.İnikat, 19.06.1950, s.204.

¹⁰⁴ A.g.e., Devre 9, Cilt 1, İçtima: Olg., 14.İnikat, 28.06.1950, s.297.

tarihte 1.957.600 kilo tütün kaldığını söylemiştir. Ayrıca Trabzon ve Akçaabat tütünlerinden Tekel İdaresinin şimdiki sarfiyatına göre fabrikasyon ihtiyacının üç milyon kilo civarında olduğunu, bu tütünün dış piyasada alıcısının Mısır olduğunu, onların da 500.000 ile bir milyon kilo arasında alım yaptığını, bu rakamlara göre Trabzon ve Akçaabat'ta üretimin 4-4,5 milyon kilo civarında kaldığı takdirde satışların müsait şartlar içinde cereyan edeceğini, bu miktar aşıldığı takdirde daima satış zorluklarıyla karşı karşıya kalınacağını, son dört yıl içinde bu iki yerdeki üretimin 3,5 milyon kilodan 5.700.000 kiloya yükseldiğini ve bu sebeplerden dolayı üreticilerin üretimlerini piyasa şartlarına göre ayarlamaları gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte diğer bölgelerde de olduğu gibi Trabzon ve Akçaabat'ta Tekel programına göre destekleme alımlarının devam ettiğini, Trabzon bölgesi hariç Marmara ve Karadeniz bölgelerinde elde edilen 37.484.772 kilo tütünden 21.140.230 kilosunun satıldığını ve 16.344.542 kilo civarında tütün kaldığını, tüccarlarla yapılan görüşmeler neticesinde bir miktar daha tütün alınacağını, tütün üreticisinin ne kadar büyük bir sıkıntı içinde bulunduğunun bilincinde olduklarını ve hükümetin bütün bu sıkıntıları en asgari seviyeye düşürmek için bütün imkânları kullanmak kararlılığında olduğunu söyleyerek cevaplamıştır. Ayrıca 1949 mahsulünün Ağustos ve Eylül aylarında fazla yağın yağmurlar sebebiyle kalitesinin bazı bölgelerde düştüğünü, bu sebeple ihraklık¹⁰⁵ tütün miktarının bazı yerlerde %44 e kadar yükseldiğini Akçaabat'ta 20 Haziran tarihine kadar 2.436.818 kilo tütünün 587.678 kilosu ihraklığa ayrıldığını belirtmiştir.

Nuri Özsan'ın verdiği cevaplar soruyu soran Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu'nu tatmin etmemiştir ve tekrar söz alan Goloğlu, özetle ihraklık olarak ayrılan tütünlerin kilosunu beş kuruştan almak isteyen Mehmet Çolak isimli bir vatandaş olduğunu, bir dilekçe yazarak bakanlığa müracaat ettiğini, bu hususta neler düşünüldüğünü, bu sene fazlalık olduğu gibi gelecek senelerde de fazlalık olacağını, Hükümetin ve Bakanlığın bu konu ile alakalı ne gibi bir planlama yaptığını ve kalıcı olarak ne gibi tedbirler aldığını Gümrük ve Tekel Bakanından anlatmasını istemiştir.

Soruya cevap veren Özsan; üreticiden tüccarın 160.033 kilo tütün alırken Tekelin 2.767.727 kilo satın aldığını, iki rakam karşılaştırıldığında Tekelin aldığı miktarın hiç de azımsanamayacak bir miktar olduğunu, ihraklık ürün meselesinde ise

¹⁰⁵ **İhrak:** Yakma, ateşe atmak, yakmak, yandırmak, bulamaç yapmak, akıtma, dökme.

ürünleri beş kuruştan satın almak isteyen kişinin niyetinin kestirilemeyeceğini, beş kuruştan aldığı tütünleri eleyip ayıkladıktan sonra kaçağa sarf etmek gibi bir yola gidilebileceğini, bütün tütün kampanyası sonunda 3-4 milyonluk küçük vasıflı tütünlerin kalmış olmasının 100 milyonluk rekolte karşısında büyük bir tehlike arz etmediğini söylemiştir¹⁰⁶.

Bakan Nuri Özsan'ın konuşmasından sonra Milletvekili Mahmut Goloğlu tekrar söz istemiş ve bir noktanın yanlış anlaşıldığını kendisinin toplam satın alımlar üzerinden konuşmadığını, bugün devam etmekte olan alımlar üzerine konuştuğunu, Trabzon ve Akçaabat gibi Samsun'da da aynı sorunların yaşandığını, ihraklık tütün konusunda ise kanunun, sigaradan başka maddeler imal etmek için ihracına müsaade ettiğini, kanunen bunun gayet açık olduğunu, ihrak tütüne talip olan vatandaşın bunu ihraç edeceğini, Sayın Bakanın işin bu noktasını ele almasını rica ettiğini¹⁰⁷ söylemesiyle konuşmasını sonlandırmıştır.

Milli Eğitim Bakanı Avni Başman'ın sağlık sebebiyle istifa etmesi üzerine, Milli Eğitim işlerine de vekâleten Nuri Özsan'ın bakacağı belirtilmiştir¹⁰⁸.

Nuri Özsan 19 Eylül 1950'de Milliyet gazetesine yaptığı açıklamada; Soma ve alkol hariç rakı, bira, kibrit, likör, barut malzemesi, vermut ve patlayıcı maddeleri özel kişilerin ve kurumların yapmasının serbest bırakıldığını belirtmiştir¹⁰⁹. Özsan ayrıca 12 Ekim 1950 tarihinde Tekel Genel Müdürlüğünde basın toplantısı düzenleyip, bakanlığını ilgilendiren konularla ilgili açıklamalar yapmıştır. Bayanlardan aldıkları şikâyetler doğrultusunda yeni bir bayan sigarası çıkartılacağını, yurtdışına satışla ilgili Belçika ve Danimarkalı firmalar ile protokol imzalandığını, karşılıklı uygunluk sağlanırsa anlaşma yapılacağını, Almanya'ya Türk tütününü sokmak ve satmak için tanıtım çalışmalarına başlayacaklarını, afişler hazırlayıp seminerlere katılacaklarını, Almanya'nın sürekli Amerikan'dan tütün alamayacağını, Türkiye'den tütün almaya mecbur olduğunu belirtmiştir. Son olarak Amerikan sigarası kaçakçılığının çok fazla arttığını, bununla savaşmak için kim Amerikan sigarası içiyorsa mahkemeye gönderileceğini belirtmiştir¹¹⁰.

¹⁰⁶ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 9, Cilt 1, İçtima:Olğ., 14.İnikat, 28.06.1950, ss.299-300.

¹⁰⁷ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 1, İçtima:Olğ., 14.İnikat, 28.06.1950, s.300.

¹⁰⁸ **Milliyet**, 3 Ağustos 1950.

¹⁰⁹ **Milliyet**, 19 Eylül 1950.

¹¹⁰ **Cumhuriyet**, 12 Ekim 1950.

Yol işleri için benzinden alınacak vergi hakkındaki 5336 sayılı kanuna ek Kanun tasarısı; Gümrük ve Tekel, Bütçe Komisyon raporları görüşmelerinde, Başkan tasarının tümü hakkında söz almak isteyen olup olmadığını sormuş ve Zonguldak Milletvekili Yunus Muammer Alakant söz alarak, benzinden alınan yol vergisine temasla bunu isabetsiz bulunduğunu, kaldırılması ya da hafifletilmesi gerektiğini söylemiştir. Yunus Muammer Alakant'ın konuşmasından sonra Seyhan Milletvekili Sedat Barı benzinden gümrük vergisi alınmaması üzerine konuşma yapmıştır. Sonrasında Başkan Gümrük ve Tekel Bakanı Nuri Özsan'a söz vermiştir. Yaptığı konuşmada; yabancı devlet başkanları ve aileleriyle refakatlerinde memur olanların, yabancı devletlerin Türkiye'deki elçi ve ailelerinin kendilerine ve elçiliklere mensup olanların birlikte getirdikleri ve Türkiye'deki ikametleri esnasında getirttikleri bilumum eşyanın gümrük vergisinden muaf tutulduğunu, diploması memurlarının ve resmi bir ziyaret ve vazife için memleketimize gelen delege ve askeri heyetlerin Gümrük ve Tekel, Dışişleri Bakanlıklarıyla birlikte tespit edilecek eşyaları, 153. maddede de: Bu kanuna geçen ve kapsamı belirtilmemiş olan eşya tabiri, her türlü maddeleri ve kıymetleri kapsadığını, bu itibarla yürürlükte olan kanunlarımızda gümrükten geçen benzin ve türevleri de dâhil olmak üzere bütün eşyaların vergiden muaf tutulduğunu, bunun karşılıklılık esasına dayandığını ve bundan vazgeçilemeyeceğini; verdikleri kanun tasarısını, 5336 sayılı kanun kabul edildiği zaman Gümrük Kanununun 18. maddesine karşılıklı muafiyetin konması maddesinin unutulduğunu ve ilave edilmesi için verdiklerini, bu itibarla bu tasarıda ne benzinden alınan yol vergisinin alınmaması, ne de başka eşyaların gümrükten muafiyetinin mevzu bahis olmadığını, bu sebeple iki milletvekilinin mevzu bahis ettiği konunun bu eşya ile alâkası olmadığını, böyle bir şeye gerek görüyorlarsa bunu, bir kanun teklif etmek suretiyle yapabileceklerini, bu itibarla bu kanunun kabul buyurulmasını Yüksek Heyetten rica ettiğini söyleyerek konuşmasına son vermiştir¹¹¹.

Özsan, 26 Şubat 1951 Pazartesi günü yapılan Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Tekel Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri ile ilgili görüşmelerde; Bakanlığın çalışmalarıyla ilgili detaylı bir konuşma yapmış, Milletvekilleri tarafından sorulan soruları yanıtlamıştır. Milletvekillerinin konuşmaları üzerine söz alan Gümrük ve Tekel Bakanı Özsan ana hatlarıyla; uzun yıllar kapitülasyonlar sebebiyle baskı altında olan gümrük politikamızın memleketimizi mali açıdan ne derece sarstığını herkesin

¹¹¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 9, Cilt 3, İçtima:1, 16. İnikat, 08.12.1950, ss.116-118.

bildiğini, gümrüklerin iki kanunu olduğunu, bunların birisinin Usul Muamele Kanunu, diğerinin de Tarife Kanunu olduğunu, bu kanunların 20 senelik bir ömrü olduğunu, nihayet Muamele Kanunu ile Gümrük Kanununu değiştirdiklerini, yapılan değişikliklerde de bir takım noksanlıklar fark ettiklerini, yakın zamanda bununla ilgili yapılan değişiklikleri meclise sunacaklarını ve eksiklikleri gidermiş olacaklarını ifade etmiştir. Ayrıca Gümrük Kanunu'nun asıl karakterini teşkil edecek olan Tarife kanununun 1928'de hazırlanıp 1929'da yürürlüğe girdiğini ve bu sebeple artık ihtiyaca cevap veremediğini, bununla ilgili olarak Brüksel Nomanklatür Projesi adı altında hazırlanan beş ciltlik eseri tercüme ettirdiklerini ve kendi kanunlarımıza uyarlamak için çalışmalar yapıldığını, yine bunu da yakın zamanda meclise sunacaklarını, askeri birlikler tarafından yürütülen gümrük muhafaza vazifesinin çok verimli olmadığını, bunun sivilleşmesi ve meslek haline getirilmesi düşüncesinde olduklarını, fakat bunu bütçeye büyük mali yük getireceği için maddi imkânlar elverdiği bir zamana ertelediklerini, gümrüklerde bulunan kaçak eşyaları Kızılay'a vereceklerini onların da bu eşyaları göçmenlere intikal ettireceklerini söylemiştir. Tütün alımlarıyla ilgili olarak eksperlerin bağımsız olmadığını, buldukları mevki yükseltmek için isabetli kararlar vermeleri gerektiğini ve aldıkları isabetli kararlar neticesinde sicil puanı aldıklarını, verdikleri yanlış kararların görevde yükselmelerine mani olduğunu; Bafra ve Büyük sigarasının ambalajlarında değişiklik yapıldığını, hanımlar için Bahar adında bir sigara çıkardıklarını, işlenmiş sigara olarak ihracat yapmanın mümkün olmadığını, tütünü ihraç edebilmek için yurt dışında İsviçre, Fransa, İtalya, Danimarka, İngiltere ile ortaklıklara girildiğini, Virginia tütününün istilasını üzerine İngiltere'de gerileme kaydedildiğini söylemiştir. Özsan ayrıca Kuveyt ile yeni bir ortaklık anlaşması yapıldığını ve bu sebeple Irak'ta bulunan acentemizin yakında kapanacağını, kardeş Pakistan'da bir teşebbüse geçmek için her türlü hazırlığın tamamlandığını, Tekel'in doğrudan doğruya veya ortaklık vasıtası ile burada bir fabrika açmak imkânlarını araştırdığını; şarap ve likörlerimizin aranan ürünler olduğunu, özellikle kuzey ülkelerinde ve İngiltere'de çok tuttuğunu; Tekel'de bulunan memur fazlalığı meselesinin halledilmesi için çalışmalar yapıldığını; alkol ve soma hariç bilimum alkollü içkiler, barut ve patlayıcı maddeler, kibrit ve kısmen tuzun Tekelden çıkarılacağını, bunların özel teşebbüslere bırakılması için bir kanun tasarısı hazırladıklarını ve yakında meclise sunulacağını; dinamitle balık avlanmaması için ellerinden geleni yaptıklarını fakat her tarafa yetişemedikleri için bunun önüne geçemediklerini, bu sorunun temel sebebinin yetersiz cezalar olduğunu; ülkede tuzun

Tekel bünyesinde olmadığını, fiyatlarının nakliye masraflarından dolayı arttığını, bunun önüne geçebilmek için muhtelif yerlerde depolar tesis edilerek fiyat seviyelerini birbirine yakın tutmaya çalışacaklarını belirtmiştir¹¹².

Aynı gün yapılan görüşmelerde en çok şikâyet edilen konulardan birisi ise; Tekel ve Orman memurlarının halk üzerinde kurdukları baskı idi. Vatandaş üzerinde tütün yakalamaları halinde olayı “ya hukuki mecralara taşıdıkları ya da vatandaşlardan rüşvet aldıkları ve halkın bu durumdan çok şikâyetçi olduğu” yönünde bazı milletvekilleri tarafından konuşmalar yapılmıştı. Hatta Balıkesir Milletvekili Ahmet Kocabıyıkoglu; Tekel İdaresi tarafından, bir buçuk milyon liraya yakın bir para sarf edilerek kurulan bu teşkilatın zaman kaybetmeden lağvedilmesi gerektiğini belirtmişti¹¹³.

Gümrük ve Tekel Bakanı olan Nuri Özsan yeni kabinede 09.03.1951 tarihi itibariyle Çalışma Bakanlığı görevine getirilmiştir¹¹⁴.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ’ın Cenevre’de toplanacak olan Birleşmiş Milletler Sağlık Teşkilatı Kuruluna katılmak üzere İsviçre’ye gitmesi münasebetiyle, yurda dönene kadar Sağlık Bakanlığına Çalışma Bakanı Nuri Özsan vekâlet etmiştir¹¹⁵.

9 Mayıs 1951 Çarşamba günü yapılan birleşimde Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri’nin; “süt, yoğurt, peynir ve süttten mamul bilu-mum gıda maddeleri hakkındaki”, tam yağlı diye satılan süt, yoğurt, peynir, kaşar peynirleri ve süttten üretilen gıda maddelerinin yağları alınarak imal edildiği ve bunların tam yağlı diye vatandaşa satıldığı hususundaki sorusuna; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına vekâlet etmesi sebebiyle Nuri Özsan, tam yağlı ve tam yağsız tiplerin ayrılmasını Bakanlık ve konuyla ilgili uzmanların uygun bulmadığını söyleyerek cevaplamıştır¹¹⁶.

Çalışma Bakanı olan Özsan; 11 Mayıs 1951 Cuma günü yapılan birleşimde yine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına vekâlet etmesi sebebiyle; Sivas Milletvekili İlhan Dizdar’ın, Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı terasına dair olan 1219 sayılı Kanunun¹¹⁷ 32. maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve Millî Eğitim ve

¹¹² **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 5, İçtima:1, 52.İnikat, 26.02.1951, ss.974-977

¹¹³ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 5, İçtima:1, 52.İnikat, 26.02.1951, ss.986-987.

¹¹⁴ **Milliyet**, 11 Mart 1951.

¹¹⁵ **Milliyet**, 30 Nisan 1951.

¹¹⁶ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 9, Cilt 7, İçtima:1, 74.İnikat, 09.05.1951, ss.155-156.

¹¹⁷ 11.04.1928 tarihinde kabul edilen bu kanun halen yürürlüktedir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonları raporları görüşmelerinde; teklif sahibinin 32. maddenin değiştirilerek teknisyen adını verdiği dişçi kalfalarının sınava tâbi tutularak başarılı olmaları durumunda, diş hekimi bulunmayan yerlerde, protez ve diş çekme gibi teknik hususları gerçekleştirmelerini istemesi konusunda söz almış ve konuşmasında; diş hekimliğinin ciddi, uzmanlık isteyen bir alan olduğunu, tıbbın bir kolu olduğu için uzun bir eğitim istediğini, her ne kadar ihtiyaç olsa dahi diploması olmayan kişilerce bu işin yapılmasının ölümcül sonuçlar doğurabileceği konusu üzerine durmuş ve ortaya çıkabilecek zararları belirtmiştir¹¹⁸.

Muğla Milletvekili Nuri Özsan'ın Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39. maddesinin (B) fıkrasının (Fiili hizmet süreleri 30 yılı ve yaşları 55'i doldurmuş iştirakçiler emekliye ayrılmak istedikleri takdirde emekliye ayrılacak ve kurumları bu duruma herhangi bir şekilde itiraz edemeyecek olup, kurumlara da fiili hizmet süreleri 30 yılı doldurmuş kişileri emekliye sevk etmeleri için hak tanınmasını, cezai anlam taşımayan bu yoldaki karar ve muameleler hakkında ilgililer tarafından hukuki mercilere başvurulamayacağına dair verilen önerge) yorumlanmasına dair önergesi üzerine birçok Milletvekili söz istemiş ve ilk olarak konuşan Sinop Milletvekili Ali Şükrü Şavlı; hakim, hekim, mühendis gibi mesleklerde çalışan kişileri yaşlarına bakıp emekli etmenin yanlış bir iş olduğunu, bu gibi işlerde tecrübenin çok önemli olduğunu, tecrübenin de ilerleyen yaşlarda ortaya çıktığını, emeklilik işlemlerinin bir kısmının Danıştay denetlemesi dışında bırakılması, bu gibi işlemlerde Hükümetin keyfi hareket etmesine, sonuç olarak ise Anayasanın ihlaline sebep olacağını belirtmiş ve bu konu ile alakalı bir de önerge sunmuştur¹¹⁹. 14 Mayıs 1951 tarihinde yapılan meclis toplantısında konu ile ilgili birçok milletvekili söz almak istemiş, görüşmeler bir hayli uzamıştır. Sürenin dolması nedeniyle Başkan 16 Mayıs 1951 Çarşamba günü saat 15:00'te toplanılmak üzere birleşimi sonlandırmıştır¹²⁰.

16 Mayıs 1951 Çarşamba günü önceki oturumlarda da görüşmeleri yapılmış olan Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39. maddesinin görüşmeleri devam etmiş, birçok milletvekili kanun ile ilgili görüşlerini belirtmiş, komisyon raporunun kabulü ile ilgili yapılan oylamada rapor kabul edilmiştir¹²¹.

¹¹⁸ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 9, Cilt 7, İçtima:1, 75.İnikat, 11.05.1951, ss.200-201.

¹¹⁹ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 7, İçtima:1, 75.İnikat, 11.05.1951, ss.214-216.

¹²⁰ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 7, İçtima:1, 76.İnikat, 14.05.1951, ss.236-251.

¹²¹ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 7, İçtima:1, 77.İnikat, 16.05.1951, ss.281-289.

28 Mayıs 1951 tarihinde yapılan birleşimde, Zonguldak Milletvekili Cemal Kıpçak'ın 17 Mayıs 1951 tarihli işçilerin özlük ve ekonomik hakları ile ilgili vermiş olduğu yazılı sorusuna cevap olarak; işçi ve işveren kurumların görüşleri alınarak yeni bir sendikalar kanunu hazırlandığını, işçi emeğinin sömürülmesini istemediklerini, asgari ücretin nerelerde uygulanacağı ile ilgili çalışmalar yapıldığını ve bu konu hakkında acele etmemek gerektiğini, işçilere hafta tatili ve genel tatil günlerinde ücret ödenmesi ve yıllık ücretli izin verilmesi hususunda bir kanun tasarısı hazırlandığını, tasarının Bakanlar Kuruluna sunulduğunu, bu kanunun Devlet ve İktisadi Devlet Teşekküllerine bağlı kurumlarda uygulanması durumunda hazineye 40-50 milyon liralık bir yük getireceğini, bu yüzden tasarının yeniden revize edilerek meclise sunulacağını, işçilerden kesilen sigorta primlerinin kesin olarak belirlenmiş hesaplarla tespit edildiğini, bu hesapları yapmak için iki yabancı uzman getirildiğini ve çıkacak sonuca göre hareket edileceğini, iş ve işveren arasında çıkacak anlaşmazlıkların, uzlaşma yoluyla çözülemezse hakem kararı neticesinde sonuçlandırıldığını, memurlara verilen zamların işçilere de verilmesi durumunun İş Kanununun konusu içerisinde olmadığını, iki taraf arasında herhangi bir anlaşma olmadığı takdirde, hakem tüzüğü ile hal olunabileceği, iş yerlerine alınacak işçilerin sendikaya kayıtlı olmalarının mecburi kılınması gibi bir durumun mevzuata aykırı olduğunu söyleyerek cevaplamıştır¹²².

Erzurum Milletvekili Said Başak'ın "*İhtiyarlık Sigortası Kanununun 2. maddesinin değiştirilmesi ve bu kanuna geçici bir madde eklenmesi hakkında kanun teklifi*" münasebetiyle söz alan Nuri Özsan, sosyal sigortaların tarihçesinden bahsetmiş, medeni ülkelerde nasıl yürütüldüğünü anlatmış ve kanun teklifini yapan milletvekillerinin aksine, sosyal güvenlikle ilgili işlerin neden tek bir çatı altında toplanması gerektiğini izah etmiştir. Bu nedenle kanun değişikliğine gerek olmadığı düşüncesinde olduğunu belirtmiştir¹²³.

18 Haziran 1951'de yapılan 5502 sayılı "*Hastalık ve Analık Sigortası Kanununun 15. maddesinin tadiline ait kanun teklifi*" münasebetiyle söz almış ve konunun bütçe komisyonu ile alakalı olup olmadığı tartışmalarına cevaben; bütçeye

¹²² A.g.e., Devre 9, Cilt 7, İçtima:1, 82.İnikat, 28.05.1951, ss.476-478.

¹²³ A.g.e., Devre 9, Cilt 8, İçtima:1, 86.İnikat, 06.06.1951, s.89.

ek külfet getireceğini belirterek, bu sebeple Bütçe Komisyonuna havale edilmesinin doğru olacağını söylemiştir¹²⁴.

Erzurum Milletvekili Said Başak'ın, memlekette bedenen çalışan işçilerin sayısı ile kaçının “İhtiyarlık Sigortasına” dâhil bulunduğuna, bedenen çalışanlardan dışında bu sigortaya girmesi gereken ve dâhil olan ne kadar vatandaş bulunduğuna, İhtiyarlık Sigortasının bedenen çalışan işçi zümresini tatmin edip etmediğine ve bu sigortanın teknik plânının yaptırılıp yaptırılmadığına dair sorusuna Çalışma Bakanı Nuri Özsan sözlü olarak cevap vermiş ve 1 Ocak 1951 tarihi itibariyle, İş Kanununa tâbi iş yerlerinde, işçi olarak yani bedenen veya bedenen ve fikren çalışanların sayısının 373.961 olduğunu, Bunun 336.524'ü endüstri ve küçük sanatlarda, 14.990'ı ticarete, 18.084'ü nakliyat ve ulaşımda, 3.363'ü umumi idare ve hizmetler ve serbest meslekler zümresinde çalışmakta olduğunu söylemiştir. Bunlara ek olarak ellerindeki verilerden yola çıkarak fikren ve bedenen çalışanların ayırt edilmesinin mümkün olmadığını, 31 Mart 1951 tarihinde ihtiyarlık sigortasına tâbi olanların sayısının 292.606 olduğunu, mevcut ihtiyarlık sigortasının bedenen çalışan işçi zümresini ne kadar tatmin ettiği hususunda kesin olarak bir beyanda bulunmanın mümkün olmadığını, bu kanunu memleketimizin hakiki ihtiyaçlarına daha uygun hale getirmek için etütlerin devam ettiğini, bu çalışmalarda milletlerarası iş bürosundan getirilen 3 kıymetli uzmanın ihtisaslarından faydalanıldığını, bu çalışmaların sonucu olarak İhtiyarlık Sigortası Kanununda gerekirse düzeltmeler yapmak üzere meclise sunulacağını, İhtiyarlık Sigortasının teknik plânı kanunun hazırlanması sırasında 1949 yılında İşçi Sigortaları Kurumu tarafından yapıldığını, planın Milletlerarası İş Bürosu mütehassıslarından dünyaca ünlü sigorta uzmanı Mr. Zelanka'ya inceletildiğini ve kendisinin bu husustaki görüşlerinin alındığını, bu planın tatbikinden doğan sonuçların olumlu olduğunu söylemiştir¹²⁵.

8 Ağustos 1951 tarihli birleşimde, işçilere hafta tatili ve genel tatil günlerinde ücret verilmesi hakkında kanun tasarısı ve Çalışma ve Bütçe komisyonları raporları görüşmelerinde söz alan Özsan; Ağustos ayında bütçelerin hazırlandığını, acil olması sebebiyle bu maddenin diğer maddelerden daha önce görüşülmesini teklif etmiş ve kabul edilmiştir.

¹²⁴ A.g.e., Devre 9, Cilt 8, İçtima:1, 91. İnikat, 18.06.1951, s.262.

¹²⁵ A.g.e., Devre 9, Cilt 8, İçtima 1, 94. İnikat, 25.06.1951, s.360.

İşçilere hafta tatili ve genel tatil günlerinde ücret verilmesi hakkında kanun tasarısı ve Çalışma ve Bütçe komisyonları raporları görüşmelerinde 09.08.1951 tarihli birinci oturumda söz alan Çalışma Bakanı Nuri Özsan, işçilere hafta sonralarında ve 2730 sayılı Kanunla belirtilmiş genel tatil günlerinde yarım yevmiye verilmesi esası konulduğunu, hükümetin bahsedilen günlerde tam yevmiye vermek istediğini, fakat ülkede en büyük işverenin devlet olması ve ülkenin mali durumunun elvermemesi sebebiyle bunun yarım yevmiye olarak belirlendiğini söylemiştir¹²⁶.

Kütahya Milletvekili Hakkı Gedik'in İşletmeler Bakanlığından istifa etmesi üzerine yerine vekaleten Nuri Özsan bakmaya başlamıştır¹²⁷.

21 Aralık 1951 tarihinde yapılan birleşimde İzmir Milletvekili Abidin Tekön'ün, işçi sendikaları teşkilatının çalışma tarzı hakkında ne gibi tedbirlerin düşünüldüğüne dair sorusu üzerine Çalışma Bakanı Özsan; Türkiye'de sendikaların hareket ve faaliyetlerinde kanunların teminatı altında olduklarını, hükümetin hiçbir şekilde sendikalara müdahale etmediğini, DP döneminde sendika ve sendika üyesi sayısının arttığını, Sendikalar Kanunuyla ilgili düzenlemeyle ilgili yakın zamanda işçi ve işveren meslek teşekküllerinin görüşlerinin alınacağını, son şekli verildikten sonra meclise sunulacağını, ülkemizdeki sendikaların dost Birleşik Amerika sendikalarıyla aynı istikamette yürüdüğünü, ülkemizde sendikacılığın gelişiminin tamamıyla kendi inisiyatif ve çalışmalarına bağlı olduğunu, hükümetin müdahale etmeyeceğini dile getirmiştir. İzmir Milletvekili Abidin Tekön'ün tekrar söz alıp; Birleşik Amerika'daki gibi sendikasız işçilere iş verilmemesini kanun ile zorunlu hale getirilmesini istemesi üzerine tekrar söz alan Özsan, böyle bir kanunun çalıştırma ve çalışma hürriyetini sınırlandıracağını, bunun da anayasaya aykırı olacağını belirtmiştir¹²⁸.

Ankara Milletvekili Fuad Seyhun'un, Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumunda çalışan işçilere verilemeyen fazla mesai ücretleriyle miktarına, birikmiş ücretlerin defaten ödenmesinin mümkün olup olmadığına ve ne zaman ödeneceğine dair sorusuna sözlü olarak cevap veren Çalışma Bakanı ve İşletmeler Bakan Vekili Nuri Özsan; her iki bakanlık adına cevap verdiğini, işçilere ödenmeyen paranın fazla mesai ücretleri değil de zamlar olduğunu, Millî Savunma bünyesinden ayrılarak Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumuna bağlanan iş yerlerinde yapılan fazla mesailere

¹²⁶ A.g.e., Devre 9, Cilt 9, İçtima:1, 112.İnikat, 09.08.1951, ss.772-773.

¹²⁷ Cumhuriyet, 13 Aralık 1951.

¹²⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 9, Cilt 11, İçtima:2, 20.İnikat, 21.12.1951, ss.289-292.

ait ücretlerin kuruma bağlanma tarihinden itibaren zamların ödenmesi gerektiğinin tespit edildiğini ve birikmiş fazla mesai ücretlerinin ödenmesi için İşletmeler Bakanlığınca kuruma emir verildiğini, kuruma bağlandığı tarihinden itibaren ödenmesi gereken fazla mesai zamları tutarı 1950 mali yılında 576 bin lira, 1951 yılı Ekim ayı sonuna kadar hesaplanan miktar 207.324 lira olduğunu, bu suretle 1951 Ekim ayı sonuna kadar kurumun ödeyeceği tutarın toplamının 783.324 lira olduğunu, 1951 mali yılı sonuna kadar bu para toplamının bir milyon liraya yaklaşacağını, hak sahibi işçilerin sayısının iki bin kadar olduğunu, bu paranın tamamının birden ödenmesi durumunda kurum mali bakımdan sarsılacağı için, taksit halinde ödenmesine karar verildiğini, bu parayı almak için artık işçilerin mahkemeye gitmesine gerek kalmadığını, fazla mesai zamlarının ödenmemesi, sırf kanun tatbikatı bakımından mevcut görüş farkından ileri geldiği için herhangi bir kovuşturma yapılmasına gerek görmediklerini belirtmiştir¹²⁹.

30 Ocak 1952 tarihli birleşimde İhtiyarlık Sigortası Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı ile Erzurum Milletvekili Said Başak'ın, İhtiyarlık Sigortası Kanununun 2. maddesinin değiştirilmesi ve bu kanuna geçici bir madde eklenmesi hakkında kanun teklifi ve Ticaret Çalışma ve Adalet komisyonları raporları görüşmeleri sırasında konuşan Siirt Milletvekili Mehmet Daim Süalp'in, öncelikle Milli Bankaların İş Kanunu kapsamına girip girmediği hususunun yorumlanması yönünde bir talep olduğunu ve ilk olarak bunun halledilmesi gerektiğini, eğer Milli Bankalar İş Kanunu kapsamına girmiyorsa bu kanun teklifini görüşmenin abes olacağını söylemesi üzerine söz alan Özsan, yorumlanacak kanun maddesinin İş Kanununun 2. Maddesine ait olduğunu, tadil tasarısının ise İhtiyarlık Sigortası Kanunu ile ilgili olduğunu, bu sebepten dolayı yorumlanacak ve tadil edilecek tasarı arasında bir ilişki bulunmadığını söylemiştir¹³⁰.

Konu ile ilgili birçok milletvekili söz almış ve düşüncelerini belirtmiştir. Erzurum Milletvekili Said Başak, yukarıda belirtilen kanun tasarısının görüşülmesine gerek olmadığına dair bir önerge vermiş fakat oylama neticesinde kabul edilmemiştir. Başak'ın İhtiyarlık Sigortası Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında verdiği kanun teklifiyle alakalı olarak ise yeniden söz alan Çalışma Bakanı Nuri

¹²⁹ A.g.e., Devre 9, Cilt 12, İçtima:3, 24.İnikat, 09.01.1952, ss.36-38.

¹³⁰ A.g.e., Devre 9, Cilt 12, İçtima:2, 33.İnikat, 30.01.1952, ss.403-404.

Özsan; Adalet Komisyonunun hükümet teklifini yerinde bulduğu halde, Said Başak'ın teklifini yerinde bulmadığını, maddelere geçildiğinde Said Başak'ın teklifinin tekrar teklif edilerek görüşülebileceğini söylemiştir¹³¹.

1 Şubat 1952 tarihli birleşimde, Zonguldak Milletvekili Cemal Kıpçak'ın, “Zonguldak'ta kömürlerin yıkanmasından oluşan kömür tozlarının 114 sayılı Kanununun 1. maddesinde yazılı maden kömürü tozlarından sayılması lazım gelip gelmediğine ve aynı maddedeki (maden amelesinin menafii umumiyesine hasır ve tahsis olunur) tâbirinin, 5018 sayılı Kanununun 1. maddesine, göre kurulmuş olan Maden İşçileri Sendikasına matuf olup olmadığına yorumlanması” hakkında önermesine Çalışma Bakanı ve İşletmeler Bakan Vekili Nuri Özsan; kömür tozlarının burada çalışan işçilere verilmesi durumunda Devletin çok büyük zarara uğrayacağını, fenni bakımdan kömür tozu diye bir tabir olmadığını, lavvar adı verilen tesislerde bu tozların değerlendirilebildiğini, işçilerin haklarının korunması için Devletin gereken bütün tedbirleri zaten aldığını, böyle bir şeye gerek olmadığını¹³², eğer burada bahsedilen kömür tozları işçilerindir şeklinde bir kanun çıkarsa, Devletin senede 40-50 milyon lira civarında bir zarar edeceğini, geçmiş 10 yılda çıkarılan kömür tozları için bir dava açılması durumunda ise bu rakamın daha da büyüyeceğini belirterek yanıtlamıştır¹³³.

Gümüşhane Milletvekili Kemal Yörükoğlu'nun Bayburt ve Kelkit bölgelerinde bir şeker fabrikası kurulması için incelemeler yapıp yapılmadığına ve bu hususta Hükümetin ne düşündüğüne dair Ekonomi ve Ticaret ve İşletmeler Bakanlıklarına yönelttiği soruyu, İşletmeler Bakan Vekili ve Çalışma Bakanı Nuri Özsan; 1951 yılında yaptırılan araştırmalar neticesinde, rakımın 1500'den yukarı olması sebebiyle iklimin sert olduğunu, pancarın olgunlaşması bakımından gerekli müsait zaman bulunmadığını, toprağın pancar ziraatına elverişli olmadığını, pancar yetiştirmek için gerekli olan nüfus yoğunluğunun bu bölgede bulunmadığını ve ulaşım şartlarının elverişli olmaması sebebiyle bu bölgede şimdilik bir fabrika kurmayı planladıklarını söyleyerek yanıtlamıştır¹³⁴. Yine aynı gün yapılan birleşimde Kemal Yörükoğlu'nun (Gümüşhane) kristal veya toz şekerden kesme veya küp şeker imali ile alım ve satımının yasaklanması hakkındaki karar sebebiyle, satışı mümkün olmayan ve ellerinde bu tür şekerlerden kalmış olan esnafın zarar etmemesi için tedbir alınıp

¹³¹ A.g.e., Devre 9, Cilt 12, İçtima:2, 33.İnikat, 30.01.1952, s.408.

¹³² A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 34.İnikat, 01.02.1952, ss.10-11.

¹³³ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 40.İnikat, 15.02.1952, ss.266-267.

¹³⁴ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 39.İnikat, 13.02.1952, ss.230-231.

alınmadığına dair Maliye ve İşletmeler Bakanlıklarına sormuş olduğu soruya sözlü cevap veren Özsan; kristal ve toz şekerden kesme veya küp şeker imal eden şahıslar hakkında Valiliklerden, Taşra Ticaret ve Sanayi Odalarından, toptancı ve tüccarlardan alınan şikâyetler üzerine, vergi kaçakçılığı ve halk sağlığına zararlı olması sebebiyle, Maliye Bakanlığınca ellerinde bu gibi şeker bulunduranların bunları tasfiye edebilmeleri için 20 günlük bir mühlet verildiğini ve mühletin sona ermesinden itibaren bunların alım ve satımının yasaklandığını, şeker şirketi tarafından bu tip şekerlerin satın alınmasının da mümkün olmaması sebebiyle İşletmeler Bakanlığına yapılan başvuruların, Maliye Bakanlığına sunulduğunu belirtmiştir¹³⁵. 13 Şubat 1952 tarihinde yapılan bu birleşimde, Isparta Milletvekili Kemal Demiralay'ın, Isparta'da Sümerbank şubesi açılması düşünülüp düşünülmediğine dair sorusunu Özsan, bugün için ancak İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde açılabileceğini, Isparta'da bir şube açılmasına imkân olmadığını söyleyerek yanıtlamıştır¹³⁶.

Çalışma Bakanı Nuri Özsan, 28 Şubat 1952 Perşembe günü yapılan birleşimde, Çalışma Bakanlığı'nın 1952 yılı bütçesi ile ilgili olarak söz almış ve Çalışma Bakanlığına ayrılan bütçenin yetersiz olduğunu söylemiş, muhalefet sözcüsünün Demokrat Parti'nin hiç çalışmadığı, başarılı olamadığı sözlerine karşılık olarak, Bakanlığın o güne kadar yaptığı ve üzerinde çalıştığı icraatları anlatmıştır¹³⁷. Özsan'ın konuşmasından sonra birçok Milletvekili söz almış, Çalışma Bakanlığı ile ilgili olarak belirlenen o günkü bütçe maddeleri oylanarak kabul edilmiştir¹³⁸.

Özsan; İşletmeler Bakanlığına vekâlet etmesi sebebiyle, İşletmeler Bakanlığı bütçe görüşmelerinde söz almış ve sözlerine Sinop Milletvekili Server Somuncuoğlu'nun bakanlığın vekâleten idare edilmesini eleştirmesi ve bunun anayasaya aykırı olduğu sözlerine cevaben; Anayasa'nın 46. Maddesinin altında bir meclis kararı olduğunu, bu kararın CHP'nin iktidarda olduğu zaman alındığını, yıllarca uygulandığını, Bakanlığın vekâletle yönetildiği dönem içerisinde hiçbir aksaklık yaşanmadığını; bakanlığa bağlı Etibank, Sümerbank, Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu, M. T. A. Enstitüsü vb. kurumların her birinin genel müdürlükleri ve idare meclislerinin bulunduğunu, bunların idarede tamamen özerk ve bağımsız olduğunu ancak bu kurumları denetleme yetkisinin Bakanlıkta olduğunu, Raman

¹³⁵ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 39.İnikat, 13.02.1952, ss.231-232.

¹³⁶ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 39.İnikat, 13.02.1952, s.239.

¹³⁷ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 50.İnikat, 28.02.1952, ss.1198-1201.

¹³⁸ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 50.İnikat, 28.02.1952, ss.1201-1203.

dağında bulunan petrol rafinerisinin DP döneminde yapıldığını, Raman, Garzan, Kentalan bölgelerinde petrol üretimi için yapılacak sondaj çalışmalarının arama değil, üretim amaçlı yapılacağını, Türkiye Petrol İşletme Kurumu adında bir teşekkül kurulması için bir kanun tasarısı hazırlandığını ve meclise sunulduğunu, faaliyete geçtikten sonra üretim amaçlı sondaj çalışmalarını bu kurumun üstleneceğini, MTA Enstitüsünün artık sadece arama amaçlı sondaj çalışmaları yapacağını; Sümerbank'ın Nazilli civarındaki linyit madenlerini işletmek için, özel girişimciler bulunabilir mi diye beklediğini fakat hiçbir başvuru olmadığı için buradaki banka idare meclisi imtiyaz hakkının iadesine karar verildiğini ve bu sebeple hususi işletmecilere serbest bırakıldığını, artık herhangi bir vatandaşın talip olması durumunda burayı işletebileceğini, Bakanlığa ait İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalışan sorumlu kişilerin dışarıda işletme sahibi oldukları ve ticaret yaptıkları hakkındaki şikâyetlerin yapılan araştırmalar sonucunda delil yetersizliğinden dolayı ispatlanamadığını söylemiştir¹³⁹.

25 Nisan 1952 tarihindeki birleşimde İstanbul Milletvekili İhsan Altınel ve Ağrı Milletvekili Celal Yardımcı'nın, "*İş Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 5518 sayılı Kanunun 2. maddesinin (A) fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Çalışma ve Bütçe komisyonları raporları*" münasebetiyle söz alan Çalışma Bakanı Özsan; İş Hukukunun o günkü şartlarda 10 ve daha fazla işçi çalıştıran yerlerde uygulanabilirliği olduğunu, verilen kanun teklifindeki gibi, gerek sosyal adalet, gerekse ekonomik bakımdan tek bir işçinin dahi haklarının teminat altına alınması hedefinde olduklarını, fakat bunun kanun olarak çıkarılması durumunda, sadece yazılı olarak kalacağını, uygulanabilirliği olmayacağını, İş Kanununun 2. Maddesinin Bakanlar Kurulu kararıyla lüzum görülen yerlerde ve zaruret hissedilen iş kollarında İş Kanununun genişletilmesine imkan tanıdığını ve bu konunun Hükümet tarafından ele alınarak bir araştırma yapıldığını, araştırma neticesinde ortaya çıkan sonuçları Bakanlar kuruluna sunduklarını, buna göre 50 000 ve daha fazla nüfusu olan şehir, kasaba, belediye sınırları içerisinde bulunan; tuğla, kiremit imalatı, pişmiş topraktan boru künk ve emsali malzeme imalatı, çömlek, çini, porselen imalatı, parlayıcı ve patlayıcı madde imalatı, akaryakıt depoları ve satış yerleri, taş, mermer, kireç, kireç taşı ve alçı ocakları, demircilik, tamirhane, madeni dökümcülük,

¹³⁹ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 50.İnikat, 28.02.1952, ss.1218-1221.

izabecilik¹⁴⁰ (madeni eşya imal işleri dahil), marangozhane, bıçkıhane, doğrama, hadde, kontrplak ve karoseri imalatı, cam sanayi, deri işlemeciliği, deri ve kösele imalathaneleri, bağırsak işleri, un fabrikaları, çırçır imalatı, çeltik imalatı, nebati yağ imalatı, dokumacılık, trikotaj, iplik imalatı, iplik ve mensucat boyacılığı, haşıl ve kasar işleri, kumaş baskıcılığı, Otel, lokanta, kahvehane, gazino, açık hava lokantası, gazinosu ve kahvehanesi, çalgı salonu, bar, dans salonu, oyun salonu, birahane, içki salonu, pastane, tatlıcı ve muhallebici, hamam ve fırın, ve bilumum unlu maddeler imalatı, matbaacılık, nakliyat ambarları, bilumum yükleme ve tahliye işleri gibi iş kollarında, dört işçiye kadar çalıştıran iş yerlerine kanunun tatbikini Bakanlık olarak kabul ettiklerini ve Bakanlar Kuruluna arz ettiklerini belirtmiştir¹⁴¹.

12 Mayıs 1952 tarihli birleşimde Zonguldak Milletvekili Suat Başol'un İhtiyarlık Sigortası Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı ve Çalışma, Adalet ve Ticaret Komisyonları raporları müzakereleri sırasında, Zonguldak Milletvekili Fehmi Açıksöz'ün kendisine yönelttiği İhtiyarlık Sigortasında asgari yaş sınırının 60'tan 55'e düşürülüp düşürülemeyeceği ve 5 sene prim ödedikten sonra herhangi bir sebeple ayrılanların verdikleri birikmiş primleri geri almalarının mümkün olup olmadığı sorularına cevap vermek için söz alan Özsan; İhtiyarlık Sigortasında asgari yaş sınırının 60'tan 55'e düşürülemeyeceğini, düşürülmesi halinde Devlet kasasından bir defada 100 milyon kadar bir karşılık fonu ödenmesi ve her sene 20 küsur milyon lira bütçeden ayrılması gerektiğini söylemiş, sigorta prensiplerine ve mali duruma göre beş senenin bitiminden sonra bu primin iadesine maddi olarak imkân olmadığını belirtmiştir¹⁴². Yine aynı gün yapılan birleşimde konu ile ilgili Zonguldak Milletvekili Ali Rıza İncealemdaroğlu ve Kocaeli Milletvekili Mehmet Yılmaz'ın konuşmalarından sonra tekrar söz alan Özsan; Zonguldak havzasında çalışmakta olan maden işçilerinin ihtiyarlık yaşının 60 yerine 55 yaşına çekilmesi için verilen önerenin gereksiz olduğunu, zaten ağır işlerde çalışan işçilerin hizmetinin %30 fazla hesaplandığını, bu işçilerin yaş haddinin 60 değil 54 olduğunu, bu yüzden bir indirim gitmenin gereksiz olduğunu belirtmiş, işçi

¹⁴⁰ **İzabecilik:** Cevher veya hurdadan istenilen özelliklerde metal üretilmesi için ocağın ön kontrollerinin yapılması, üretilecek metalin niteliklerine göre belirlenmiş malzemenin şarja eklenmesi, metalin standartlara uygun şekilde ergitilmesi ve tasviye edilmesi, sıvı metalin uygun zamanda ve hızda potaya alınması işleridir.

¹⁴¹ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 14, İçtima:2, 64.İnikat, 25.04.1952, ss.476-477.

¹⁴² **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 15, İçtima:2, 71.İnikat, 12.05.1952, ss.186-187.

meskenleri ile alakalı olarak yürürlükteki kanunun işçi sigortalarından, ihtiyarlık sigortalarından ayrılmış bulunan, fonlardan gayrimenkul değerinin % 50'si nispetinde işçilere kredi yardımı yapılmasını öngördüğünü, kendilerinin ise bu oranı %80 nispetine çıkarılması için bir kanun teklifi verdiklerini söylemiştir¹⁴³.

26 Mayıs 1952 tarihli birleşimde Kastamonu Milletvekili Ziya Termen'in Azdavay ve Cide'de bulunan kömür, Küre'de bulunan madenlerin neden senelerdir işletilmediği sorusuna İşletmeler Bakan Vekili ve Çalışma Bakanı olarak cevap veren Özsan; daha önce Azdavay ve Cide için yapılmış olan araştırmalar neticesinde buralardan kâr elde edebilmek için yüklü miktarda yatırım yapılması gerektiğini, hâlihazırda bu bölgelerde yapılmış olan etütlerin tam anlamıyla yeterli olmaması sebebiyle tahmin edilenden fazla miktarlar çıkabilme durumu olduğunu, bu sebeple şimdiye kadar yapılmış olan jeolojik bulgular da göze alınarak jeolojik vaziyetin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini söylemiştir. Küre ilçesindeki bakır madenleriyle, Aşık Köy'de bulunan pirit madeni üzerinde MTA Enstitüsünce yapılan tetkikat neticesinde, buralarda bulunan madenlerin Devlet tarafından işletilecek vasıf ve nitelikte bulunmadığı sonucuna ulaşıldığını, bu madenleri işletmek isteyen özel müteşebbislerin gereken şartları yerine getirerek Bakanlığa müracaat ederek işletebileceğini, Kastamonu Araç bölgesindeki Demir zuhuru üzerinde 1946 yılında yapılan ön bilgi toplama etüdü sonucunda bunun ekonomik değeri olmayan bir zuhur olduğu neticesini dile getirmiştir¹⁴⁴.

Zonguldak Milletvekili Hüseyin Balık'ın petrol üretim miktarı hakkında Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına sorduğu sorusuna Çalışma Bakanı Nuri Özsan; Raman ve Garzan bölgelerindeki 8 adet kuyudan günde toplam 600 ton civarında ham petrol üretildiğini, bu rafinerilerden elde edilen ürünlerin toplam değerinin ise yılda 20 milyon lirayı bulduğunu söylemiştir¹⁴⁵.

06 Kasım 1952 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, Çalışma Bakanı Nuri Özsan'ın Başbakan Adnan Menderes ile görüştüğü ve istifasını verdiği, yerine Başbakan yardımcısı Samed Ağaoğlu'nun getirildiği, Nuri Özsan'ın ise neden istifa ettiğinin bilinmediği haberine yer verilmiştir¹⁴⁶.

¹⁴³ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 15, İçtima:2, 71.İnikat, 12.05.1952, s.189.

¹⁴⁴ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 15, İçtima:2, 76.İnikat, 26.05.1952, ss.343-344.

¹⁴⁵ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 16, İçtima:2, 87.İnikat, 19.06.1952, ss.326-327.

¹⁴⁶ **Cumhuriyet**, 6 Kasım 1952.

Muğla Milletvekili Nuri Özsan, 17 Şubat 1954 Çarşamba günü yapılan 44. Birleşim sırasında Milletvekili Seçimi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bazı maddeler eklenmesine dair Kanunla ilgili olarak söz almış ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun 1950 seçimlerine kadar geçirmiş olduğu safhaları anlatmış; Demokrat Parti'nin, hücre usulü, okuma yazma bilmeyen vatandaşlar için pusulalara Siyasi Partilerce kabul edilecek alametlerin konulması, seçimlerin yapıldığı zamana göre karanlığa kalmamak için seçim sonunun bir saat öne alınması, seçimlerin başından sonuna kadar partilerden ikişer temsilcinin bulunması ve evraklarda değişiklik yapılmaması için bu temsilcilere zabıtlara imza atma yetkisinin tanınması gibi isteklerinin olduğunu, fakat bu taleplerinin o dönem topyekûn reddedildiğini, CHP'nin tek başına çıkaracağı bir seçim kanununun milleti tatmin etmeyeceğini anlaması sonucunda Demokrat Parti ile anlaşmak zorunda kaldığını söylemiş ve birlikte hazırlanan 5545 sayılı kanunla 1950 seçimlerine gidildiğini belirtmiştir. Bu kanunla seçimlerde hile yapılmasına imkân bulunmadığını, seçimlerin mükemmel geçtiğini, vatandaşın vicdanını rahatsız eden seçim hileleri konusunun artık kapandığını, muhalefetin geçmişte istemediği halde şu anda nispi temsil usulünü istediğini de dile getirerek sözlerine son vermiştir¹⁴⁷.

Çalışma Bakanlığında ayrıldıktan sonra görevine yine Muğla Milletvekili olarak devam eden Nuri Özsan; 1 Şubat 1953 tarihinde, ilkokul öğretmenlerinden veya ilkokul öğretmenliğinden gelerek orta ve daha yüksek dereceli öğretim kurumlarında öğretmenlik yapanların veyahut Millî Eğitim Vekâleti merkez ve taşra teşkilâtında ve üniversitelerde çalışanlardan 5242 sayılı Kanunda faydalanamayanların aylıklarının bir derece yükseltilmesi hakkında bir kanun teklifi vermiş, 11 Şubat 1954 tarihinde yapılan birleşimde bu teklif ile ilgili birçok Milletvekili söz almış, öğretmenlerin mağduriyetini ve öğretmenlik mesleğinin zorluklarını dile getirmiştir. Özsan'ın vermiş olduğu kanun teklifinin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında 1. Maddenin a ve b fıkralarında değişiklik yapılması için İstanbul Milletvekili Hadi Hüsman ve Manisa Milletvekili Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ve yüz arkadaşı tarafından verilen önerge ile 2. Maddenin birinci fıkrasında değişiklik yapılması hakkında Samsun Milletvekili Tevfik İleri ve Denizli Milletvekili Fikret Başaran tarafından verilen iki önerge Maliye

¹⁴⁷ A.g.e., Devre 9, Cilt 28, İçtima:4, 44.İnikat, 17.02.1954, ss.438-443.

ve Milli Eğitim Bakanlığı temsilcileri tarafından incelenmiş, tartışılmış ve maddeler kabul edilmiştir. Başkan önerenin tümünü oya sunmuş ve kabul edilmiştir¹⁴⁸.

1.6. Nâtk POYRAZOĞLU (Mustafa Nâtk POYRAZOĞLU)

9. Dönem (Ara Seçim) Demokrat Parti Muğla Milletvekili olan Nâtk Poyrazoğlu, 1901 Sivas doğumludur¹⁴⁹. Anne adı Sıdıka, baba adı Halil Cemal'dir. Harp okulu mezunudur. Arapça ve az düzeyde Fransızca bilmektedir. 4. Kolordu Emir Subayı, Tuzluca, Eleşkirt Askerlik Şubesi Başkanı, Etimesgut 2. Zırhlı Tugay 85. Tabur Komutanı, Kore Savaş Birliği Alay Komutan Muavini, IX. Dönem (Ara Seçim) ve X. Dönem Muğla Milletvekilliği yapmıştır¹⁵⁰.

Milletvekili olmadan önce Kore Tugayı 141. Alay Komutanı olarak görev yapan Nâtk Poyrazoğlu, vapurla Kore'den gelen yaralı askerler arasındadır¹⁵¹. 16 Eylül 1951 tarihinde yapılan ara seçimde Muğla Milletvekili olarak meclise girmiştir¹⁵².

Türk Ceza Kanununun 141 ve 142. maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki Kanun münasebetiyle söz alan Muğla Milletvekili Nâtk Poyrazoğlu, kendisinden önce söz alan Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu'nun Amerika'nın yardımıyla Komünizm tehlikesinin yok edileceği sözlerine katıldığını, bununla beraber Türk Milletinin en büyük müttefikinin Mehmetçik olduğunu, Komünistlerin bir fikirleri ve

¹⁴⁸ A.g.e., Devre 9, Cilt 28, İçtima:4, 44.İnikat, 17.02.1954, ss.487-489.

¹⁴⁹ Özlük dosyasında bulunan özgeçmişinde beyan ettiği doğum yeri esas alınmıştır. MERNİS'ten çıkarılan vukuatlı nüfus kayıt örneğinde, doğum yeri "İstanbul" olarak görünmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980**, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.680.

¹⁵⁰ **TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980**, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.660.

¹⁵¹ **Milliyet**, 6 Haziran 1951.

¹⁵² **Milliyet**, 3 Kasım 1951.

milletleri olmadığını, herhangi bir kimsenin komünist olduğu anlaşıldığı takdirde kanun teklifinde belirtildiği gibi 8-15 yıl hapis yatırmak yerine idam edilmesi gerektiğini söylemiştir¹⁵³.

Poyrazoğlu, Milli Savunma Bakanı'na, Kore'deki esir ve kayıp miktarının gazetelerde çıkan ajans haberlerine göre, 234 esirimiz bulunduğunu, buna nazaran resmi rakamlara göre kayıp miktarımızın ne kadar olduğunu, arada aleyhimize fark olup olmadığını, varsa bu farkın neye atfedilmesi gerektiğini sormuş, Milli Savunma Bakanı Hulusi Köymen ise:

*“Esirler listesi verinceye kadar bütün kayıplarımızın yekûnu 404 dür. Verilen esir listesinde ise 234 er ve subayımızın yani müfredatı bakımından 6 subay, 3 assubay, 225 erin Şimalî Kore'de esir olduğu gösterilmiş bulunduğuna göre, halen kayıp olan miktarı müfredat itibariyle arz etmek lâzım gelirse 234 çıktuktan sonra bir assu-bay ve mütebakisi er olmak üzere 170 kaybımız var demektir. Mâruzâtım bundan ibarettir”*¹⁵⁴ sözleriyle cevaplamıştır. Milli Savunma Bakanı'nın konuşmasından sonra tekrar söz alan Poyrazoğlu; kıtaların verdikleri rakamlar toplandıktan sonra, Kızılay ve Kızılhaç vasıtasıyla yapılan tetkikler neticesinde kayıp gösterilenlerin yüzde doksan dokuzunun esir olduğunu, savaşta en fazla kaybın Kunuri'de verildiğini, karşı tarafın verdiği sayıların aldatmaca olduğunu, esir olan kahraman askerlerimizi ve subaylarımızı öldürdüklerini, bunun cezasını çekeceklerini söylemiştir¹⁵⁵.

Poyrazoğlu, 26 Şubat 1952 tarihinde yapılan birleşimde, Dışişleri Bakanlığı 1952 yılı Bütçesi ile ilgili olarak söz almış ve 1917 Bolşevik Devrimi'nde canını kurtaran on bin Kazan Türkünden bugün sadece 511 kişinin yaşadığını, bunda bizim de ihmalimiz olduğunu, Dışişleri Bakanlığımızın, sayısı 511 kişiye düşen Kazan Türkleriyle alakadar olunmasını istediğini dile getirmiştir¹⁵⁶.

Yine aynı gün yapılan birleşimde 1952 yılı İçişleri Bakanlığı bütçe görüşmeleri münasebetiyle söz alan Poyrazoğlu; o dönemdeki idari teşkilatlanmanın çağın gereklerine cevap veremediğini, yeni bir zihniyetle ve tamamen iktisadi karakterde yeni bir idari teşkilat kurulması gerektiğini, gelişmeye müsait olan bazı

¹⁵³ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 9, Cilt 10, İçtima:2, 8. İnikat, 23.11.1951, ss.191-192.

¹⁵⁴ A.g.e., Devre 9, Cilt 12, İçtima:2, 30. İnikat, 23.01.1952, s.272.

¹⁵⁵ A.g.e., Devre 9, Cilt 12, İçtima:2, 30. İnikat, 23.01.1952, ss.272-273.

¹⁵⁶ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 48. İnikat, 26.02.1952, s.907.

kazaların müstakil kazalar halinde tekrar teşkilatlandırılması gerektiğini söylemiştir¹⁵⁷.

Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü 1952 yılı bütçeleri münasebetiyle söz alan Nâtik Poyrazoğlu; bu konuşmasında köylerde yaşanan su sorununa dikkat çekmiş, köylerde yaşanan su sorununun çözümü için ayrılan 7 buçuk milyon lira bütçenin 10 milyon liraya çıkarılması için bir önerge verdiklerini ve destek verilmesini istemiştir¹⁵⁸.

Piyade Binbaşı Fırat Akyol hakkındaki Dilekçe Komisyonu kararı münasebetiyle söz almış; Harp Akademisinde tahsil görürken solist bir kadınla görüştüğü gerekçesiyle Öğretmenler Kurulu kararıyla kendisine diploma verilmemesi uygun görülen Fırat Akyol için Askeri Yargıtay'ın ve TBMM'nin salahiyetsizlik (yetkisizlik) kararı verdiğini bu sebeple olayın sonuçsuz kaldığını, bu konunun olumlu ya da olumsuz bir sonuca bağlanması gerektiğini belirtmiştir¹⁵⁹.

Millî Savunma Bakanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi ile Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinin birbirinden ayrılması hakkındaki Kanun tasarısı münasebetiyle söz alan Poyrazoğlu, önce Bakanı dinlemek istediğini, Bakanın açıklamalarından sonra konuşacağını belirtmiştir. Bakanın konuşmasından sonra tekrar söz alan Poyrazoğlu; Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nin o günkü yapısının bozulmaması gerektiğini savunmuş, Ankara'nın nüfusunun bu şekilde kalmayacağını, ileride artacağını, eğer Ankara'da kalmayacaksa İzmir'e nakledilmesini istediğini dile getirmiştir¹⁶⁰.

20 Haziran 1950 tarihli birleşimde Tıp mensuplarının Devlet teşkilâtında göreve alınma şartları hakkındaki Kanun münasebetiyle söz alan Poyrazoğlu; Milli bir dert olan bu yasayı TBMM gündemine getirdiği için Sağlık Bakanı'na teşekkür ederek konuşmasına başlamış, doğu bölgelerimizde doktor bulunmadığını, Devletten vazife isteyen doktora bu bölgelerde çalışma zorunluluğu getirilmesinin gayet yerinde karar olduğunu, kendisinin de şark bölgelerinde 12 yıl hizmet yaptığını, Valilerin bile ebesizlik, doktorsuzluk yüzünden çocuklarının, hatta kendilerinin öldüğüne tanık

¹⁵⁷ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 48.İnikat, 26.02.1952, ss.851-852.

¹⁵⁸ A.g.e., Devre 9, Cilt 13, İçtima:2, 49.İnikat, 27.02.1952, s.1028.

¹⁵⁹ A.g.e., Devre 9, Cilt 14, İçtima:2, 55.İnikat, 31.03.1952, s.122.

¹⁶⁰ A.g.e., Devre 9, Cilt 16, İçtima:2, 88.İnikat, 20.06.1952, s.423.

olduğunu, bu yerlerde yaşayan vatandaşları ilaçsız, doktorsuz, ebesiz bırakmaya kimsenin hakkı olmadığını dile getirmiştir¹⁶¹.

Poyrazoğlu'nun Emekli Sandığı Kanununa geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifi vermiştir. Teklif 19 Aralık 1952 tarihli birleşimde Maliye ve Bütçe komisyonlarına havale edilmiştir¹⁶².

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçeleri münasebetiyle söz almış, Verem hastalığının bu kadar yayılmasının sebebi olarak, İkinci Dünya Savaşı sırasında birçok sebeple vereme tutulan askerlerin hava değişimiyle memleketlerine gönderildiğini ve buradaki halka mikrobu yaydığını, bu askerlerin memleketlerine gönderilmeden evvel bir kontrolden geçirilmesi ve zaman zaman bu kontrollerin yinelenmesi gerektiğini söylemiş, ikinci bir mesele olarak memleketin birçok yerlerinde eskiden kışla olarak, askeri hastane olarak kullanılmış ve şimdi terk edilmiş halde bulunan binalar olduğunu, bunlar arasında işe yarayabilecek olanlardan tekrar faydalanmanın bir çaresi bulunması durumunda inşaat masraflarının azalacağını ve buradan sağlanan tasarrufla başka yaraların kapanabileceği ve son olarak Muğla'nın Köyceğiz Kazasında askere giden bazı insanlarda cüzzam tespit edildiği yönünde rivayetler olduğunu, bunların sadece rivayet olduğunu, her ihtimale karşı bu bölgede bir tarama yapılmasının faydalı olacağını söylemiştir¹⁶³.

Millî Savunma Bakanlığı 1953 yılı bütçesi münasebetiyle söz alan Poyrazoğlu; ilk olarak Millî Savunma Bakanlığı'na ayrılan 1953 yılı bütçesini yetersiz bulunduğunu belirtmiştir. Konuşmasının devamında, askerlik mesleğinin çok yıpratıcı bir meslek olduğunu, Milli Savunma Bakanı'nın bu yıpranmayı azaltmak maksadıyla ne gibi tedbirler aldığını sorarak devam etmiş, Astsubayların 30 Ağustos'ta bir gün için kaybettikleri üç senelik bir zaman olduğunu; subay, yedek subay, astsubay ve uzman çavuşlar için hazırlanmış bir Terfi Kanunu olduğunu, bu konu hakkında bilgi almak istediklerini, terk edilmiş askeri binaların hızla harap olduğunu, Bakanlıkların bir araya gelerek bu konu hakkında acilen bir tedbir alması gerektiğini, ordudaki teknik

¹⁶¹ A.g.e., Devre 9, Cilt 16, İçtima:2, 88.İnikat, 20.06.1952, ss.393-394.

¹⁶² A.g.e., Devre 9, Cilt 18, İçtima:3, 19.İnikat, 19.12.1952, s.311.

¹⁶³ A.g.e., Devre 9, Cilt 20, İçtima:3, 49.İnikat, 21.02.1953, s.657.

eleman ihtiyacını karşılamak maksadıyla sanat okulundan mezun olan çocuklara bu ihtiyacı gidermek için yedek subay rütbesi verilebileceğini dile getirmiştir¹⁶⁴.

Yeniden yapılacak su işleri ve gelecek yılları da kapsayan taahhütlere girişilmesine yetki verilmesi hakkındaki 3132, 4100, 4649 ve 5259 sayılı Kanunlara ek Kanun münasebetiyle söz alan Poyrazoğlu; Zirai sahada gösterilen çabalar sonucunda bazı bölgelerde büyük gelişmeler olduğunu, buralarda üretilen mahsullerin memleket içerisinde sarf edilmesinin zorlaştığını, bu sebeple bu mahsullerin küçük endüstri müesseseleri kurularak muhafaza edilmesi gerektiğini; portakal, mandalina, limon gibi mahsullerin bu kapsama girdiğini, ülkede büyük ve küçük sudan enerji üretimi yapacaksa eğer zirai sahada baş gösteren bu gelişmelerin de dikkate alınarak planlama yapılması gerektiğini, su işlerinin sadece Bayındırlık Bakanlığını değil; Ziraat, Ekonomi ve Ticaret, Milli Savunma Bakanlığını da ilgilendirdiğini, eğer planlama yapılacaksa bu bakanlıkların koordine bir planla birlikte çalışması gerektiğini belirtmiştir¹⁶⁵.

1 Temmuz 1953 Çarşamba günü yapılan birleşimde, “*Vakıf zeytinlik, incirlik, fındıklık narenciye ve meyvalıkların satış şekli hakkındaki Kanun*” münasebetiyle konuşma yapan Poyrazoğlu; Muğla ve Muğla’ya komşu bölgelerde birçok vatandaşın toprak sahibi olmadığını, buralarda yabani zeytin ağaçlarıyla dolu bir takım sarp araziler olduğunu ve bunların vakıfların elinde bulunduğunu, eğer bu yasa çıkarsa tek karış toprağı olmayan köylünün satın alacakları deliceliklerdeki zeytin ağaçlarını aşılıyarak zeytinlik haline getirebileceklerini ve geçimlerini bununla sağlayabileceklerini, bu sebeple kanunun kabul edilmesini istediğini söylemiştir¹⁶⁶.

10 Temmuz 1953 Cuma günü yapılan birleşimde Ateşli Silahlar ve Bıçaklar hakkındaki Kanunla ilgili olarak; Silah ve silaha sahip olmanın Türklere sadece emniyet için olmadığını, bunun bir gelenek olduğunu, Türklerin silahına, atına ve karısına düşkün olduğunu, vatandaşın elinden silahları alınacaksa eğer değerinin verilip alınması gerektiğini, vatandaşın elinde bulunan silahların son model olmaması sebebiyle fiyatlarının yüksek olmadığını dile getirmiştir¹⁶⁷.

¹⁶⁴ A.g.e., Devre 9, Cilt 20, İçtima:3, 50.İnikat, 22.02.1953, ss.750-751.

¹⁶⁵ A.g.e., Devre 9, Cilt 23, İçtima:3, 94.İnikat, 10.06.1953, ss.143-144.

¹⁶⁶ A.g.e., Devre 9, Cilt 24, İçtima:3, 99.İnikat, 01.07.1953, ss.14-15.

¹⁶⁷ A.g.e., Devre 9, Cilt 24, İçtima:3, 106.İnikat, 10.07.1953, s.508.

1706 sayılı Jandarma Kanununun 5. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki Kanun önergesi münasebetiyle söz almış ve Jandarma Genel Komutanının rütbesinin Orgeneral olması gerektiğini, Korgeneral olması durumunda bir sene yahut on sekiz ay o makamda kalabileceğini, bir icraat yapmak isterse neticesini alamayacağını söylemiştir¹⁶⁸.

Yedek Subay ve Yedek Askeri Memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun 3923 sayılı kanunla değiştirilen 3. maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi münasebetiyle söz alan Poyrazoğlu; yedek subay olmak için gereken en az lise mezunu olma şartını doğru bulmadığını, Alman ve Amerikan ordularında böyle bir zorunluluğun olmadığını, ordumuzun geçmişe göre en az yüz misli geliştiğini ve teknik elemana ihtiyacı olduğunu, ordudaki personel işinin yeniden ele alınması gerektiğini belirtmiştir¹⁶⁹.

25 Kasım 1953 Çarşamba günü yapılan birleşimde Eczacılar ve Eczaneler hakkındaki Kanun münasebetiyle konuşan Poyrazoğlu; ülkedeki eczane sayısının artmasının sebebini hayat seviyesinin yükselmesine, eczacı yetişmemesinin sebebini ise getirilen sınırlamalara bağlamıştır. Eczacılıkla ilgili sınırlamaların kalkması durumunda her şeyin düzeleceğini iddia etmiştir¹⁷⁰.

23 Aralık 1953 tarihli birleşimde Devlet Memur ve Hizmetlilerine Ödenek verilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle söz almış; bu kanun teklifi için olumlu oy kullanacağını söylemiş, fakat bu kanun teklifine emeklilere de ikramiye verilmesi maddesinin eklenmesini istemiştir¹⁷¹.

Yedek Subaylar ve Askeri Memurlar Kanununun 3. maddesinin değiştirilmesi için meclise Muğla Milletvekili Nâtik Poyrazoğlu ve arkadaşları bir teklif sunmuşlardır. Mimar, mühendis ve fen memurlarının yedek subay olmak üzere birlik hizmetlerini, resmi dairelerde yapmalarını öngören tasarıda gerekçe olarak ülkenin kalkınmasında mimar ve mühendislere çok iş düştüğü ancak miktarlarının az olması nedeniyle böyle bir önlem alınmasının gerekli olduğu üzerinde durulmuştur¹⁷². 6 Ocak 1954 Çarşamba günü yapılan birleşimde Muğla Milletvekili Nâtik Poyrazoğlu ve 27

¹⁶⁸ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 24, İçtima:3, 106.İnikat, 10.07.1953, s.483.

¹⁶⁹ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 24, İçtima:3, 106.İnikat, 10.07.1953, ss.517-520.

¹⁷⁰ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 25, İçtima:4, 9.İnikat, 25.11.1953, s.408.

¹⁷¹ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 26, İçtima:4, 21.İnikat, 23.12.1953, ss.389-390.

¹⁷² **Cumhuriyet**, 6 Ocak 1954.

arkadaşının, Yedek Subay ve Askeri Memurlar hakkındaki kanunun 3923 sayılı Kanunla değiştirilen 3. maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi Milli Savunma Komisyonuna havale edilmiştir¹⁷³. Yine aynı madde 25 Ocak 1954 Pazartesi günü gündeme havale edilmiştir¹⁷⁴.

Millî Savunma Bakanlığı 1954 yılı bütçesi ile ilgili olarak konuşma yapan Poyrazoğlu; Genel Kurmay Kütüphanesi konusuna değinmiş, bu kütüphanede çok kıymetli eserler bulunduğunu fakat ilk kurulduğu devrin zihniyeti ile devam edemediğini söylemiştir. Kore Savaşı'na katılıp ülkeye geri dönen ve eli kalem tutan askerlere, Kore hatıralarının yazdırılması gerektiğini, Genel Kurmay Kütüphanesi için bunun bir fırsat olduğunu dile getirmiştir. Bunun dışında Harp Okulu'na talebin azaldığını, bunun maddi ve manevi sebepleri olduğunu, Harp Okulu'nun takım kumandanı yetiştirme okulu olmasının talebin azalmasında en önemli sebep olduğunu, Harp Okullarının Kumandan yetiştiren okullara dönüştürülmesi halinde büyük sükse yaratacağını ve müracaatların artacağını belirtmiştir¹⁷⁵.

Jandarma Umum Kumandanlığı 1954 yılı bütçesi münasebetiyle söz almıştır. Bir yerden bir yere bir iş için giderken kırık bir kamyon üzerinde perişan, eşyalarla seyahat eden bir uzatmalı onbaşı gördüğünü, bu onbaşının parası olmadığı için, tayin edildiği yere o köyün kamyonu ile gittiğini, vazifesine bu şekilde giden bir onbaşının gittiği yerde kanunları nasıl tatbik edebileceğini sorarak, Yüksek Meclisin takdirine bıraktığını söylemiştir¹⁷⁶.

Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1954 yılı bütçeleri görüşmelerinde söz alan Poyrazoğlu; gençlerin okuduğu kitapların içerik bakımından boş olduğunu iddia etmiş, Maarif Vekil'inin bu konuyla ilgilenmesi gerektiğini belirtmiştir. İkinci konu olarak Muğla'da bir lise olmadığını, Meclisin bu konuya el atmasını istemiştir¹⁷⁷.

Nafia Vekâleti (Bayındırlık Bakanlığı), Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü ve Karayolları Umum Müdürlüğü 1954 yılı bütçeleri ile ilgili olarak söz alan Poyrazoğlu; büyük ana yolların bazı yerlerde birbirlerine bağlanması, ara yolların yapılması gerektiğini, bilhassa Erzurum Horasan üzerinden geçip Güneye inen yolun

¹⁷³ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 9, Cilt 27, İçtima:4, 25.İnikat, 06.01.1954, s.38.

¹⁷⁴ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 27, İçtima:4, 33.İnikat, 25.01.1954, s.315.

¹⁷⁵ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 28, İçtima:4, 48.İnikat, 23.02.1954, s.728-729.

¹⁷⁶ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 28, İçtima:4, 49.İnikat, 24.02.1954, ss.771-772.

¹⁷⁷ **A.g.e.**, Devre 9, Cilt 28, İçtima:4, 49.İnikat, 24.02.1954, s.848.

çok önemli olduğunu, bu istikametten devam edip Horasan'a geldikten sonra kuzeye dönüp Kars'a gitmekte ve buradan itibaren Araş vadisine dönüp ileride Kars-Kağızman yoluna bağlanması gereken Araş istikametine dikkat çekmek istediğini, ikinci olarak ise Hakkari-Malatya Nizip üçgeni içerisinde, gerek batıdan doğuya, gerekse kuzeyden güneye bir iki mühim yol olduğunu, bu yolların bizim için çok önemli ve gerekli olduğunu belirtmiş, üçüncü olarak ise Söke-Milas yolu hakkındaki ricasını tekrarladığını dile getirmiştir¹⁷⁸.

¹⁷⁸ A.g.e., Devre 9, Cilt 28, İctima:4, 50.İnikat, 25.02.1954, ss.938-939.

II. BÖLÜM: 10. DÖNEM MUĞLA MİLLETVEKİLLERİ (14.05.1954-01.11.1957)

DP iktidara geldikten sonra seçmene verdiği daha fazla demokrasi sözünü unuttu. Ekonomik atılımlar yaptı. Türkiye Kore'ye asker göndermesinin ardından 1952'de NATO üyeliğine kabul edildi. Sovyetler karşısında artık yalnız değildi¹⁷⁹.

DP 8 Ağustos 1951 tarihinde çıkardığı bir yasa ile Halkevleri ve Halk odalarını devletleştirdi ve buraların kültürel faaliyetlerine son verdi. Şubat 1954'te ise Köy Enstitülerini ilköğretmen okullarına dönüştürdü. 1953'te ise CHP'nin bütün malvarlığını hazineye devreden bir yasa çıkardı.¹⁸⁰

1954 seçimleri öncesinde basını kontrol altına almak için gazetecinin iddiasını ispatlama hakkını elinden alan ve ağır cezalar içeren bir kanun kabul edildi. Bu kanuna karşı çıkan 19 DP'li milletvekili tarafından 1955 yılında Hürriyet Partisi kuruldu¹⁸¹. DP'nin oy oranının en yüksek olduğu seçim 1954 seçimidir. Bu seçimler öncesinde basın ve üniversitelerle ilgili yapılan kanun değişiklikleri CHP tarafından eleştirilmiş fakat CHP'nin iktidar olduğu dönemde izlediği baskıcı politikalar sebebiyle ciddiye alınmamıştır. Dini siyasal amaçlar maksadıyla kullandığı gerekçesiyle 1953'te kapatılan Millet Partisinin yerini Cumhuriyetçi Millet Partisi almıştır¹⁸².

Yetersiz olanaklar ve plansız ekonomik politikalar sebebiyle 1953'e kadar süren ekonomideki canlılık 1954 yılında sona erdi. Ekonomik büyüme %13'ten %4'e düştü. 1960 yılında Türkiye'nin dışarıya olan borcu 1,5 milyar dolardı. 1950'de %3 olan enflasyon oranı ise 1958'e gelindiğinde %20'ye yükseldi. Ekonomik planlama sözüne bile tahammül edemeyen DP liderleri, Menderes başta olmak üzere ekonomik planlamayı komünizmle bağdaştırıyor ve eleştiriyorlardı¹⁸³.

2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan Genel Seçimlere Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Türkiye Köylü Partisi ve Türkiye İşçi Partisi olmak üzere 5 parti katılmıştır¹⁸⁴. DP'nin zaferiyle sonuçlanan seçimlerde

¹⁷⁹ Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür yay., İstanbul, 2018, ss.249-250.

¹⁸⁰ **A.g.e.**, ss.250-251.

¹⁸¹ **A.g.e.**, s.251

¹⁸² Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim yay., İstanbul, 2000, s. 324-325.

¹⁸³ **A.g.e.**, s.332.

¹⁸⁴ **Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011**, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2012, s.4.

toplam 10.262.063 kayıtlı seçmenden 9.095.617'si oy kullanılmış, %88,6 oranında katılım olmuştur¹⁸⁵. DP 5.313.659 oy alarak milletvekili sayısını 503'e yükseltmiş, CHP 3.193.471 oy ile milletvekili sayısını 31'e düşürmüştür. Cumhuriyetçi Millet Partisi 480.249 oy alarak 5 milletvekili, Türkiye Köylü Partisi 50.935, Türkiye İşçi Partisi ise 910 oy almıştır. Meclise yalnızca 2 bağımsız milletvekili girmiştir¹⁸⁶.

TBMM'nde yapılan ilk toplantıda Meclis Başkanlığı için oylamaya 489 milletvekili katılmış, 489 oyla İçel Milletvekili Refik Koraltan Meclis Başkanı seçilmiş¹⁸⁷, Cumhurbaşkanlığı seçimi oylamasına ise 513 milletvekili katılmış 486 oyla İstanbul Milletvekili Celal Bayar yine Cumhurbaşkanı seçilmiştir¹⁸⁸. Meclis Başkanlığına ise Refik Koraltan getirilmiştir. Adnan Menderes istifa eden kabinenin yerine yeni hükümeti kurmakla yetkilendirilmiştir¹⁸⁹.

1954 seçimlerinde Muğla'da seçimlere katılım oranı yüksek olmuştur. 106.341 geçerli oyun 64.467 sini DP alarak 6 milletvekili çıkarmıştır. CHP ise 41.755 oy almıştır. Çoğunluk sistemine göre yapılan seçimlerde CHP milletvekili çıkaramamıştır.

Seçimi kazanan DP milletvekilleri; Zeyyat Mandalinci, Nuri Özsan, Nâtik Poyrazoğlu, Yavuz Başer, Turhan Akarca ve Akif Sarıoğlu'dur¹⁹⁰.

¹⁸⁵ **A.g.e.**, s.5.

¹⁸⁶ **A.g.e.**, s.25.

¹⁸⁷ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 10, Cilt 1, İçtima: F., 1. İnikat, 14.05.1954, s.6.

¹⁸⁸ **A.g.e.**, Devre 10, Cilt 1, İçtima: F., 1. İnikat, 14.05.1954, ss.7-8.

¹⁸⁹ **A.g.e.**, Devre 10, Cilt 1, İçtima: F., 1. İnikat, 14.05.1954, s.9.

¹⁹⁰ Osman Köse-Bayram Akça, "Demokrat Parti Döneminde Muğla'da Siyasi Hayat", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, 19/41(2018), ss.174-175.

2.1. Turhan AKARCA (Ali Turhan AKARCA)

1922 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Ali Turhan Akarca'nın babasının adı Mehmet, annesinin adı Seher Zahibe'dir. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinden mezun olduktan sonra Yüksek Ziraat Mühendisi olan Akarca, çiftçilik, Milas Belediye Başkanlığı, 10 ve 11. Dönem Muğla Milletvekilliği, Ziraat Komisyonu Başkanlığı yapmıştır. İngilizce bilmektedir. Evli ve 1 çocuk babasıdır. 12 Ekim 2011 tarihinde vefat etmiştir¹⁹¹.

Ayasofya Müze Müdürünün Bakanlık emrine alınması olayı meclise taşınmış, Muğla Milletvekili Turhan Akarca sözlü olarak bir soru önergesi vermiş ve konu hakkında bilgi verilmesini istemiştir¹⁹². 17 Aralık 1954 tarihinde Maarif Vekili tarafından cevaplandırılması için verdiği soru 14 Ocak 1955 Cuma günü yapılan birleşimde Maarif Vekiline yöneltilmiştir. Akarca'nın; Aralık 1952 tarihinde Fransa'ya sergi için gönderilen tarihi eserlerin, yurda eksiksiz ve yıpranmadan gelip gelemediğini, eğer yıpranma veya noksanlık varsa bunların neler olduğunu, "Louvre Müzesindeki sergiye nezaret görevi verilen Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü olan kişinin sergiden eserlerin toplanacağı tarihte Paris'te vazifesi başında bulunmayarak turistik seyahate çıktığı, nezaretsiz ve sahipsiz olarak yabancılar tarafından toplanan eşyanın hasara uğradığı iddiasının doğru olup olmadığını, mevcut müzelerimizin tarihi eserleri muhafaza edebilmek için uygun şartlara sahip olup olmadığını, değılseler Bakanlığın bu konu ile ilgili çalışmalarının neler olduğu sorularına; Maarif Vekili Celal Yardımcı (Ağrı), eserler Fransa'ya gönderilirken, Müzeler Genel Müdürü Cahit Kınay komiser ve Ahad Bikkul isimli memurun refakatçi olarak gönderildiğini, eserlerde bahsedildiği gibi büyük hasarlar olmadığını

¹⁹¹ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.742.

¹⁹² Milliyet, 28 Aralık 1954.

fakat yapılan tahkikat sonucunda Umum Müdür ve eserleri teslim almak için gönderilen Kemal Çığ isimli memurun görevlerinde gereken özeni göstermediği için haklarında disiplin ve hukuki işlem başlatıldığı ve Cahit Kınay'a ait fezlekelerin birkaç gün sonra Cumhuriyet Savcılığına verileceğini söylemiştir. Ülkemizdeki müzelerin durumu ile ilgili olarak çalışmaların başlatıldığını, 1955 bütçesinin tatbiki sırasında bu işin bilimsel olarak ve tanzim ve tertip edilmesini sağlayacağını belirtmiştir. Bakanın konuşmasından sonra tekrar söz alan Akarca, ülkemizde müzecilikle alakalı yeterli bilgi ve birikime sahip kişiler olmadığını, müzelerin başlarına getirilen kişilerin bu işle alakasız kişiler olduğunu, eserlerin sergilendiği yerlerin müze olmaya elverişli olmadığını, eserlerin yıpranmaması için uygun şartlarda sergilenmesi gerektiğini ama maalesef ülkemizde bunun da uygulanmadığını dile getirmiş, Maarif Vekili Celal Yardımcı'dan, Türk müzeciliğinin bina ve eleman ihtiyacını gidermesini rica etmiştir¹⁹³.

Arazi vergisinin hazineye geçişi ve bu verginin 10 katı arttırılmasına dair kanun tasarısı görüşmelerinde Turhan Akarca vergilerin arttırılmasının sakıncasını bilimsel bir dille anlatarak buna katılmadığını belirtmiştir¹⁹⁴.

Karadeniz Teknik Üniversitesi adıyla Trabzon'da bir üniversite kurulması hakkındaki Kanun nedeniyle söz alan Akarca; ziraatin ve Türkiye'nin kalkınmasında bir boşluk olduğunu, bu boşluğu telâfi etmek için Türkiye'de bir Teknik Kültür Fakültesinin kurulması gerektiğini, Viyana, Paris ve Amerika'da bu fakülteler ile ilgili çok güzel örnekler olduğunu, kurulacak Ziraat Fakültelerinin buldukları bölgedeki yerel mahsuller üzerine çalışma yapması gerektiğini söylemiştir¹⁹⁵.

Dış memleketlerde ziraat müşavir ve ataşelikleri kurulması hakkında vermiş olduğu kanun teklifi, 6 Ocak 1956 Cuma günü yapılan birleşimde Ziraat ve Bütçe komisyonlarına havale edilmiştir¹⁹⁶.

¹⁹³ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 10, Cilt 4, İçtima:1, 27.İnikat, 14.01.1955, ss.75-79.

¹⁹⁴ Cumhuriyet, 11 Şubat 1955.

¹⁹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 10, Cilt 7, İçtima:1, 78.İnikat, 20.05.1955, ss.428-429.

¹⁹⁶ A.g.e., Devre 10, Cilt 9, İçtima:2, 20.İnikat, 06.01.1956, s.4.

2.2. Yavuz BAŞER (İshak Yavuz PAŞAMEHMETOĞLU)

IX. Dönemde, TBMM kayıtlarında soyadı “Başer” olarak geçen Yavuz Başer, TBMM Başkanlığı’na hitaben yazdığı, 19.11.1955 tarihli dilekçede Çankırı Asliye Hukuk Mahkemesinin, 15.07.1955 tarihli ve 423/452 sayılı kararı ile “Başer” olan soyadının, “Paşamehmetoğlu” olarak değiştiğini beyan etmiştir¹⁹⁷.

Samsun Milletvekili Muhittin Özkeli ile birlikte vermiş olduğu Belediye Kanunu teklifi, 21 Kasım 1955 tarihli birleşimde Dâhiliye, Adliye, Maliye ve Bütçe encümenlerine havale edilmiştir¹⁹⁸.

30 Kasım 1955 tarihli birleşimde, İlk ve Orta Öğretim Öğretmenlerinin Terfi ve Cezalandırılmaları hakkındaki 1702 sayılı Kanunun 5991 sayılı Kanunla değiştirilen 3. maddesinin (B) fıkrasının değiştirilmesi hakkında vermiş olduğu kanun teklifi Maarif ve Bütçe komisyonlarına havale edilmiştir¹⁹⁹.

İlk ve orta öğretim öğretmenlerinin terfi ve cezalandırılmaları hakkındaki 1702 sayılı Kanunun 2517 ve 3313 sayılı kanunlarla değişikliğe uğramış 3. maddesinin (A) fıkrasının değiştirilmesine dair kanun tasarısı ile Muğla Milletvekili Yavuz Paşamehmetoğlu'nun, İlk ve orta öğretim öğretmenlerinin terfi ve cezalandırılmaları hakkındaki 1702 sayılı kanunun 5991 sayılı Kanunla değiştirilen 3. maddesinin (B) fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve Maarif ve Bütçe Komisyonlarının tutanakları 31 Ağustos 1950 tarihli birleşimde gündeme havale edilmiştir²⁰⁰. Bu kanun teklifi Maarif ve Bütçe Komisyonlarınca incelenip 1 Eylül 1956 Cumartesi günü yapılan birleşimde müstaceliyet²⁰¹ kararı ile görüşülmüştür.

¹⁹⁷ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.680.

¹⁹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 10, Cilt 8, İçtima:2, 4.İnikat, 21.11.1955, s.86.

¹⁹⁹ A.g.e., Devre 10, Cilt 8, İçtima:2, 8.İnikat, 30.11.1955, s.183.

²⁰⁰ A.g.e., Devre 10, Cilt 13, İçtima:2, 103.İnikat, 31.08.1956, ss.920-921.

²⁰¹ Müstaceliyet: İvedilik

Özetle; liselerde 15, ortaokullarda ise 18 ders saati karşılığında maaşlarını alan ortaöğretim öğretmenlerinin, bununla birlikte liselerde 9, ortaokullarda 6 saat olmak üzere ihtisasları dâhilindeki derslerden ücret alabildikleri gibi, 6 saati geçmemek üzere ihtisasları dışındaki derslerden de ücret alabilmeleri için verilen kanun teklifi mecliste görüşüldükten sonra, başkanın oya sunmasıyla kabul edilmiştir.

Paşamehmetoğlu'nun, Üniversiteler Kanununun 46. maddesinin 6185 sayılı Kanunla değiştirilen (D) fıkrasının tadili hakkında vermiş olduğu kanun teklifi 12 Aralık 1955 tarihinde yapılan birleşimde, Maarif Komisyonuna havale edilmiştir²⁰².

Muğla Milletvekili Turhan Akarca ile birlikte vermiş olduğu, “*neşir*²⁰³ yoluyla veya radyo ile işlenecek bazı suçlar hakkındaki 6334 sayılı Kanunun ilgası²⁰⁴” hakkındaki kanun teklifi 21 Aralık 1955 tarihinde yapılan birleşimde Adliye Komisyonuna havale edilmiştir²⁰⁵.

“*Memurların suçlarından dolayı haklarında yapılacak tahkikat ve takibata dair vermiş olduğu kanun teklifi*” 11 Ocak 1956 Çarşamba günü yapılan birleşimde Dâhiliye ve Adliye Komisyonlarına havale edilmiştir²⁰⁶.

Vermiş olduğu “*Vilayet Özel idareleri Kanunu teklifi*” 8 Şubat 1956 Çarşamba günü yapılan birleşimde Dâhiliye, Maliye ve Bütçe komisyonlarına havale edilmiştir²⁰⁷.

Yavuz Paşamehmetoğlu ve iki arkadaşının vermiş olduğu, Mebus Seçimi Kanunu Teklifi 7 Aralık 1955 tarihli birleşimde Dahiliye, Teşkilâtı Esasiye ve Adliye Komisyonlarına havale edilmiştir²⁰⁸.

14 Haziran 1957 Cuma günü yapılan birleşimde Muğla ve Denizli illerinde meydana gelen yer sarsıntısından zarar görenlere yapılacak yardım hakkında kanun tasarısı ve Bayındırlık, Maliye ve Bütçe Komisyonları tutanakları müzakereleri sebebiyle söz alan Paşamehmetoğlu; meydana gelen depremde 77 adet okulun tamamen yıkılmış olduğunu, Muğla için ayrılan 260 bin liranın yetersiz olduğunu, eğer

²⁰² **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 10, Cilt 8, İçtima:2, 13. İnikat, 12.12.1955, s.238.

²⁰³ **Neşir**: Dağıtma, saçma, yayma, yayım

²⁰⁴ **İlga**: Bir şeyin varlığını ortadan kaldırma.

²⁰⁵ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 10, Cilt 8, İçtima:2, 17. İnikat, 21.12.1955, s.371.

²⁰⁶ **A.g.e.**, Devre 10, Cilt 9, İçtima:2, 22.İnikat, 11.01.1956, s.28.

²⁰⁷ **A.g.e.**, Devre 10, Cilt 10, İçtima:2, 34.İnikat, 08.02.1956, s.99.

²⁰⁸ **A.g.e.**, Devre 10, Cilt 8, İçtima:2, 11.İnikat, 07.12.1955, s.218.

1958 öğretim yılı başlarında öğrencilerin okullarına devam etmeleri sağlanmak isteniyorsa bu miktarın sadece Muğla ili için 3,5 milyona çıkarılması gerektiğini, köy okullarının da ayrılan tahsisattan faydalanmaları gerektiğini dile getirmiştir²⁰⁹.

2.3. Zeyyat MANDALINCI

10. Dönemde de Muğla bölgesinden Milletvekili seçilen Zeyyat Mandalinci'nin, Gümrük ve Tekel Bakanı tarafından cevaplandırılmasını istediği; “Ayvalık'tan Fethiye'ye kadar olan sahil bölgemizin emniyet ve muhafazası için ne gibi yeni tedbirler alındığına dair sorusu” 21 Aralık 1955 Çarşamba günü yapılan birleşimde Gümrük ve Tekel Bakanı Hadi Hüsman tarafından; Ayvalık'tan Fethiye'ye kadar olan bölgenin emniyet ve muhafazasını sağlamakla görevli olan İzmir Gümrük Muhafaza Alayının, kendisinden önce gelen selefi zamanında Gümrük ve Tekel, Dâhiliye ve Milli Savunma Bakanları ile sınır bölgelerinde görev yapan valilerle yapılan toplantıda uzunluğu 800 kilometreyi bulan ve her türlü saldırıya açık olan güney kıyılarımızı muhafaza etmek üzere emniyet ve kaçakçılık bakımlarından yeni kuvvetlerle takviyesinin uygun görüldüğünü, bu sebeple İzmir Gümrük Muhafaza Alayının güneye nakledildiğini söylemiştir. Bahsedilen bölgenin tamamen boş bırakılmadığını “6 açık deniz motoru, 3 yelkenli motor, 13 liman motoru, 10 yelkenli sandal olmak üzere 32 deniz vasıtasının” kaçakçılık olaylarını takip etmekle görevli olduğunu, fakat maalesef burada görevli olan bu araçların çok eski olması sebebiyle yetersiz kaldığını, yeni deniz vasıtalarına ihtiyaç olduğunu, bu seneki bütçe ile bu bölgedeki sivil teşkilatın takviyesi için gereken tahsisat ve kadroların teklif edildiğini söyleyerek cevaplandırılmıştır. Bakandan sonra tekrar söz alan Mandalinci; Yunanlıların sınırlarımıza tecavüz ettiğini, uygunsuz şekilde avlandıklarını, vatandaşlarımıza zarar verip kaçtıklarını ve o bölgede bulunan sivil muhafaza

²⁰⁹ A.g.e., Devre 10, Cilt 20, İctima:3, 81.İnikat, 14.06.1957, ss. 212-221.

teşkilatının kullandığı deniz araçlarının hızlarının düşük olması sebebiyle kaçanları yakalayamadığını söylemiş, bu meselenin hallolması için stratejik önemi olan bölgelere askeri birlikler yerleştirilmesi gerektiğini, yeni ve süratli deniz araçları alındığı takdirde bu sorunun ortadan kalkacağını belirtmiştir. Mandalinci'nin konuşmasından sonra Gümrük ve Tekel Bakanı Hadi Hüsman tekrar söz almış; bölgede bulunan sivil muhafaza teşkilatının silahlı olduğunu ve Zeyyat Mandalinci'nin söylediği gibi silah ve sürat bakımından kuvvetli deniz araçları alınması halinde sorunların halledileceğini, 1956 yılı bütçesinde ile bu maksatla yeterli derecede ödenek istediklerini söylemiştir²¹⁰.

Mandalinci'nin Avrupa Atom Enerji Teşkilatı hakkında ne düşünüldüğüne dair sorusuna 13 Şubat 1956 tarihinde yapılan birleşimde Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü; Atom enerjisi üzerinde kaydedilen gelişmelerin insanlık adına büyük faydalar sağlayacağını, fakat büyük masraf ve zorluklara katlanması gerektiğinden bu enerji mevzuunda uluslararası bir işbirliğine gidilmesi gerektiğini, hükümet olarak atom enerjisinin ülkemizde uygulanması için Milletlerarası Atom Enerjisi Ajansının çalışmalarına fiili olarak katılmış bulunduğumuzu, Ayrıca Sadabat Paktı İktisadi Komitesine bağlı bir Atom Enerjisi Eğitim Merkezinin kurulmasına dair karara paydaşlık edildiğini söylemiştir. Bununla birlikte Birleşik Amerika'ya bu konu üzerine uzmanlaşması için birçok bilim adamı gönderildiğini, bununla birlikte 10 Haziran 1955 tarihinde "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında Atom Enerjisinin Sivil Sahada İstimali Hususunda İş Birliğine dair Anlaşma" imzalandığını, bununda yakın zamanda meclise sunulacağını, Atom Enerjisinin barışçıl amaçlarla kullanılması için Kömür Çelik Birliği gibi kapsamı en geniş olan OECE (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) teşkilatı içerisinde toplanması gerektiği düşüncesinde olduklarını, bunun için özel bir çalışma grubu raporu hazırlanıp örgüte sunulduğunu belirtmiştir. Dışişleri Bakanından sonra tekrar söz alan Mandalinci; Avrupa ve Amerika'da Atom Enerjisine büyük önem verildiğini, Türkiye'nin de eğer gelişmiş devletler seviyesine gelmek istiyorsa bu enerji türüne önem vermesi ve bu alana yatırım yapması gerektiğini belirtmiştir.

25 Şubat 1956 tarihinde yapılan Dışişleri Bakanlığı bütçesi görüşmelerinde söz alarak Demokrat Parti Grubu adına söz alan Mandalinci; o günün şartlarında

²¹⁰ A.g.e., Devre 10, Cilt 8, İçtima:2, 17.İnikat, 21.12.1955, ss.373-375.

Dünya'nın Komünist ve Demokrat Cephe olmak üzere ikiye ayrıldığını, ülkemizin demokrat cephede yer aldığını, ülkemiz ve dünya için komünizminin büyük bir tehlike arz ettiğini, Güneydoğu Asya'da bu tehlikeye karşı SEATO isminde bir teşkilat kurulduğunu, Doğu Avrupa'da ise bu tehlikeye karşı NATO teşkilatının kurulduğunu söylemiştir. Türkiye'nin NATO'nun boş olan Güneydoğu kanadını doldurmak için elinden geleni yaptığını, Balkan Paktının meydana gelmesi için girişimleri başlattığını, ardından Bağdat Paktı yapıldığını bunun genişleyerek MEATO (Orta Doğu Müdafaa Teşkilatı) ismini aldığını, Türkiye'nin insanlığın bekası ve barışın devamı için paha biçilmez bir hizmet gördüğünü, bu hizmetleri sürdürebilmesi ve arttırabilmesi için iktisadi anlamda güçlü olması gerektiğini, müttefik ülkelerin de bunun farkında olduğunu, Türkiye'nin daima kuvvetli olarak ayakta kalması için yardımlarını devam ettireceklerini belirtmiştir. Konuşmasında Kıbrıs konusuna da değinen Mandalinci, Kıbrıs meselesinin sadece orada bulunan 100 bin Türk veya arazi meselesi olmadığını, bütün Türkiye'yi ilgilendiren bir mesele olduğunu, Yunanlılar için Kıbrıs'ın bütün davalarının bittiği bir nokta olmadığını, eğer Kıbrıs meselesi Yunanlıların lehine hallolursa başka bir mesele ile karşımıza geleceklerini, 12 adalar Yunanlılara terk edilmemiş olsaydı bugün önümüzde Kıbrıs meselesi diye bir mesele olmayacağını, Kıbrıs'ın kaderinin Yunanistan'a ilhaki şekline çevrilmesine asla rıza göstermeyeceklerini dile getirmiştir²¹¹.

Muğla Milletvekili Zeyyat Mandalinci 7 Mayıs 1956 tarihinde İktisat ve Ticaret Bakanlığı görevine getirilmiştir²¹². İktisat ve Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci yeni devraldığı görevine; Banka Müdürleri ile ucuzluk yaratacak büyük mağazalar konusunu görüşerek başlamış ve Milliyet gazetesine verdiği demeçte; Ülkenin iktisadi yapısını bu bakanlığın yönetmesi için elinden geleni yapacağını, bunlar yapılırken önceliğin, ülkenin acil ve gerekli ihtiyaçlarına verilmesinin herkes tarafından hoşgörüle karşılanacağını belirtmiştir²¹³.

16 Mayıs 1956 Çarşamba günü yapılan birleşimde, Milli Korunma Kanununun tadiline dair kanun önergesi ile Trabzon Milletvekili Emrullah Hutku'nun, zaruri ihtiyaç maddelerinin kontrol ve tevzi, Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'ın Milli Korunma Kanununun 4945 sayılı Kanunla tadil edilen 31. maddesinin 1. bendi ile 57.

²¹¹ **A.g.e.**, Devre 10, Cilt 10, İçtima:2, 44.İnikat, 25.02.1956, s.725-728.

²¹² **Milliyet**, 8 Mayıs 1956.

²¹³ **Milliyet**, 11 Mayıs 1956.

maddenin II, III, IV ve V. bentlerinin değiştirilmesi ve Afyonkarahisar Milletvekili Kemal Özçoban'ın, Milli Korunma Kanununun 4945 sayılı Kanunla değiştirilen 64 ve 69. maddelerinin tadili hakkında Kanun Teklifleri müzakereleri sırasında İktisat Ve Ticaret Bakanı olarak söz alan Mandalinci; 2. Dünya Savaşından sonra kısa sürede ekonomisini düzelten Almanya'nın fabrikalarını, çiftliklerini vs. sil baştan yapmak zorunda kalmadığını, hali hazırda alt yapısı mevcut olduğu için çok çabuk toparlanabildiğini, sağlam iktisadi bünyeye ve sosyal nizama sahip olunmak isteniyorsa su, yol ve enerji davalarının çözülmesi gerektiğini, bu davaların çözülmesi içinde feragat ve fedakarlık yapılması gerektiğini, hükümetin hazırlamış olduğu tasarının ekonomik ve sosyal hayatı tehdit eden hususlara karşı koyma lüzum ve ehemmiyetine inanarak hazırlandığını, Meclis'te yapılacak ilave ve çıkartmalarla da tasarının en mükemmel halini alacağını söylemiştir²¹⁴. Aynı önerenin görüşülmesine 18 Mayıs 1956 Cuma günü kaldığı yerden devam edilmiş, konu ile ilgili tekrar söz alan Mandalinci; bütün dünyada harp ekonomisi istikametinde gidildiğini, Türkiye'nin de bu konuda hazırlıklı olması gerektiğini, bu yüzden bütçenin yarısının Milli Savunmaya ayrıldığını belirtmiştir²¹⁵.

Ticaret ve Ekonomi Bakanı Zeyyat Mandalinci'den, İzmir de yaptığı tüccar ve esnaf ziyaretlerinde; devam eden döviz sıkıntısının bitirilmesi, bazı kişilere tanınan özel hakların kaldırılması ve Suriye sınırından yapılan kaçakçılığın önlenmesi istenmiştir. İstanbul piyasasına ayrıcalıklı davranılıp İzmir'in ihmal edilmesi şikâyet edilen konular arasındadır²¹⁶. Zeyyat Mandalinci daha sonra bazı milletvekillerinin eşliğinde İzmir'den Muğla'ya gelmiş ve burada esnaf ve ticaretle uğraşan kişilerin isteklerini, ihtiyaçlarını dinlemiştir. Bakan, bir gün sonra Bodrum'da yapılacak olan soğuk hava tesislerinin ve liman inşaatının temel atma törenine katılmak üzere Yatağan üzerinden Milas ve Bodrum'a geçmiştir²¹⁷.

Mandalinci, New York'ta yapılan, Dünya Bankasının Milletlerarası Para Fonu Konferansına katılan Türk Heyetine başkanlık yapmıştır²¹⁸.

²¹⁴ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 10, Cilt 11, İçtima:2, 64.İnikat, 16.05.1956, s.340-344.

²¹⁵ **A.g.e.**, Devre 10, Cilt 11, İçtima:2, 65.İnikat, 18.05.1956, ss.378-379.

²¹⁶ **Cumhuriyet**, 29 Mayıs 1956.

²¹⁷ **Milliyet**, 30 Mayıs 1956.

²¹⁸ **Milliyet**, 26 Eylül 1956.

İktisat ve Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci, 26 Kasım 1956 tarihinde görevinden istifa etmiş, ertesi günü istifasının nedeni ile ilgili verdiği demeçte; yorgun ve hasta olmadığını, ülkemizdeki yönetsel işlerin bunu gerektirmesi sebebiyle istifa ettiğini söylemiştir.²¹⁹.

2.4. Nuri Özsan (Mehmet Nuri Özsan)

10. dönemde de Demokrat Partiden Muğla Milletvekili olan Nuri Özsan'ın yeni dönemdeki ilk icraatı; Adliye Bakanı'ndan sözlü olarak cevaplandırmasını istediği, Temyiz Mahkemesinde kaç tane daire başkanlığı, azalık ve raportörlük makamının boş bulunduğunu, bu makamlar için neden atamaların yapılmadığını ve hangi tarihten itibaren boş bulduklarının belirtilmesi üzerine verdiği soru önermesine, Adliye Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ, daire başkanlığı ve raportörlük makamlarında boşluk olmadığını, 4 azalık makamının boş durumda olduğunu, bununda 2 azanın emekliye gönderildiğini, diğer 2 sinde daire başkanlığına tayin edildiği için boşaldığını, bunların yerine de uygun kişilerin atamalarının yapılacağını ve bu durumla ilgili herhangi bir gecikme olmadığını söyleyerek cevaplamıştır.

Bakanın cevabından sonra söz alan Özsan, Temyiz Mahkemesinde iş yükünün çok fazla olduğunu, bunu karşılayabilmek için Temyiz hâkimlerinin insan stü bir çaba sarf ettiğini ancak yine de yeterli olmayıp işlerin aksadığını ve halkında bu durumdan şikâyetçi olduğunu söylemiştir. Ayrıca Temyiz Mahkemesinde boş kadroların olduğunu ve aylar geçmiş olmasına rağmen Bakanlıkça bir atama yapılmadığını, 3'ü daire başkanı olmak üzere toplam 14 kadronun boş olduğunu bunların içinde 10 aydan beri boş olanların olduklarını, bu gecikmenin normal olmadığı iç yüzünde ihmal ve ilgisizliğin olduğuna inandığı için soru takririni vermek zorunda kaldığını belirtmiştir.

²¹⁹ Milliyet, 27 Kasım 1956.

Bunun üzerine Adliye Bakanı, belirtilen konuda gerçeğin bu şekilde olmadığını boş kadroların ölüm, emekliye ayrılma, yaş haddini doldurma gibi sebeplerden kaynaklandığını fakat boş kalan kadroların yerlerine, hangi tarihlerde hangi atamaların yapıldığını açıklamış ve bu atamalar sonucunda hizmetin aksamış olduğu yönündeki anlayışın yersiz olduğunu söylemiştir. Boşta bulunan 4 azalık makamı içinde atamaların yapılması gerektiğini ancak atanacak hakimlerin 1. sınıfa ayrılmış olmasının gerektiğini, ayırma meclisinin Nisan, Ağustos ve Aralık aylarında 1. sınıf hakimleri ayırdıklarını, mevcut boşluklara eskilerin atandığını yeni ayrılanlardan Temyizce hizmetinden yararlanılacak ve daha verimli olanlar varsa bunlarında takdir edilmesi gerektiğini bu nedenle boş bulunan 4 aza makamının korunduğunu söylemiştir.

Bakanın konuşmasından tatmin olmayan Özsan tekrar söz almış, bir kişinin 4 Mayıs 1954 tarihinde emekli olduğu ve bir kişinin de 15 Mayıs 1954 yılında milletvekili seçilmiş olmasından dolayı iki başkanlığın boşaldığını ve bu başkanlıklara 18 Aralık 1954 tarihine kadar atama yapılmadığını aradan 7 buçuk ay gibi bir zaman geçtiğini ve nasıl hala gecikme yoktur denilebildiğini anlamadığını ve gecikme olmadığı yönündeki söylemlere inanmadığını dile getirmiştir²²⁰.

Denizli Milletvekili Ahmet Hamdi Sancar ve 39 arkadaşının, Belediye Kanununun 23. ve ek birinci maddesiyle 6437 sayılı kanunun 2. maddesinin değiştirilmesine dair verdikleri kanun teklifi münasebetiyle söz almış; bu kanun teklifinin, Geçici Komisyonca incelemesinden sonra, Başkanlıkça bastırılarak Milletvekillere dağıtılan değişiklik teklifinde, belediye seçimlerinin eylül ayı sonuna ertelenmesinin öngörülmüş olduğu, şayet meclis tarafından da erteleme teklifinin onaylanması durumunda, eski kanuna göre yapılması gerekli seçim hazırlıklarının ilgili bakanlıkça ertelenmesi gerektiğini böylece yüksek meblağları bulan seçim giderlerinin boşa gitmemiş olacağını söylemiştir. Geçici komisyonca acilen öne alınması ve görüşülmesi teklifi edilen kanun değişikliğinin, gündeme alınarak aynı gün içerisinde görüşülmesi için Geçici komisyon adına önergede bulunmuştur²²¹. Meclis Başkanı tarafından gündemde görüşülmesine dair oylama yapılmış ve oylama sonucunda Kanun Teklifinin görüşülmesine başlanmıştır. Konu ile ilgili birçok Milletvekili söz almıştır. Geçici Komisyon Başkanı olarak söz alan Özsan, bu kanun

²²⁰ A.g.e., Devre 10, Cilt 4, İçtima:1, 23.İnikat, 05.01.1955, ss.4-6.

²²¹ A.g.e., Devre 10, Cilt 7, İçtima:1, 74.İnikat, 11.05.1955, s.156.

teklifinin 3 temel noktayı içerdiğini bunların ilkinin seçimlerinin ertelenmesi, ikincisinin genel meclis seçimleriyle birleştirilmesi ve üçüncüsünün de yaş sınırının 18'den 22 ye çıkarılması olduğudur. Muhalefetin seçimlerin ertelenmesi yolunda kesinlikle itiraz etmeden bunun Anayasaya aykırı olduğunu iddia ettiklerini oysa komisyon olarak seçimlerin ertelenmesinin Anayasaya aykırı olmadığı tam tersine ertelenmemesinin demokratik olmadığı ve anayasa aykırı olduğu görüşünde olduklarını söylemiştir. Seçimlerin uygun olmayan zamanda yapılmasının birçok vatandaşın seçim hakkına zarar vermesi nedeniyle demokratik olmadığını insanların yazın kasabalardan Güney'e yakın yerlere gittiklerini ve Sonbahara kadar dönmediklerini bu nedenle geniş katılımlı bir seçim yapılabilmesi için doğru zamanın Sonbahar olacağına inandıklarını söylemiştir.

Özsan Ankara Milletvekili Atif Benderlioğlu'nun yaş sınırının 18 de kalmasını ve belediye seçimleri ile genel meclis seçimlerinin aynı zamanda yapılmaması yönündeki teklifine, yaş durumu konusunun daha geniş incelemeler gerektiren bir konu olduğunu bununla birlikte Belediyeler Kanunu yapılırken düşünülebileceğini, komisyon olarak bu konuda bir ısrarlarının olmadığını, yaş ve birleştirme teklifine komisyon olarak katılabileceklerini söylemiştir²²².

Ankara Milletvekili Atif Benderlioğlu verilen kanun teklifinin 23. ve 24. maddelerinin yaş konusu üzerinde olduğu ve bu teklifin 18 olan yaş sınırının 22 ye çıkarılmasını içerdiğini, bu maddelerin değişimi hakkında verilen teklifin reddini ve eski yaş haddinin aynı şekilde kalması için önerge verdiğini belirtmiştir. Başkan tarafından okunan önergeye Geçici Komisyon Başkanı Nuri Özsan da katıldıklarını söylemiş ve yapılan oylama sonunda 1. madde ile değişiklikleri reddedilmiştir. Reddedilen 1.maddenin yerine getirilmesi için Benderlioğlu'nun vermiş olduğu teklifte, "belediye seçimlerinin her 4 yılda bir Kasım ayının ikinci Pazar gününe denk gelen hafta yapılması, 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununa göre kurulacak olan İlçe Seçim Kurulları belediye seçimlerini yaptırmak ve düzenlemek ve yönetmekle görevlidir, herhangi bir sebeple belediye meclisinin dönem sonundan önce dağılması veya belediye meclisi üye sayısının yedeklerin de getirilmesinden sonra düzenlenmiş üye adedinin yarısına düşmesi halinde belediye başkanı durumu derhal yerel seçim kurulu başkanlığa haber vermek zorundadır. Bu haber üzerine ilgili İlçe

²²² A.g.e., Devre 10, Cilt 7, İçtima:1, 74.İnikat, 11.05.1955, s.168.

Seçim Kurulu seçim gününü en az 1 ay önceden belirtir ve ilan eder’’ ifadelerine yer verilmiştir. Geçici Komisyonunda katıldığı bu teklif maddesi oylama sonunda kabul edilmiştir.

6437 sayılı Kanunun geçici maddesi olarak Benderlioğlu tarafından mevcut belediye meclislerinin yasal süresinin 16 Kasım 1955 tarihine kadar devam etmesi yönünde verilen teklif oylama sonunda kabul edilmiştir. Ayrıca aynı birleşimde kanun başlığının değiştirilmesi yönünde vermiş olduğu önerge oylama sonunda kabul edilmiş ve kanun başlığı ‘‘Belediye Kanunu’na Bazı Maddeler Eklenmesi ve bu Kanunun Bazı Maddelerinin Kaldırılması hakkındaki 5669 sayılı Kanunu tadil eden 6437 sayılı Kanunun değiştirilmesine dair Kanun’’ şeklinde değiştirilmiştir²²³.

Eski İktisat ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakan Vekili Fatih Rüştü Zorlu haklarında, ülkenin ihtiyacı olan teneke, lastik, kalay, otomobil ve yedek parçaları, nal ve mihim zamanında ithal edilmediği, otomobil ve traktörlerin ithal edildiği sırada bunların yedek parçalarının ithal edilmesinin düşünülmediği, çiftçilerimizin ihtiyacı olan nal ve mihim dağıtma ve paylaşırma yolunda, yanlışlıklar ve yolsuzluklar bulunması, Doğu Almanya’dan ithal edilen kamyonlar ve lastikler için döviz ayrılmasındaki yolsuzluk, ithalatçının belirli sebeplerle seçilmiş olması ve ithal edilen malların kalitesinin bozuk olması, ithalat yapmak isteyenlere döviz ayırma işlemlerindeki yöntem ve ilkelerin kural dışı ve uygun olmaması konusunda Meclis soruşturması açılmış ve konunun meclis görüşmeleri sırasında söz alan Komisyon Başkanı Nuri Özsan; DP milletvekillerinin tamamen hislerine güvenerek bu konuyla alakalı her ne varsa ortaya çıkması için, soruşturmanın açılması yönünde oy kullandıklarını, her şeyin açıklanmasını istediklerinden dolayı komisyonda bütün muhalefet partilerine yer verdiklerini, adım adım soruşturmayı inceleme imkânı sunduklarını söylemiştir²²⁴.

Muğla, Denizli, Bolu, Aydın ve Sakarya illerinde meydana gelen depremde zarar görenlere yapılacak yardım hakkındaki Kanun münasebetiyle söz almış, depremin özellikle Fethiye’de hayal edilemeyecek derecede zarar verdiğini, resmi bina olarak hiçbir binanın kalmadığını, binaların %90’ının yıkıldığını geriye kalan %10 kısmında dağ ve kenar mahallelerde birkaç evden ibaret olduğunu belirtmiştir. Sadece

²²³ A.g.e., Devre 10, Cilt 7, İçtima:1, 74.İnikat, 11.05.1955, ss. 170-171.

²²⁴ A.g.e., Devre 10, Cilt 12, İçtima:2, 79.İnikat, 20.06.1956, s.409-410.

Muğla'da ilkokullar için 3,5 milyon liraya ihtiyaç olduğunu, komisyonda dikkatleri bu konunun üzerine çekerek ödeneğin bir miktar daha artırılması yoluyla kamu hizmetine sunulacak binalar için imkân aradıklarını belirtmiştir. Devletin işi ciddiyetle ele almış ve büyük önem vermiş harabeye dönmüş tüm yerlerin en kısa süre içerisinde bayındır duruma getireceğine dair söz verdiğini söylemiştir. Ayrıca Bakanlıklarda ödeneklerin dağıtılması ve kalmaması durumunda zor durumların ortaya çıkacağını, bu nedenle devletin önlem almasının zorunlu olduğunu belirtmiştir²²⁵.

2.5. Nâlık POYRAZOĞLU (Mustafa Nâlık POYRAZOĞLU)

Muğla Milletvekili Nâlık Poyrazoğlu; Üniversite Özerkliği Komisyon görüşmelerinde Ziraat Fakültesindeki öğrencilerin artmakta mı yoksa azalmakta mı olduğunu, laboratuvar ihtiyacının karşılanıp karşılanmadığı hususunda cevap istemiştir²²⁶.

Yedek Subay ve Yedek Askeri memurlar hakkındaki 1076 sayılı Kanunun 4073 sayılı Kanunla değiştirilen 17. maddesinin tadiline dair kanun teklifi Milli Müdafaa ve Bütçe encümenlerine havale edilmiştir²²⁷.

Gümrük Muhafaza memurlarının Askeri teşkilata göre tensiki (düzenlenmesi) hakkındaki 1841 sayılı Kanunun 7. maddesinin B bendine fıkralar eklenmesine dair kanun teklifi Milli Müdafaa, Gümrük ve inhisarlar (Tekeller) ve Bütçe encümenlerine havale edilmiştir²²⁸. Bu önerge 24 Aralık 1956 günü yapılan birleşimde görüşmeye alınmış ve geri verilmiştir²²⁹.

²²⁵ A.g.e., Devre 10, Cilt 20, İçtima:3, 80.İnikat, 12.06.1957, s.179.

²²⁶ Milliyet, 27 Ocak 1956.

²²⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 10, Cilt 11, İçtima:2, 62.İnikat, 07.05.1956, s.278.

²²⁸ A.g.e., Devre 10, Cilt 11, İçtima:2, 62.İnikat, 07.05.1956, s.277.

²²⁹ A.g.e., Devre 10, Cilt 15, İçtima:3, 20.İnikat, 24.12.1956, s.250.

Milli Müdafaa Vekâleti 1957 bütçesiyle ilgili olarak Bütçe Encümeni adına söz alan Poyrazoğlu; ilk mesele olarak Başbakanın Sivil Savunma ile ilgili düzenlemelerin bir an evvel hazırlanmasını istediğini söylemiş ve tasarının komisyonda görüşüldüğünü belirtmiştir. İkinci olarak gündeme getirilen askeri araçların imar işlerinde, yollarda ve diğer işlerde kullanılmaması ile ilgili olarak ise, “Ordunun bu işlerle uğraşmasının Milli Müdafaa ile uğraşmasının ta kendisi” olduğunu söylemiş, bir diğer konu olarak 1958 yılından itibaren Türkiye, kendi silahlarını, kendi savunma araçlarını kendi fabrikalarında yapabilecek durumda olacağını dile getirmiştir²³⁰.

Libya Devletine bazı silah, malzeme ve mühimmatın hibe edilmesi hakkında Kanun münasebetiyle söz almış ve Libya’ya gönderilecek olan “876/27 çapında 8 aded obüs ile 4 000 mermisi, 10,5/30 çapında 4 aded obüs ile 2 000 mermisi, 7,7 mm. çapında 1 000 aded piyade tüfeği ile 500 000 mermisi, 7,7 mm. çapında 400 aded hafif makineli tüfek ile 800 000 mermisi, 7,7 mm, çapında 200 aded ağır makineli tüfek ile 400 000 mermisi, 40 aded 81 mm. lik havanla 12 000 mermisi 9 mm. çapında 500 aded tabanca ile 25 000 mermisi ve bu silahların yedek aksamı, teçhizat ve malzemesinin ve 15 000 aded el bombasının” en mükemmel ve modern silahlar olduğunu söylemiştir²³¹.

Ankara Milletvekili Atıf Benderlioğlu'nun, 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 27. maddesine bir fıkra ilavesi hakkında kanun teklifi ile ilgili olarak söz almış ve konuyu “NATO camiası içerisinde askerî hava meydanlarının yapılması NATO kararları icabındandır. Bütün meydanların yapılması senelere göre ayrılmış, tasnif edilmiş ve bunların bütün masraflarını NATO deruhte etmiştir. NATO nun Türkiye meydanlarının kalan kısmı yani 9 hava meydanını bu sene yapma kararını verdikten sonra Türkiye'ye tahsis ettiği para miktarı 84 milyon sterlindir. Ancak NATO Bakanlar Yüksek Konseyinin varmış olduğu karar gereğince her NATO memleketinde NATO nun yapacağı meydanların arazisinin istimplâk bedeli millî bütçeden verilir. Bizim de muhterem ve Büyük Meclisten istediğimiz tahsisat bu 9 meydanın arazisinin istimplâki babındadır.

²³⁰ A.g.e., Devre 10, Cilt 17, İctima:3, 46.İnikat, 25.02.1957, ss.753-754.

²³¹ A.g.e., Devre 10, Cilt 19, İctima:3, 72.İnikat, 24.05.1957, s.319.

1957 NATO Yüksek Konseyinin vermiş olduğu karar 1956 senesinde hazırlanan bütçede uygulanamayacağına göre, bunun 1957 senesinde nazarı itibara alınması lâzımdır.

Yine NATO Yüksek Konseyinin kararı gereğince bu istimlâk yapılmadan bu tahsisat sarfedilmemektedir. O halde bize verilecek 84 milyon Sterlin kaybolacak veya gelecek seneye kalacaktır” diyerek özetlemiş, bu durumun Anayasa’ya aykırı olmadığını, Anayasanın 74. Maddesinde verilen “Fevkalâde hallerde kanuna göre tahmil olunacak para ve mal ve çalışmaya dair mükellefiyetler müstesna olmak üzere hiçbir kimse hiçbir fedakârlık yapmaya zorlanamaz” şeklindeki 2. fıkranın bu durumu kapsadığını belirterek²³² meclisteki son konuşmasını yapmıştır.

Genel olarak bakıldığında, Muğla milletvekili Nâtık Poyrazoğlu, Milletvekili seçildiği Muğla ili sorunları üzerine de mecliste konuşmalar yapmış, fakat verdiği Kanun teklifleri, meclis konuşmaları; ağırlıklı olarak mesleğiyle de alakalı olan Milli Savunma, ordu, askerlik, orduda çalışan sivil personel v.b. konular üzerine olmuştur.

2.6. Akif SARIOĞLU

1890 yılında Antalya’da doğmuştur. Baba adı Ali Talip, anne adı Havva’dır. İstanbul Halkalı Yüksek Ziraat Okulu mezunudur. Fransızca ve Rumca bilmekte olup Antep Darülharir Okulu Müdürü, Antakya Harir Darültalim Müdürü, Halep Ziraat Çiftlik Mektebi Müdürü, Halep Vilayet Ziraat Müdürü, Antalya Ziraat Müdürü, Bitlis Sancağı Ziraat Müdürü, Antalya Belediye Başkanı, Antalya Ortaokul Öğretmeni, Hocapaşa Maliye Şubesi Tahakkuk Memur Muavini, Küçükpazar, Eminönü Maliye Şubesi Tahakkuk Memuru, Feriköy Maliye Şubesi Varidat Memuru, IX. Dönem

²³² A.g.e., Devre 10, Cilt 20, İçtima:3, 85.İnikat, 24.06.1957, ss.446-447.

Antalya, X. Dönem Muğla Milletvekili olarak görev yapmıştır. 6 çocuğu olmuştur. 12 Ekim 1968 yılında vefat etmiştir²³³.

10. Dönem Muğla Milletvekili olan Akif Sarıoğlu'nun meclisteki tek icraatı Orman Kanunu münasebetiyle söz alması olmuştur.

Orman Kanunu görüşmelerinde söz alan Sarıoğlu, ormanın önemi üzerinde durmuş, mevcut ormanları korumanın ve düzenlemenin kolay bir iş olmadığını bu nedenle milletçe fidan dikmek zorunda olduğumuzu, orman olmayan yerlerde yağmur yağmayacağını söylemiştir.

Ormanda yaşayan ve tek varlığı eşiği ve baltası olan kişilerin başka geçinme kaynakları olmadığı için elbette ağaç kesmeye başvuracaklarını, fakat Ziraatçı vasfıyla ormanın içinde yaşayan kişilerin ormandan çıkarılmadan, daha fazla bolluk ve rahat içinde yaşatılabileceğini söylemiştir. Bu nedenle Ziraat Bakanlığı'nın ve mevcut fen kurulunun, köylerin durumlarını tespit ederek buralarda arıcılık, dokumacılık, ahşap el sanatlarının geliştirilmesi yönünde çalışmaların yapılmasını ve bir kalkındırılma sağlanmasını istediğini belirtmiştir. Buralarda yaşayan kişilerin olanaklarının diğer kişilere oranla daha sınırlı olduğunu söylemiş ve son olarak İskân Kanunu uygulamasıyla, buradaki kişilerin yerinden oynatılmaması gerektiği görüşünde olduğunu belirtmiştir²³⁴.

²³³ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.660.

²³⁴ A.g.e., Devre 10, Cilt 13, İçtima:2, 98. İnikat, 24.08.1956, s.637.

III. BÖLÜM: 11. DÖNEM MUĞLA MİLLETVEKİLLERİ (01.11.1957-27.05.1960)

DP iktidara gelmeden önce en çok eleştirdiği konu olan antidemokratik yönetim şeklini uygulamaya başlamış, kamu personellerine yönelik sindirme politikası yürütmüş, aynı zamanda mevcut yasaları ağırlaştırarak basını baskı altında tutmaya çalışmıştır. 1957 seçimleri öncesinde muhalefet oylarının yoğunlaştığı iller bölünmüş, Kırşehir ili ilçeye dönüştürülerek Nevşehir'e bağlanmış, Malatya iline bağlı olan Adıyaman il yapılmıştır²³⁵. Siyasi belirsizlik ortamı içerisinde, kemikleşmiş oyununun düştüğünü fark eden DP ara seçimleri ve yerel seçimleri erteleme kararı aldı. 1956 yılının sonuna doğru erken genel seçim rivayetleri ortaya çıkmış 1957 yılı başlarında söylentilerin asılsız olduğu belirtilmişti. Mayıs 1957'de tahıl alım fiyatlarına yapılan zam, 1957 yılında seçim yapma niyetinde olan hükümetin genel seçim isteğinin ilk işareti olarak gösterilmektedir. Hükümet tahıl alım fiyatlarının yükselterek, ekonomiyi zora sokmuş, enflasyonu yükseltmiştir. Bununla birlikte çoğunluk oylarını oluşturan kırsal kesimin sempatisini kazanmıştır. DP 4 Eylül'de genel seçimlerin 27 Ekim 1957 tarihinde yapılacağını açıkladı. Muhalefet partileri bir ittifak oluşturmak için görüşmeler yaptı fakat 4 Eylül tarihinde ortak bir bildirge çıkarmalarına rağmen ittifak kuramadılar. Oyları düşmesine rağmen bu seçimde de avantajlı olan taraf DP idi. Hükümet çeşitli seçim politikaları ile oy çoğunluğunu oluşturan kırsal kesimin gönlünü almış, cami ve okul yapımları için ödenek ayırmış ayrıca DP lehinde seçim propagandası için devlet radyosunu kullanmıştı. Muhalefet partileri seçim propagandası olarak ekonominin kötülüğünü ve kısıtlanan özgürlüğü kullanıyor ancak seçmene etkileyici alternatif öneriler sunamıyordu²³⁶.

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan erken genel seçimlere önceki yıllara göre daha az ilgi gösterilmiş ve katılım oranı düşmüştür²³⁷. Seçime CHP, DP, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi katılmıştır. 1957 seçimlerinde usulsüzlük yapıldığı söylemleri nedeniyle kesin sonuçlar 30 Ekim tarihinde açıklanmıştır. Toplamda kullanılan 9.250.949 geçerli oydan; DP 4.497.811 oy alarak 424 milletvekili, CHP

²³⁵ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitapevi yay., Ankara, 2013, ss.62-63.

²³⁶ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil yay., İstanbul, 1996, ss.85-87.

²³⁷ Sedef Bulut, "Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı(1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu", *Akademik Bakış*, 2/4(2009), s.131.

3.825.267 oy alarak 178 milletvekili çıkarmıştır²³⁸. Muhalefet partilerinin toplamda iktidar partisinden daha fazla oy almış olması ancak milletvekili sayısının düşük olması yine çoğunluk sisteminin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır²³⁹.

1957 seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanlığına yine Celal Bayar seçilmiş, Meclis Başkanı ise Refik Koraltan olmuştur. Celal Bayar yeni hükümetin kurulması için tekrar Adnan Menderes'e yetki vermiştir²⁴⁰.

1957 yılı seçim sonuçları öğle saatlerinden sonra radyodan verilmeye başlanmış, oy sayısı düşük olan köylerin sonuçları açıklanmış ve genellikle DP önde çıkmıştır. Bu olay sonrasında İnönü'nün yaptığı uyarılar neticesinde Yüksek Seçim Kurulu seçim sonuçlarının yayınlanmasını yasaklamış, fakat erken verilmiş olan sonuçların, oy kullanmayan seçmenleri etkilediği ve DP'ye yöneldikleri iddia edilmiştir. Seçim sırasında ve seçimden sonra yapılan usulsüzlükler neticesinde birçok ilde olaylar çıkmıştır. Adnan Menderes yeni hükümeti seçimlerden ancak 25 gün sonra kurabilmiştir. Basının ve muhalefetin çalışmalarını incelemek için kurulan "Şiddet Tedbirleri Komisyonu" uygulanacak baskı önlemlerini almak ve yasa tekliflerini hazırlamakla görevliydi. Komisyon üyeleri arasında Muğla Milletvekili Burhan Belge'de vardı²⁴¹.

1957 seçimleri Muğla'da yine DP'nin kazanmasıyla sonuçlanmıştır. 108.739 geçerli oydan 60.321 ini alan DP 7 milletvekili çıkarmıştır. CHP 47.305 oy, Cumhuriyetçi Millet Partisi 1.201 oy, Hürriyet Partisi ise 912 oy almıştır.

Seçimi kazanan DP Muğla Milletvekilleri; Zeyyat Mandalinci, Nuri Özsan, Dilaver Argun, Burhan Belge, Sadi Pekin ve Turgut Topaloğlu'dur²⁴².

²³⁸ **Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011**, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2012, s.25.

²³⁹ Yakup Kaya, "1957 Genel Seçimlerinin Türk Siyasi Tarihine Yansımaları", **Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 10/20(2018), s.594.

²⁴⁰ Bulut, **a.g.m.**, s.131.

²⁴¹ Çavdar, **a.g.e.**, ss.69-71.

²⁴² Osman Köse-Bayram Akça, **a.g.m.**, ss.181-182.

3.1. Turhan AKARCA (Ali Turhan AKARCA)

Muğla Milletvekili Turhan Akarca 11. Dönemde de Muğla Milletvekili olarak seçilmiş, fakat 11. dönemde TBMM Zabıt Ceridelerinde herhangi bir faaliyetine rastlanmamıştır.

3.2. Dilâver ARGUN (Abdullah Dilaver ARGUN)

11. Dönem DP Muğla Milletvekili olan Dilaver Argun 1902 Ergani doğumludur. Baba adı Kâmil anne adı Münire'dir. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Paris'te Yüksek Mali İlimler Enstitüsü'nde eğitim almıştır. Fransızca bilmektedir. Tirebolu Borçka, Şavşat, Vakfikebir, Kuşadası Kaymakamı, Ticaret Vekâleti Yerli, Ecnebi Şirketler Müdürü, İzmir, Adana Umûr-u Hukukiye Müdürlüğü, Dâhiliye Vekâleti Mahalli İdareler Şube Müdürlüğü, Ankara Vali Muavini; Van, Erzincan, Muğla, Aydın Valiliği, Dâhiliye Vekâleti Vilayetler İdaresi Umum Müdürlüğü, Tetkik Kurulu Başkanlığı ve Müsteşarlığı yapmıştır. 22 Temmuz 1958'de milletvekilliğinden istifa etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. 9 Şubat 1978 tarihinde vefat etmiştir²⁴³.

²⁴³ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.742.

26 Temmuz 1958 Cumartesi günü yapılan 86. Birleşimde Muğla Milletvekili Dilaver Argun, Ankara Valiliğine atamasının yapılması nedeniyle²⁴⁴, Muğla Milletvekilliğinden istifa ettiğine dair dilekçesini Meclis Başkanlığına sunmuştur²⁴⁵.

3.3. Burhan BELGE (Hüseyin Burhanettin DAYBELGE)

1899 yılında Şam'da doğmuştur. Baba adı Asaf, anne adı Rana'dır. Münih ve Karlsruhe Yüksek Mimarlık Okulu'ndan mezun olan Belge, Fransızca, Almanca, İngilizce ve Arapça bilmektedir. Gazetecilik ve yazarlık; Devlet Demiryolları Basın Yayın Müşavirliği, Cumhurbaşkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı Basın Yayın Müşavirliği; Demokrat İzmir, Zafer ve Yeni İstanbul Gazeteleri Başyazarlığı, Emlak Bankası Denetçiliği ve 11. Dönem DP Muğla Milletvekili yapmıştır. Evli ve 1 çocuk babasıdır. 23 Ağustos 1967 tarihinde vefat etmiştir²⁴⁶.

Vatan Gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın, Muğla Milletvekili ve Zafer Gazetesi başyazarı Burhan Belge'ye solculuk iftirasında bulunduğu bir yazısı nedeniyle, savcılık yasal işlem yapmak için Belge'den onay vermesini istemiş o da onaylamıştır²⁴⁷.

Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün 1959 yılı bütçesi görüşmelerinde söz alan Belge; kendisinden önce konuşan muhalefet partisi milletvekillerinin konuşmalarının tahrik edici olduğunu, Başbakanlık bütçesi nedeniyle CHP sözcüsü tarafından bir belge okunduğunu ancak bu belgenin, Devletin bütün bütçelerini kapsayan bir belge olmadığını, içeriğinde parti propagandası olduğunu iddia etmiş, niyetinin muhalefeti tahrik etmek olmadığı fakat, Mecliste parti

²⁴⁴ BCA – Kararlar Daire Başkanlığı, 30-18-1-2-149-36-15.

²⁴⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 11, Cilt 4, İçtima: 1, 86.İnikat, 26.07.1958, s.817.

²⁴⁶ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.743.

²⁴⁷ Milliyet, 13 Eylül 1958.

propagandası yapılamayacağını söyleyip, muhalefet partisi olan CHP hakkında eleştirilerde bulunmuştur²⁴⁸.

Başbakanlıkta Basın Bürosu kurulmuş ve büroyu yönetmeye Burhan Belge görevlendirilmiştir²⁴⁹.

3.4. Zeyyat MANDALINCI

1960 yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu (Bütçe Kanunu) önerisi hakkında Demokrat Parti Meclis Grubu adına konuşan Mandalinci; teknik, ekonomik ve sosyal meselelerin birbirine tamamen ve sıkı bir şekilde bağlı bulunduğu devrimizde sosyal gelişmenin ekonomik gelişmeye, ekonomik gelişmenin ise teknik gelişmeye bağlı olduğunu, bunların birbirinden ayrılamayacağını, cemiyeti bir bütün olarak geliştirmenin kolay olmadığını, bunu yapmak isteyenlerin alışkanlıklarından fedakârlık yapmaya, yaşayış ve düşüncelerinde değişiklik yapmaya mecbur olduklarını söyleyerek sözlerine başlamıştır. Van Milletvekili Ferit Melen'in bir gün önce yapılan birleşimde anlattığı Baade Raporu'na²⁵⁰ değinen Mandalinci, bu raporda bahsedilen şeylerin yapılabilmesi için 15 yıla ihtiyaç olduğunu ve başladığı takdirde ilk senelerde 170 şer milyon dolarlık yatırıma gerek olduğunu söylemiştir.

4 Mart 1959 Çarşamba günü yapılan birleşimde Kıbrıs'ta çıkan anlaşmazlıklar konusunda; Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile Ada'daki Türk ve Rum cemaatleri temsilcileri arasında Londra'da imzalanan anlaşmalarda Hükümetin takip ettiği politika münasebetiyle söz almış; İngiltere'nin bu konu üzerinde herhangi bir kötü niyet taşımadığını, hüsnüniyetle yaklaştığını, hatta kendi sorunlarını bırakarak iki

²⁴⁸ **A.g.e.**, Devre 11, Cilt 7, İçtima:2, 46.İnikat, 26.02.1959, ss.1081-1082.

²⁴⁹ **Milliyet**, 19 Eylül 1959.

²⁵⁰ Uzun yıllar Türkiye'de hizmet etmiş Alman iktisatçı Fritz BAADE tarafından kaleme alınmış, Türkiye'de tarımsal koşullar ve tarımı kalkındırma konusu üzerine yazılmış rapordur. Dr. Fritz Baade'nin raporda üzerinde önemle durduğu konu, Türkiye topraklarını tehdit eden erozyondur.

tarafı uzlaştırmak için çaba sarf ettiğini, Türkiye ve Yunanistan'ın jeopolitik ve stratejik konumları itibariyle bölünmez bir bütün olduğunu, anlaşma sonucunda ne Türkiye'nin, ne Yunanistan'ın ne de İngiltere'nin zararlı çıkmadığını, meselenin her üç memleketin de menfaatlerini koruduğunu, Kıbrıs'ın Anadolu için zararlı olabilecek durumunun ortadan kaldırıldığını, Ada'daki Türkler'in bundan sonra rahatça yaşayabileceğini ve bunun bir diplomasi zaferi olduğunu belirtmiştir ²⁵¹.

3.5. Nuri ÖZSAN (Mehmet Nuri ÖZSAN)

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa Ek Kanun münasebetiyle, Bütçe Komisyonu Başkan Vekili olarak söz alan Özsan; Turhan Fevzioğlu tarafından söylenen, 25 yıllık hizmet süresini dolduran işçilerin kurumlarınca emekliye ayrılması durumunda ikramiyelerinin yarısının kesildiği söyleminin doğru olmadığını, 25 yılı doldurmaları durumunda bugün geçerli olan ikramiye bedelini alacaklarını, 30 yılı tamamladıktan sonra ikramiyelerini son maaşları üzerinden alacaklarını söylemiştir. Çalıştıkları kurumlar tarafından emekliye ayrılanların, 30 yılı doldurmuş memurlar gibi maaşları üzerinden ikramiye almamalarının sebebi ise 25 yılını dolduran memurların ikramiye almak için çeşitli sebeplerle kurumunun kendisini emekliye ayırması için çaba sarf edeceği, bu nedenle bu yolu seçmemeleri, düzgün bir şekilde çalışarak 30 yılı doldurmaları durumunda, tam ikramiye almaları için alınmış bir karar olduğunu söylemiştir²⁵².

²⁵¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 11, Cilt 8, İçtima:2, 50.İnikat, 04.03.1959, ss.26-29.

²⁵² A.g.e., Devre 11, Cilt 7, İçtima:2, 47.İnikat, 27.02.1959, s.1192.

3.6. Sadi PEKİN (Ahmet Sadi PEKİN)

1921 Rodos'ta doğan Sadi Pekin'in baba adı Salih Zeki, anne adı Hatice İffet'tir. Lise mezunudur. Fransızca ve İngilizce bilmektedir. Ticaretle uğraşmıştır. Tüccarlık, Armatörlük, Vilayet Meclis-i Umumi Azalığı, Fethiye Belediye Başkanlığı, XI. Dönem DP Muğla Milletvekilliği yapmıştır. Evli, 2 çocuk babasıdır. 19 Temmuz 1991 tarihinde vefat etmiştir²⁵³.

17 Temmuz 1959 tarihinde yapılan 82. Birleşimde Muğla Milletvekilleri Sadi PEKİN ve Turgut Topaloğlu'nun, İl İdaresi Kanunu'na geçici madde eklenmesi yönünde verdikleri teklif, önce İçişleri Komisyonuna havale edilmiş, daha sonra aynı birleşimde, görüşülmek üzere gündeme havale edilmiştir²⁵⁴. Bu teklif görüşmelerinde pek çok Milletvekili söz almıştır. Yapılan oylama sonucunda, İl Genel Meclislerinin yasal sürelerinin 1960 yılı Eylül ayı sonuna kadar devam edeceği, bu kanunun yayım tarihinden itibaren geçerli olacağı ve bu kanun hakkında Bakanlar Kurulu görevlendirilmiş olup, kanun kabul edilmiştir²⁵⁵.

İmar ve İskan Bakanlığı 1960 yılı Bütçesi nedeniyle görüşülmekte olan 7010 sayılı Kanun gereğince, Muğla, Denizli, Bolu, Aydın ve Sakarya illerinde meydana gelen depremden zarar görenlere yapılacak yardım (15 000 000 lira) fıkrası hakkında söz almış; 1957 yılında meydana gelen bu depremden Fethiye ve Marmaris'in büyük zarar gördüğünü, Depremin olduğu sabah o bölgeye gelen Cumhurbaşkanı'nın ve Başbakan'ın vermiş olduğu yönergelerin karşılığı bugün gördüklerini, Yepyeni bir Fethiye ve Marmaris'in oluşturulduğunu, buralarda yapılan ve yapılmakta olan inşaatların durumu hakkında bilgi vermiş, şuana kadar Fethiye ve Marmaris için ödenen kamulaştırma bedelinin 12.107.269 lirayı bulduğunu söylemiştir. 1960 yılı

²⁵³ TBMM Albümü 1920-2010 2.Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara, 2010, s.743.

²⁵⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 11, Cilt 9, İçtima:2, 82.İnikat, 17.07.1959, s.870

²⁵⁵ A.g.e., Devre 11, Cilt 9, İçtima:2, 83.İnikat, 20.07.1959, s.958.

bütçesinde Muğla için 15 milyon liranın verilmiş olmasından dolayı Muğla Milletvekili olarak, Muğlalılar adına Devlete minnettarlığını belirtmiştir²⁵⁶.

Bu konuşmadan sonra söz alan Urfa Milletvekili İbrahim Ethem Karakapıcı; Fethiye inşaatında yaşanan gecikmelerden söz etmiş ve Erzincan depreminde halkın yaşadığı sıkıntıları Fethiye halkının da yaşamasını istemedikleri söylemiştir²⁵⁷. Buna karşılık olarak Sadi Pekin yeni bir şehir kurmanın ne kadar zor olduğundan bahsetmiş, Fethiyelilerin hayatlarından ve geleceklerinden memnun olduklarını söylemiştir. Muğla'ya yapılan para ve madde yardımlarının miktarının sorulması üzerine; ‘‘Muğla merkez 31.811, 13 köyü 138.479, Bodrum 2.354, iki köyü 2.347, Datça 32.374, iki köyü 8.010, Yatağan 500, iki köyü 184.509, Köyceğiz 54.019, 31 köyü 361.428, Milas 86.005, 18 köyü 114.794, Marmaris merkezde toplu inşaat vardır. 12 köyü 475.537. Fethiye; merkezde toplu inşaat vardır, 32 köyü 119.758, Ula'da merkezde toplu inşaat vardır, 7 köyü 4.906 lira’’ olarak belirtmiştir²⁵⁸.

3.7. Turgut TOPALOĞLU

1916 yılında Muğla'da doğmuştur. Baba adı Hüseyin Avni, anne adı Muzaffere'dir. Lise mezunu olan Topaloğlu ziraat ve ticaretle uğraşmıştır. Muğla Spor Kulüpleri, Hayır Cemiyetleri, Ticaret Odası, Tütüncüler Cemiyeti Üye ve Başkanlığı; Umumî Meclis ve Daimî Encümen Azalığı gibi görevlerde bulunmuş ve XI. dönemde Muğla Milletvekilliği yapmıştır. Evli ve 3 çocuk babasıdır. 12 Ocak 2002 tarihinde vefat etmiştir.

11. Dönem Muğla Milletvekili olan Turgut Topaloğlu sadece 27 Şubat 1960 tarihinde yapılan 49. birleşimde, Gümrük ve Tekel Bakanı ve Tekel Genel Müdürlüğü

²⁵⁶ A.g.e., Devre 11, Cilt 12, İçtima:3, 50. İnikat, 28.02.1960, s.1031.

²⁵⁷ A.g.e., Devre 11, Cilt 12, İçtima:3, 50. İnikat, 28.02.1960, ss.1032-1033.

²⁵⁸ A.g.e., Devre 11, Cilt 12, İçtima:3, 50. İnikat, 28.02.1960, s.1033.

1960 yılı Bütçe kanunu görüşmelerinde söz almış; muhalefet partisinin (CHP) 2 Milletvekilinin Ege Bölgesinde yaptığı tütün piyasası araştırmalarının doğru olmadığını, tütün piyasası hakkında CHP Milletvekillerinin konuşmaması gerektiğini, 3-5 ürünün kötü olması ve hava şartlarından etkilenen ürünlerin değerini kaybetmesi nedeniyle düşük fiyatlı ürünlerin olabileceğini, bunları dikkate alarak Ege bölgesindeki üreticinin ürünlerinin değerlendirilemeyeceğini söylemiştir. Üreticinin memnun olduğunu dile getirmiştir.

Ege Bölgesindeki üreticinin emeğinin geçmiş yıllardan daha fazla değerlendirildiğini belirtmiştir. Topaloğlu konuşmasına muhalefet partisinin iktidar olduğu dönemdeki tütün fiyatlarını vererek devam etmiş ve 1950 yılında DP'nin iktidara gelmesinden sonra fiyatların sürekli olarak artış gösterdiğinden bahsetmiştir. Konuşmasına prim kararı nedeniyle teşekkür ederek son vermiştir²⁵⁹.

²⁵⁹ A.g.e., Devre 11, Cilt 12, İçtima:3, 49. İnikat, 27.02.1960, ss.820-821.

SONUÇ

TBMMZC incelendiğinde 9. Dönemde Yavuz Başer'le (İshak Yavuz Paşamehmetoğlu) ilgili çok fazla kayda rastlanmamaktadır. Sadece bir defa süt ürünlerinin sağlığa uygunluğu üzerine söz almıştır.

Mecliste iki dönem Muğla Milletvekilliği yapan Yavuz Paşamehmetoğlu, 9. Dönemde pek faal olmasa da 10. Dönemde vermiş olduğu kanun teklifleriyle önceki döneme göre daha aktif olduğu görülmektedir. Muğla, Denizli, Bolu ve Sakarya'da meydana gelen yer sarsıntılarında oluşan zararlarla ilgili söz almış, kendi seçim bölgesi olan Muğla'da yıkılan okulların acilen onarılıp yeni eğitim yılına hazırlanması gerektiğini ve bunun için gereken bütçeyi dile getirmiştir. 10. Dönemde verdiği kanun tekliflerine bakıldığında daha çok eğitimle ilgili konular üzerine durduğu, bunlar dışında belediye, il özel idareleri, istimlak kanunları düzenlemelerinde teklifler verdiği görülmektedir.

Cemal Hünel sadece 9. dönemde milletvekilliği yapmış, TBMMZC'de herhangi bir kanun teklifi vermediği, sadece Maden Kanunu ile ilgili görüşmelerde söz aldığı tespit edilmektedir.

Zeyyat Mandalinci, 9,10 ve 11. Dönemlerde DP'den milletvekili olmuş milletvekilliği yaptığı 9. dönemde 7 Birleşimde birçok farklı konu üzerine söz almış ve bir de önerge sunmuştur. Mecliste yaptığı konuşmalarda deniz ve denizcilik başta olmak üzere, ulaşım ve dışişleri gibi konuları da dile getirmiştir. 10. dönemde İktisat ve Ticaret Bakanı olan Mandalinci, mecliste 4 önerge sunmuş ve 7 defa söz almıştır. 11. dönemde tekrar Muğla bölgesinden milletvekili seçilen Mandalinci, diğer dönemlere göre daha az faaliyet göstermiş, sadece 3 defa söz almıştır.

Bağımsız Milletvekili Nadir Nadi'nin 9. Dönem'de yaptığı bütün konuşmalar ve verdiği kanun teklifleri Basın Kanunu üzerinedir. Bu dönemde iki defa söz almış, iki defa da kanun teklifi sunmuştur. TBMMZC incelendiğinde Muğla ile ilgili herhangi bir konuya temas etmediği görülmektedir. 10. dönemde İstanbul Bağımsız Milletvekili olarak görev yapmıştır.

9, 10 ve 11. dönemlerde Muğla bölgesinden milletvekili seçilen Nuri Özsan, 9. dönemde göreve başlamasının hemen ardından Başbakan Adnan Menderes tarafından Gümrük ve Tekel Bakanı olarak görevlendirilmiş, daha sonra Çalışma

Bakanı olmuştur. Dönem dönem başka bakanlıklara da vekâlet eden Özsan, 9. dönemde, 31 birleşimde söz almış, 2 önerge, 2 de kanun teklifi vermiştir. Gümrük ve Tekel, Çalışma Bakanlığı ve belirli dönemlerde vekâleten baktığı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, İşletmeler Bakanlığı'nı ilgilendiren konular üzerine konuşmalar yapmış, daha çok kendisine yöneltilen soruları cevaplamıştır. Muğla'ya yaptığı ziyaretler olduğu gibi yurdun çeşitli bölgelerine de geziler yapmış, buradaki halk ve esnafı dinlemiş, sorunlarını mecliste dile getirmiştir. 10. ve 11. dönemlerde tekrar Muğla'dan milletvekili seçilen Özsan, yine faal şekilde çalışmalarını sürdürmüş, iki dönemde toplam 10 defa çeşitli konularda söz almıştır.

Kore'de görev yaptıktan sonra 1951'de yapılan ara seçimle Muğla ilinden 9. dönem DP Milletvekili seçilen Nâtık Poyrazoğlu, asker olması sebebiyle genellikle Komünizm tehlikesi, Millî Savunma, askerlerin sorunları, askerlik vb. konular üzerine konuşmuş, 3 defa kanun teklifi sunmuş, 25 defa söz almıştır. TBMMZC incelendiğinde Muğlalı olmamasına rağmen Muğla ve Muğlalıların sorunlarını meclis gündemine en çok taşıyan milletvekillerinden birisi olduğu görülmektedir. 1 Temmuz 1953'te yapılan "*Vakıf zeytinlik, incirlik, fındıklık narenciye ve meyvalıkların satış şekli hakkındaki Kanun*" görüşmelerinde Muğla ve Muğla'ya komşu bölgelerdeki köylülerin toprak sahibi olmadığını, buradaki vakıf arazilerinden belirli nitelikte olanların köylüye satılarak, köylünün buradan gelir elde edebileceğini dile getirmiş, 25 Şubat 1954 birleşiminde ise Söke-Milas yolunun yapılmasını rica etmiştir. 10. dönemde de yine Muğla'dan milletvekili seçilen Poyrazoğlu 2 kanun teklifi, 1 önerge ve 3 defa söz almıştır. Yine bu dönemde meclisteki çalışmaları çoğunlukla askerlikle ilgili olmuştur.

10. dönem Muğla Milletvekili Turhan Akarca, Fransa'ya sergilenmek üzere gönderilen tarihi eserlerimiz ve Karadeniz Teknik Üniversitesi adıyla Trabzon'a bir üniversite kurulması konularında konuşmak üzere 2 defa söz almıştır. Müzecilik kanunlarının yeniden düzenlenmesi, tarihi eserlerin sergileneceği yerlerin şartlarının iyileştirilmesi ve ülkemizde zaruri bir ihtiyaç olduğunu düşündüğü teknik üniversite konularını mecliste dile getirmiş, mesleği ve uzmanlık alanı olan ziraat konusuyla alakalı olarak yurtdışında ziraat müşavir ve ataşelikleri kurulması için kanun teklifi vermiştir. 11. dönem de yine Muğla Milletvekili olarak görev yapan Akarca'nın TBMMZC'de herhangi bir faaliyetine rastlanamamıştır.

Bir önceki dönemde Antalya Milletvekili olan Akif Sarıoğlu, 10. dönemde Muğla ilinden milletvekili seçilmiştir. Sarıoğlu sadece Orman Kanunu münasebetiyle ilgili olarak söz almış, iskân kanunuyla buralarda yaşayan insanların başka yerlere göç ettirilmemesini istemiştir. TBMM Zabıt Ceridesi'nde 10. dönemde Akif Sarıoğlu ile ilgili başka bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Gazeteci ve yazar olan Burhan Belge, 11. Dönem Muğla Milletvekili olarak seçilmiş, sadece Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü 1959 yılı Bütçesi münasebetiyle söz almış, Başbakanlıkta kurulan Basın Bürosu'na yönetici olarak görevlendirilmiştir.

Muğla Milletvekili Sadi Pekin, il genel idaresi ile ilgili bir kanun teklifi sunmuş, İmar ve İskân, Ziraat Bakanlığı bütçe görüşmeleri ile alakalı olarak 2 defa söz almıştır. 11. Dönem Muğla Milletvekili Turgut Topaloğlu ise Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Tekel Genel Müdürlüğü 1960 yılı bütçesi münasebetiyle bir defa söz almıştır.

24-25 Nisan 1957 tarihlerinde Muğla, Denizli, Bolu ve Sakarya'da meydana gelen deprem çoğu Muğla Milletvekili tarafından dile getirilmiş, Muğla'nın yeniden toparlanma sürecinde mecliste yapılan görüşmeler etkili olmuştur. Muğla Milletvekili Nuri Özsan'ın Gümrük ve Tekel Bakanı olmasının da etkisiyle, Muğla'da tütün alımları arttırılmış, Özsan'ın Muğla ziyaretinde halk memnuniyetini dile getirmiştir.

Bunun dışında Muğla milletvekilleri daha çok ülke meseleleri üzerine söz almış, kanun teklifi ve tkrir sunmuşlardır. Sundukları teklif, tkrir ve yaptıkları konuşmalarda genellikle kendi ihtisas alanları belirleyici olmuştur.

KAYNAKLAR

1- Arşiv Belgeleri

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

2- Resmi Yayınlar

Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, C. 2 (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961), Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2013.

Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2012.

TBMM Albümü (1920–2010), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü,C.2, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.

3- Gazeteler

Cumhuriyet

Milliyet

T.C. Resmî Gazete, 15 Haziran 1945 (Sayı: 6032), Erişim adresi:
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6032.pdf> (Erişim: 18.03.2019).

Resmi Gazete, 11 Mart 1954 (Sayı: 8655), Erişim adresi:
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8655.pdf> (Erişim: 06.05.2019).

Resmi Gazete, 24 Temmuz 1950 (Sayı:7564), Erişim adresi:
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf> (Erişim: 09.05.2019).

4- Kitaplar

- AHMAD, Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil yay., İstanbul, 1996.
- AKŞİN, Sina, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür yay., İstanbul, 2018.
- ÇAVDAR, Tevfik, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze**, İmge Kitapevi yay., Ankara, 2013.
- EROĞUL, Cem, **Demokrat Parti Tarihi ve ideolojisi**, Yordam yay., İstanbul, 2013.
- FINDLEY, Carter, **Modern Türkiye Tarihi**, Timaş Yay., İstanbul, 2012.
- KAÇMAZOĞLU, H. Bayram, **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları**, Birey yay., İstanbul, 1988.
- KARPAT, Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi**, Afa Yay., İstanbul, 1996.
- ORTAYLI, İlber, **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, Kronik Kitap yay., İstanbul, 2019.
- TOY, Hakan – ELMACI, Defne, **Kronolojik Türkiye Tarihi Ansiklopedisi**, Karma Kitaplar yay., İstanbul, 2015.
- ZÜRCHER, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim yay., İstanbul, 2000.

5- Makaleler

- BULUT, Sedef, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı(1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, **Akademik Bakış**, C.2, S.4, (2009), s.125-145.
- ÇAVDAR, Tevfik, “Demokrat Parti”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, s.2060-2075.
- İNAN, Süleyman, “CHP Müfettişi Cemal Karamuğla'nın Raporları Işığında Bir Taşra Kenti Olan Denizli'de 1950 Seçimleri ve Gösterdikleri”, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/26136>, (28.05.2019), s.103-124.
- KANCA, Osman Cenk, “1950-1960 Arası Türkiye'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.9, S.19, (2012), s.47-63.
- KARATAŞ, Murat, “Cumhuriyet Halk Partisinin Siyasal İktidar Anlayışı”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.7, S.29, (2014), s.505-524.

KAYA, Yakup, “1957 Genel Seçimlerinin Türk Siyasi Tarihine Yansımaları”, **Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.10, S.20, (2018), s.585-600.

KAYA, Yakup, “Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, C.7, S.3, (2018), s.2276-2291.

KÖSE, Osman – AKÇA, Bayram, “Demokrat Parti Döneminde Muğla’da Siyasi Hayat”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, C.19, S.41(2018), s.161-185.

6- Tezler

KILIÇ, Cemil, **Demokrat Parti’nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri**, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1995.

METE, Zekai, **XV. ve XVI. Yüzyıllarda Muğla Yöresi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2004.

TOKGÖZ, Müge, **1950 Seçimlerinin Türkiye’nin Demokratikleşme Sürecindeki Yeri**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2008.

YILMAZ, Ensar, **Demokrat Partinin İktidara Geliş Süreci (1945-1950)**, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya, 2008.

YÜCEL, Besime, **Muğla Kentsel Gelişim Süreci ve Turizm**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2018.

EKLER

EK-1- Muğla Milletvekili Nadir Nadi ve Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon'un, Basın Kanunu'nun 36. maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve İçişleri ve Adalet komisyonları raporları

S- SAYISI : 70

Muğla Milletvekili Nadir Nadi ve Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon'un, Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve İçişleri ve Adalet komisyonları raporları (2/353)

13. 02. 1952

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının tadili hakkında hazırladığımız kanun teklifi ve gerekçesini sunuyoruz.

Gereğinin ifasını arz ve arz ederiz.
Saygılarımızla.

Muğla Milletvekili
Nadir NADİ

Trabzon Milletvekili
H. ORHAN

5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının tadili hakkındaki kanun teklifi gerekçesi

Demokratik rejimin ayrılmaz unsuru ve teminatı basındır. Rejim, memleketimizde gelişme ve kökleşme yolundadır.

Hükümetin Büyük Meclise sunup kanuniyet kesbeden 5680 sayılı Basın Kanunu gerekçesine hâkim olan ruh ve zihniyet de budur. Basın suçları, hususiyeti itibariyle Basın Kanuniyle özel bir statüye bağlanmıştır. Hükümet gerekçesinde: «Basın yoluyla işlenen ağır cezalı suçlar ağır ceza mahkemelerinde görülecek bunun dışında kalan bütün basın dâvalarına asliye ceza mahkemelerinde bakılacaktır.» Demek suretiyle 36 ncı maddeye ruh ve mâna itibariyle hedefini vermiş olmakla beraber, Seyhan Milletvekili Reşad Güçlü'nün bu maddenin tefsir talebi münasebetiyle Büyük Mecliste cereyan eden müzakerelerde maddenin tefsir yoluyla mânalaştırılmasına imkân olmadığına karar verilmiş ancak keyfiyetin bir tesis konusu olabileceği mütalâaları ileri sürülmüştür. Bu meyanda gerek Hükümet gerek Adalet Komisyonu ve milletvekilleri, basın dâvalarının askerî mahkemelerde değil umumi

mahkemelerde görülmesinin lüzumu üzerinde görüşlerini açıklamışlar ve bu alandaki kanun tekliflerinin lâyük olduğu alâkayı göreceğini söylemişlerdir. Büyük Meclisin bu temayülâtından cesaret alarak 36 ncı maddenin tadilini teklif ediyoruz. Bu teklifle sivil şahısların basın yoluyla işleyecekleri bütün suçlardan ötürü dâvaların umumi mahkemelerde rüyet edilmesi yolu temin edilmiştir.

MUĞLA MİLLETVEKİLİ NADİR NADİ VE TRABZON MİLLETVEKİLİ HAMDİ ORHON'UN TEKLİFİ

5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının tadili hakkında kanun teklifi

MADDE 1. — 5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Bu kanunda yazılı olan veya basın yoluyla işlenmiş bulunan bütün suçlardan ötürü sivil şahıslar hakkında ağır cezayı gerektiren dâvalar Ağır Ceza Mahkemelerinde ve diğerleri Asliye Ceza Mahkemelerinde görülür.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür,

İçişleri Komisyonu raporu

**T. B.M. M.
İçişleri Komisyonu
Esas No. 2/353
Karar No. 46**

18 .VI. 1952

Yüksek Başkanlığa

Muğla Milletvekili Nadir NADİ ve Trabzon Milletvekili Hamdi ORHON'un Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tadiline mütedair bulunan ve komisyonumuzla Adalet Komisyonuna havale buyurulan teklif hakkında Başbakan yardımcısı ve Adalet Bakanının huzurlarıyla ve teklif sahiplerinden Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon hazır olduğu halde görüşüldü. Tadil teklifinin basın yoluyla işlenen ve ağır cezayı müstelzim bulunan suçların muhakemesinin bugünkü tatbikatta olduğu gibi Askerî Ceza mahkemelerinde değil ağır ceza mahkemelerinde rüyet edilmesine tazammun ettiği anlaşılmaktadır. Basın Kanununun 36 ncı maddesinde (Bu kanunda yazılı olan ve basın yoluyla işlenmiş bulunan suçlardan ağır cezayı gerektirenleri, bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelerde ve diğeri asliye ceza mahkemelerinde görülür) denilmektedir. Türk Ceza Kanununda yazılı ve ağır cezayı müstelzim bâzi suçların muhakemesinin askerî mahkemelerde rüyet edileceği Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3 ncü maddesinde tadat ve tasrih olunmuştur. Binaenaleyh 36 ncı maddedeki (görevli mahkeme) Askeri Muhakeme Usulü Kanununun adı geçen 3 ncü

maddesiyle tâyin olunan askerî mahkemelerdir ve tatbikatta bu yolda cereyan etmektedir. Bilhassa siviller tarafından işlenmiş, bulunan ve askerî mahiyette bulunmayan suçların muhakemelerinin askerî mahkemelerde değil, sivil mahkemelerde rüyeti komisyonumuzca temenni edilmiş ve hazır bulunan Başbakan yardımcısı ile Adalet Bakanı gerek bu hususun ve gerekse tevhide kaza mevzuunun şayanı tetkik bulunduğunu ve bunun tetkik mevzuu olduğunu beyan etmişlerdir. Gerek bu yönden ve gerekse yukarıda belirtildiği gibi basın yoluyla işlenen ve ağır cezayı gerektiren suçların muhakemelerinin askerî mahkemelerde rüyeti Basın Kanununun tadili teklif olunan 36 ncı maddesine değil Askerî Muhakeme Usulü Kanununun anılan üçüncü maddesine tevfikeyen icra edilmekte olduğundan maksadın husulü için Basın Kanununun 36 ncı maddesinin değil belki Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3 ncü maddesinin tadilini mucip olabilir. Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tadili teklifi bu bakımdan yerinde görülmemiş ve reddine ekseriyetle karar verilmiştir.

Haavalesi gereğince Adalet Komisyonuna tevdi, olunmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

İçişleri Ko. Başkanı Kırklareli F. Üstün	Kâtip Amasya K. Eren	Başkan V. Bursa N. Yılmaz	Aydın N.Deveci
--	----------------------------	---------------------------------	-------------------

Bu R. Sözcüsü İzmir S. Özer	Balıkesir. S. Başkan	Balıkesir M. Tuncay	Çorum P. Arat
-----------------------------------	-------------------------	------------------------	------------------

Niğde F. Ecer Bulunmadı	Trabzon Muhalifim H. Orhon	Çoruh. Z. Ural	Kütahya Y. Aysal
-------------------------------	----------------------------------	-------------------	---------------------

Çorum B. Koldaş	Muğla Muhalifim Y. Baser	Samsun M. Özkefeli	Van İ.Akın
--------------------	--------------------------------	-----------------------	---------------

Adalet Komisyonu raporu

T.B.M.M.
Adalet Komisyonu
Esas No. 2/353
Karar No. 15

25 . XII . 1952

Yüksek Başkanlığa

Muğla Milletvekili Nadir Nadi ve Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon'un Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tadiline mütedair olup bidayeten İçişleri Komisyonunda tetkika tâbi tutulup İstenilen tadilin Basın Kanununun 36 ncı maddesinin değil belki Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3 ncü maddesinin tadilini mucip olabilir kaydıyla reddolunan mezkûr teklif İçişleri Komisyonundan komisyonumuza havale kılınmakla Adalet Bakanlığı temsilcisi ile teklif sahiplerinden Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon hazır oldukları halde gerekli tetkikat yapıp görüşüldü. Teklif sahipleri mucip sebeplerinde: Basın Kanununun 36 ncı maddesinde (bu kanunda yazılı olan ve basın yoluyla işlenmiş bulunan suçlardan ağır cezayı gerektirenleri bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelerde ve diğerler asliye ceza mahkemelerinde görülür.) Metindeki (görevli mahkemelerin) ağır ceza mahkemeleri olacağı yolundaki tefsir talebinin evvelce reddedilmiş bulunmasından kendilerinin mezkûr maddenin tadilini istedikleri merkezindedir. Umumi kanun mahiyetinde bulunan Türk Ceza Kanunu ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunundaki hükümleri takyit eden Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3 ncü maddesi, Türk Ceza Kanununda yazılı ve ağır cezayı müstelzim bâzı suçların muhakemelerinin askerî mahkemelerde niyetini icab ettirmektedir. Bunlardan daha muahhar olan 5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesindeki (görevli mahkeme) tâbirinin işbu askerî mahkemelere şamil bulunduğu Meclis Umumi Heyetince kabul edilmiştir. Bu kere 5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tadili talebi ise, mahza bu kanun muvacehesinde hususiyet teşkil eden basın yoluyla işlenilen suçlardan ağır cezalı bulunanların da umumi mahkemelere intikal ettirilmesinden ibarettir. Türk Ceza Kanunundaki bir kısım ağır cezayı müstelzim suçların niyetinin askerî mahkemelerce görüleceği hakkındaki hüküm Askerî Muhakeme Usulü Kanununda yer alan istisnai, takyidi bir hükümdür. Bu hüküm de ister âdiyen (şifahen) olsun ister basın yoluyla olsun işlenen suçlarda bir tefrik yapılmamıştır. Halbuki Basın Kanununda yapılması istenilen tadil ise yalnız (basın yoluyla işlenecek suçların faillerine) inhisar edecektir. Bu talep umumi mahkemelerin daha teminatlı bulunacağı görüşüne dayanıyorsa, bu teminatı aynı fiili âdiyen (şifahen) işlediği iddia olunan şahıslardan esirgemek haksızlık ve adaletsizlik olur. Ceza tatbikatında da âdiyen (şifahen) işlenen suçlara nazaran basın yoluyla (neşren) ika olunan suçlar tesir sahaları bakımından daha vahim addedilerek cezaları da diğerlerinininkinden daha yukarıya çıkarılmıştır. Hukuki bir tâbirle (redaeti ahlâkiye) aynı suçu âdiyen işliylene nazaran neşir yoluyla ika edenlerde daha fazla olmak lâzım gelir. Şu halde suçunu sırf basın yoluyla ika eylemiş olması lehine bir atıfet teşkil etmemelidir. Diğer bir cihetten de, münhasıran Basın Kanununda tadil yapmak, aynı mahiyetteki suçu işleyen ve fakat işleme tarz ve vasıtaları değişen iki şahsın tefrikına ve muhakeme mercilerinin de ayrı ayrı mahkemeler olması gibi bir dağınkılığı icap ettirecektir. Bu hal ise muayyen bâzı suçlarda ve şahıslarda olsun (tevhidi kaza) yoluna gitme teminatını ve prensiplerini parçalayacaktır. Mücerret böyle bir tadil hattâ Askerî Muhakeme Usulü Kanununun birinci maddesinin iki numaralı bendindeki (kışlalarda, karargâhlarda, askerî müesseselerde ve saire . . .) mahal itibarı ile askerî mahkemelerin salahiyetli bulunduğu suçların rüyetine de mâni teşkil edebilecektir. Sivil şahıslar tarafından basın yoluyla işlenecek her hangi bir suç yukarda yazılı askerî mahallerde de vukua getirilebilir. Bu ahvalde suçun basın yoluyla ika edilmiş bulunması askerî mahkemeleri vazife ifasından alıkoyacak mıdır? Çeşitli hususi kanunlar üzerinde çeşitli tadillere girişmek âmme nizamını ihlâl edip kaza organları arasında da selbî veya icabi ihtilâfların tahaddüsüne sebep olur. Binaenaleyh: Sivil şahısların, askerî mahiyette olmayarak işleyecekleri bilûmum suçlarından dolayı muhakeme mercilerinin umumi mahkemeler olması hakkındaki kanaat ve temennidir ki, bu tadilin Basın Kanununun 36 ncı maddesinde değil olsa olsa Askerî Muhakeme

Usulü Kanununun 3. maddesinde yapılması icap edeceği düşüncesine vardırırmaktadır. Bu sebeplerle yerinde görülemeyen Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tadili teklifinin reddine ekseriyetle karar verilmiştir. Meclis Umumi Heyetinin yüce tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Adalet Komisyonu Başkanı
İzmir
Komisyonun ekseriyet
kararına muhalifim.
H.Özyörük

Bu rapor Sözcüsü
Aydın
C. Ülkü

Kâtip
Balıkesir
V. Asena

Çanakkale
N. Kirişcioglu

Edirne
M. Enginün

Kars
L. Aküzüm

Isparta
Y. Z. Turgut

Tokad
H. Ökeren

Tokad
M. Önal

Muhalefet Şerhi

Basın Kanununun 36 ncı maddesinin 1 nci fıkrasının değiştirilmesi isteği ile Basın Kanununun gayesinden ayrılan tatbikatın demokratik görüşlere göre ayarlanması hedefi istihdaf edilmektedir. Ekseriyetle kanun teklifinin reddine karar verilen arkadaşlarımızın fikirlerine muhalefetimiz ve bunun mucip sebeplerini izaha başlarken evvelelerimizde Basın Kanununun hangi maksatlarla çıkarılmış olduğunu tetkik etmek icap etmektedir. Basın Kanununun gerekçesinde bu cihet şöyle izah edilmektedir: (İnsanlık âleminin en son geçirdiği İkinci Dünya Savaşının neticelerinden olmak üzere görüş ve yaşayışlarda husule gelen derin ve büyük değişikliklerin müspet ve menfi akisleri yurdumuzda, Türk toplum hayatında dahi vazihan müşahade edilmektedir. Fert haklarını, hürriyetini, mukaddes ve asıl bir varlık olarak kabul eden ve hürriyetleri lâıyk olduğu şekilde teminat altında bulunduran Türkiyemizde gelişmesine ve kökleşmesine çalışılan demokratik hayatın icabatından olmak üzere yeni görüş ve yaşayışa uymayan bâzı mevzuatın değiştirilmesinin ve gerekirse yeni baştan tanzim edilmesinin sağlayacağı faide göz önünde tutularak yürürlükte bulunan 1931 tarihli ve 1881 numaralı Matbuat Kanununun, yukarda mâruz esaslar ve arzular dairesinde tekrar ele alınmış ve Basın Kanunu adı ile yeni bir tasarı meydana getirilmiştir. Tasarıyı tanzim ederken mer'i kanundaki ahkâmıla bağılı olmaksızın yurttaki hüküm süren ve gelişmekte olan demokratik ruh ve görüşten ilham alınmıştır. Türk Milletinin hususiyetleri, mevcut realiteler ve yapılmış olan tenkitler nazardan uzak tutulmamıştır.

İlmin ve kanun tekniğinin lüzumlu kıldığı esaslar tasarıya alınmış modern demokrasi prensiplerine sadakat gösterilmiştir. Basın hürriyetini, halde ve gelecekte takyit etme şüphesini gösteren hususlar üzerinde titizlikle durulmuştur.) İşte bu mucip sebep bize tasarının hangi maksat ve gayelerle sevk edilmiş olduğunu hiçbir şüpheye mahal bırakmaksızın anlatmaktadır.

Memlekette demokratik bir inkişafın tabîi bir neticesi olarak hazırlanan Basın Kanununda basın yoluyla işlenen bütün suçların bir nevi hususi mahkemelerde görüleceğini kabul etmiş ve gerekçede de bu cihet şöylece izah edilmiştir: (Basın yoluyla işlenen ağır cezalı suçlar, ağır ceza mahkemelerinde görülecek, bunun dışında kalan bütün basın dâvalarına asliye ceza mahkemelerinde bakılacaktır. Basın dâvalarının arz ettiği özellik göz önünde tutularak bu nevi dâvalara toplu mahkemelerde bakılması prensip olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.) Bu açık mucip sebepten anlaşılıyor ki kanun gerekçesi hazırlanırken ve kanun tedvin edilirken basın yoluyla işlenen bâzı suçların askerî mahkemelerde görülmesini temin eden Askerî Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 3 ve Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesi derpiş edilmiş yani bu maddelerin, işbu Basın Kanunu ile tearuz eden kısımları tabiatıyla ortadan kalkacağı düşünülmüş bulunmaktadır. Zira muahhar bir kanunun mevzuu, mukaddem bir kanunun konusunu sinesine almış olursa elbette ki ahiren çıkan kanun hükmü, kendisinden evvelkini fesih ve ilga eder. Bu kanunda yazılı olan (Basın yoluyla işlenmiş bulunan suçlardan ağır cezayı gerektirenler, bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelerde ve diğerleri, asliye ceza mahkemelerinde görülür) şeklinde kaleme alınmış bulunan 36 ncı madde, yukarda izah edilen fikir ve düşünceler mahsulü olarak hazırlandığı halde maddeye konulmuş bulunan (bu dâvalara bakmakla görevli mahkemeler) tâbirinden tatbikatta, yanlış neticeler elde edilmiş ve bâzı suçlarla beraber meselâ Türk Ceza Kanununun, Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinde (millî mukavemeti kırmak) suçu olarak vasıflandırıldığı için Askerî Ceza Usulünün 3 ncü maddesi gereğince bu nevi suçların basın yoluyla dahi işlense askerî mahkemelerde görülebileceği kabul edilmiş ve kanunun metnindeki (bu dâvalara bakmakla görevli mahkemeler) tâbirinden dolayı, mucip sebebin ihtiva ettiği açık gayeden inhiraf edilerek basın yoluyla işlenen bâzı suçlar, askerden gayrı kimseler tarafından işlense dahi askerî mahkemelere sevk edilmeye devam edilmiş bulunmaktadır. Demokratik zihniyetin : görüş ve düşünüşlerine uymayan bu durum karşısında Basın Kanununun mucip sebeplerinde de açıkça belirtildiği veçhile basın yoluyla işlenen bütün suçların, vatandaş hak ve hürriyetlerinin gerekli şekilde teminat altında bulundurulması bakımından bir nevi ihtisas mahkemesi mahiyetinde olan basın mahkemelerine gördürülmesini temin gayesi ile Seyhan Milletvekili Reşad Güçlü tarafından tefsir talebinde bulunulmuş ise de 36 ncı maddenin kaleme alınan şekli bakımından, esasında Kamutayca dahi tebarüz ettirildiği veçhile bu cihetin tefsir yoluyla değil ancak tesis tariki ile halledilebileceği neticesine varılarak tefsire mahal olmadığına karar verilmiştir. Anayasamızın kabul ettiği esas prensiplere göre askerî şahısların işlediği suçların askerî mahkemelerde ve askerden gayrı şahıslar tarafından işlenen suçların da umumi mahkemelerce görülmesi kabul edilmiştir. Ancak 1940 yılında ana kaideden ayrılarak Türk Ceza Kanunundaki 161 nci madde ile beraber diğer bâzı maddelerde yazılı fiilleri işleyenlerin, askerî mahkemelere sevk edilmesi lüzumu görülmüş ve Askerî Ceza Kanununa istinaden bu yolda hükümler ilâve edilmiştir. 1940 senesinin buhranlı hal ve şartları içerisinde tadilen hazırlanan Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinin gerekçesini fikirlerimizin bugün vuzuh ve selâmete ulaşması hasebiyle artık müsterih bir nazarla tetkik edebiliriz. Adı geçen maddenin 11 . VI . 1950 tarihli gerekçesinde aynen şöyle denilmektedir: (Bugünlerde siyasi emniyetsizlikten doğan askerî emniyetsizlik dolayısıyla son derecede karışık olan dünya ahvali karşısında artan propaganda faaliyetleri ile ve bilhassa harbe takaddüm eden zamanlarda ordu dâhilinde vukuu bulması muhtemel hiyanetleri ve beşinci kola mensup zümrelerin tehlikeli çalışmalarını önlemek için elde bulunan kanun hükümleri kâfi gelmediğinden daha şiddetli hükümler kabulüne lüzum görülmüştür. Bilhassa askerî sırlara karşı yapılacak hiyanet fiillerinin millî müdafaa kuvvet ve vasıtalarına vereceği zarar ve

memlekette doğuracağı tehlikelerden sakınmak için her türlü tedbire başvurulması, icab eden bütün önleyici ve kırııcı tedbirlerin alınması memleket müdafaası noktasından çok mühim ve zaruridir. Bidayette orduya müteveccih gibi görünmeyen bu çeşit bir kısım faaliyetlerin gizli hedefleri yine ordudur. Devletin tamamîyetini, rejimini ihale matuf her faaliyet, ancak orduyu zayıflatmak ve aldatmakla mümkün olabilir. Bir taraftan bu fiillerin işleniş tarzındaki teknik hususlar, diğer taraftan hedefin daima millî müdafa kuvvet ve vasıtaları olarak seçilmiş olması göz önünde tutularak bu yeni ve şiddetli hükümlerin Askerî Ceza Kanununda yer almasını ve netice itibarıyla de suçluların askerî mahkemelere verilmesini temin maksadiyle tasarı hazırlanmıştır. Bu umumi gerekçeden sonra Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinin tadiline ait madde gerekçesine baktığımız zaman başka bir şey bulamadığımız gibi Meclis zabıtlarının tetkikinde de bu çok mühim tasarının Kamutayda bir kelime dahi konuşulmadan kabul edilmiş olduğunu görürüz. Bu gerekçe bize anlatıyor ki, 1940 senesine kadar bu yolda işlenen suçlar umumi mahkemelerde görülürdü. Ancak İkinci Dünya harbinin yarattığı fevkalâde günler içerisinde suçlulara verilecek cezanın tesirinden başka ayrıca askerî mahkemelerin hususi mehabetinden de istifade edilmek istenilmiş ve sanki aynı suçların faillerinin umumi mahkemelerde güya millî şuur ve hassasiyetle takibi mümkün olamayacakmış ve o mahkemeler memleket dâvalarında daha zayıf davranacaklarmış gibi bu suçlara ait muhakemeler umumi mahkemelerden askerî mahkemelere aktarılmış bulunmaktadır. İkinci Cihan Harbinin o ruhlarda karışıklık yaratan günlerinde böyle bir tasarının getirilmesi, bir dereceye kadar mazur görülebilir. Ancak bugün İkinci Dünya harbi sona ereli 7 sene olmuş ve bilhassa memleketimiz sulh ve sükûn içerisinde demokratik bir nizamın geniş imkânları dâhilinde ileri hamleler atılmış ve hürriyet bu nizam içerisinde her sahada gerekli teminatını bulmuştur. Türk Ceza Kanununun 161 nci maddesi ile diğer bâzı maddelerinin artık Askerî Ceza Kanununda yer almasını ve hele sivil şahısların işledikleri suçlardan dolayı askerî mahkemelere sevk ettirilmesini icap edecek ahval ve şerait ortadan tamamen kalkmış bulunmaktadır. Bugün komünistlik gibi memleket bünyesinde en yıkıcı tesirler yapan ve bir rejimin devrilmesine, yabancı ideolojilerin tesiri altında kalarak cüret edenlerin muhakemelerini bu endişe duymaksızın büyük bir itminan ile umumi mahkemelerimizde gördürdüğümüz halde, bundan daha ağır olmayan bâzı suçların 1940 senesindeki ahval ve şeraitin dahi artık mevcut olmadığı nazardan uzak tutularak askerî mahkemelerde gördürülmesine devam edilmesi yolundaki mütalâa, bugünkü zihniyet edilmesi yolundaki mütalâa, bugünkü zihniyet ve demokratik fikir ve düşüncelerimizle hiç bir suretle kabili izah değildir. Yukardan beri izah edilen bu durum karşısında, Basın Kanununun gerekçesinde de belirtildiği veçhile basın yoliyle suç işleyen bütün sivil yani asker olmayan şahısların mahkemelerinin, Basın Kanunu ile teşekkül eden ve bir ihtisas mahkemesi mahiyetini taşıyan basın mahkemelerinde görülmesi bugünkü zihniyet ve düşüncemizin tabii bir neticesidir. Şu hale göre netice olarak: Askerden gayri şahısların, basın vasıtası ile işlediği suçlardan dolayı askeri mahkemelere gönderilmeyerek ve basın kanununun gerekçesine sadık kalınarak bu kanun ile vazifeli kılınan mahkemelere sevk edilmesi ile anti demokratik bir hükmün kalkacağını kabul etmek ve bunun dışında yine siviller tarafından basın yolundan gayri vasıta ve şekillerle işlenen suçların da muhakemelerinin askeri mahkemelerden alınmasını temin edecek tasarı veya tekliflerin bir an evvel getirilmesini temenni etmek bugünkü hürriyet ve hak zihniyeti ile meşbu görüşlerimizin kaçınılmaz bir neticesi olduğundan komisyon ekseriyetinin kanun teklifini ret eden kararına muhalif kalmış ve Nadir Nadi ile Hamdi Orhon teklifinin tekrar Adalet komisyonuna havalesi temennisinde bulunuyoruz.

Ankara
H. Ő. İnce

Ankara
O. T. İltekin

Çoruh
M. Güney.

İstanbul.
A. Moshos.

Manisa
Ő. Ergin

Mardin
M. K. Boran

İzmir
H. Özyörük

EK-2- Muğla Milletvekili Nuri Özsan'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 39. maddesinin (B) fıkrasının yorumlanmasına dair önergesi ve Maliye, Geçici ve Bütçe Komisyonları raporları

S. Sayısı: 159

**Muğla Milletvekili Nuri Özsan'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin (B) fıkrasının yorumlanmasına dair önergesi ve Maliye, Geçici ve Bütçe Komisyonları raporları (4/56)
Yüksek Başkanlığa**

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun (39) ncu maddesinin (B) fıkrasının yazılı olarak izah olunan sebeplere binaen ilişik şekilde yorumlanması için gereğinin ifasını saygı ile arz ve rica ederim.

Muğla Milletvekili
Nuri ÖZSAN

GEREKÇE

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun (39) ncu maddesinin (b) fıkrası Hükümetçe şu suretle teklif olunmuştu.

b) Eylemli süreleri 30 yılı ve yaşları 55 i doldurmuş olanların istekleri üzerine veya kurumlarınca re'sen,

Bu teklife göre bir memur veya hizmetlinin fiilî hizmet müddeti (30) yıla baliğ olmuş olur ve yaşı da 55 i doldurmuş bulunursa sandığa müracaat ederek kendisinin emekliye ayrılmasını isteyebilecektir. Fiilî hizmet müddeti 30 yılı doldurmuş olmasına rağmen yaşı 55 i bulmamış ise veya yaşı (55) i doldurmuş olduğu halde fiilî hizmet müddeti henüz 30 yıl değilse böyle bir talepte bulunamayacaktır. Her iki şartın aynı zamanda tahakkuku şart kılınmıştır. Fıkranın sonundaki kayda göre bu iki şartı haiz bulunan bir memur veya hizmetli kendisi her zaman emekliye ayrılmasını isteyebileceği gibi kurumu da aynı suretle kendisini re'sen emekliye ayırabilecektir. Sözü geçen kayıt kuruma bu salâhiyeti vermektedir. Hükümet gerekçesinde Hükümete böyle bir imkânın sağlanmasında fayda görüldüğü açıkça belirtilmiştir. Böyle bir hükmün Hükümetçe teklif edilmesiyle istihdaf edilen maksat şudur: Bu iki şartı haiz olan bir kimse nasıl ki kendisi emekliye ayrılmasını isteyebilecektir. Aynı şartları haiz olanları müteakiben kurumun emekliye ayırabilmesi mümkün olmalıdır. Esasen kurum kendisine verilen bu yetkiyi kullandığı takdirde memura yeni kanuna göre nispeten yüksek emekli aylığı bağlanacak 30 yılı doldurduğundan emekli ikramiyesine müstahak olacak ve bu ikramiyeyi kesintisiz alacaktır. Bu suretle de kurum emeklilik bakımından memura karşı bidayette kabul ettiği taahhüdü yerine getirmiş olacaktır. Memurun bütün bunlara rağmen kurumuna, beni, bir müddet daha fazla çalıştır demesi doğru değildir. Ve kurum böyle bir şeye icbar edilemez, icbar edilirse muvafık olmaz. Kayda göre kurumun bu yetkiyi kullanırken mutlaka bir sebep göstermesi mecburiyeti de yoktur ve böyle bir şey esasen düşünülmemiştir. Binaenaleyh durumun şu veya bu memuru bu yetkiye dayanarak emekliye sevk ederken şu veya bu sebeple yaptım, demesine lüzum yoktur. Hükümetçe bu esas hazırlanırken, diğer yabancı devletler mevzuatında da görüldüğü gibi yaşlanmış, bundan dolayı kendisinden tam randıman

alınamıyan kimseleri emeklilik bakımından taahhüt olunan vecibeler yerine getirilmek (yani 30 yıl üzerinden emekli aylığı bağlamak ve emekli ikramiyesi ödenmek) suretiyle emekliye sevk ederek yerlerini ya tasarruf etmek veya genç elemanlara tahsis etmek düşünülmüştür. Fakat metinde yetki mutlak olarak ve sigorta edenin mukabil bir hakkı şeklinde verilmiştir ve alâkalıların idari kaza mercilerine müracaat etmeleri derpiş edilmemiştir. Teklifin Büyük Millet Meclisi Geçici Komisyonunda görüşülmesi sırasında (b) fıkrası şu şekilde tadil olunmuştur:

« b) Fiilî hizmet müddetleri (30) yılı ve yaşları (55) i doldurmuş olanların istekleri üzerine veya seçilmiş belediye başkanlarıyla illerin daimî komisyon üyeleri hariç olmak üzere tüzüğü gereğince kurumlarınca re'sen » Geçici Komisyon bu tadilin mucip sebeplerini gerekçesinde şöyle göstermektedir: Hükümet tasarısının (39) ncu maddesi emekli aylığı bağlanacak halleri göstermektedir. (B) bendi (30) yıl hizmet etmiş ve (55) yaşını doldurmuş olanların emekliliklerini isteyebilecekleri gibi bunların kurumlarca re'sen emekliye ayrılmaları da yetki vermektedir. Kurumların bu yetkiyi kullanırken muayyen esaslara göre muayyen makamlarca tatbikini sağlamak faydalı görülmüş ve bunun için bir tüzük hazırlanması gerekli olduğu kabul edilerek bu bende (tüzükleri gereğince) cümlesi eklenmiştir. Tanzim edilecek tüzükteki esaslara göre tüzükte belirtilecek yetkili makamların emekli muamelesini tüzük hükümlerine uygun olarak tatbikine karşı Danıştayda dâva ikame edilemeyeceği tabiidir.» Bu tadil şekline ve gerekçeden anlaşıldığına göre Geçici Komisyon fıkraya sadece «tüzüğü gereğince» kaydını eklemiştir. Hükümet teklifinde yetki kurumlara verilmiştir. Ancak müzakere esnasında, kurumlarda bu yetkinin hangi memurlar hakkında hangi makamlar tarafından kullanılacağı tasrih edilmemiş olduğundan sadece kurumlarda bu yetkiyi kullanacak makamların tâyin ve tasrih edilmesi için bir tüzük yapılması uygun görülmüş ve ilâve bu sebeple yapılmıştır. Şu kadar ki bu makamlar tüzüğe göre yetkisini kullandıktan sonra ilgili memurun Danıştaya dâva açmaya hakkı olamayacağı yine açıkça belirtilmiş, Hükümetin teklifi ve maksadı aynen kabul ve terviç olunmuştur. Bu fıkranın Kamutay da müzakeresi sırasında bir milletvekili tarafından verilen önerge üzerine madde aşağıdaki şekli almıştır:

«Fiilî hizmet müddetleri (30) yılı ve yaşları (55) i doldurmuş olanların istekleri üzerine; (40) ncı maddenin (a) ve (b) fıkralarında yazılı olanlarla seçilmiş belediye başkanları ve illerin daimî komisyon üyeleri hariç olmak üzere (30) hizmet yılını tamamlamış olanlar kurumlarınca lüzum görüldüğünde yaş kaydı aranmaksızın re'sen».

Bu tadil ile:

1. Kurumlar re'sen emekliye sevk ederken sadece fiilî hizmet müddetinin (30) yılı doldurmuş olup olmadığına bakacak, ayrıca (55) yaşın da doldurulmuş olduğunu aramıyacaktır. Binaenaleyh fiilî hizmet müddeti 30 yılı doldurmuş fakat yaşı (52) olan bir memur bu fıkraya göre kurumca emekliye ayrılabilir.

2. Geçici Komisyon bir tüzük yapılmasını muvafık görmüş ve fıkraya bunu eklemiştir. Bu kayıt kaldırılmıştır. Kurumları böyle tüzük ile takyit etmiyelim. Salahiyetli makamlarını kendileri tâyin etsinler, denilmiştir.

3. (Lüzum görüldüğünde) kaydı eklenmiştir. Bu lüzumu şüphesiz kurumu kendisi tâyin ve takdir edecektir. Esas ve prensip aynı kalmıştır. Geçici Komisyon Sözcüsü önerge hakkında: (Bu maddenin kabul ettiği esas, 30 yıl hizmeti, 55 yaşını doldurmuş olan memurlar, istekleri ile emekliye ayrılacakları gibi, kurumları da bunlar re'sen tekaüde sevk edebilecek. Esas mekanizma bu.

Peşinen şunu arz edeyim; emeklilik hiçbir zaman ne bir tasfiye ne de bir cezadır. Bilâkis Devlet hizmetinde sadık ve namuslu çalışmanın bir mükâfatıdır. Her hangi bir sebeple olursa olsun, gerek kendi isteği ile, gerek kurumları tarafından bir

memurun emekliye ayrılması hiçbir suretle memurun gadrine, haysiyetine halel getirmez. Bilâkis takdire değer hizmetinin mükâfatı, sadık hizmetinin karşılığının Devletçe milletçe kendisi ne verilmesidir. 4222 sayılı Kanunun «Kanunla kurulan tekaüt sandıkları ile ilgili memur ve müstahdemlerin fiilî hizmet müddetleri 25 yılı ve yaşları 50 yi doldurmak şartıyla tekaütlüklerini isteyebilirler. Sandıklarla ilgili kurumlar 25 hizmet yılını dolduranları tekaüt eder.» şeklinde yazılı olan (7) nci maddesinde esasen böyle bir hüküm vardır. Ancak bu hüküm bu kanunla kaldırıldığı için burada 55 yaş ve 30 yıl hizmet kaydiyle ve bir az daha takyit edilmek suretiyle madde tedvin edilmiştir.) diye beyanatta bulunmuştur. (Kurum kendisine verilen bu yetkiyi kullanırken mutlaka sebep göstermelidir. Memuru niçin emekliye ayırmıştır veya ayırmak istemektedir. Bunun sebebini açıklamalıdır. Bir aczi, ehliyetsizliği veya kusuru varsa göstermelidir.) Şeklinde yapılacak bir iddia varit olamaz. Zira kanunun (39) ncu maddesinin (e) ve (f) fıkralarında ehliyetsizlik, yetersizlik, ahlâksızlık ve disiplin sebeplerinden dolayı kurumları memurları emekliye re'sen sevk edebileceklerdir. Böyle bir hüküm kanunda ayrıca derpiş olunmuş ve bunun için kurumlara yetki verilmiştir. Binaenaleyh eğer memur ehliyetsiz, ahlâksız ise esasen ayrı bir hükme istinaden emekliye ayrılacaktır. (39) ncu maddenin (b) fıkrasıyla verilen yetkinin yukarda arz olunduğu üzere bu gibi makasatlarla ilgisi yoktur ve tamamıyla başka bir gaye ile tedvin olunmuştur. Tasarının bu maddesinin Kamutayda müzakeresi sırasında milletvekillerinin vâki beyan ve izahları kurumların bu mevzuda mukabil hak şeklindeki mutlak yetkilerinin esas olduğunu Hükümet tasarının, Geçici Komisyonun fikrını ona göre ihzar ve sevk etmiş olduklarını açıkça göstermekte, aynı zamanda 'bu yetkinin lüzumunu da izah ve müdafaa etmektedir. Tasfiye mânası taşıyan böyle bir fıkranın kaldırılması yolunda yapılan bir teklifin kabul edilmemiş olması da bu ciheti ayrıca teyit eylemektedir. Geçici Komisyonun yukarda izah olunduğu üzere fikraya ilâve eylediği tüzüğü gereğince kaydı da yetkinin mutlak olmasını sağlamak üzere Kamutayda çıkarılmış bulunmaktadır. Tatbikatta düşülen bâzı tereddütlerin izalesi ve fikrai hükmiyenin kanun vâzınının yukarda izahına çalışılan maksat ve gayesine uygun şekilde tatbikinin sağlanması için ilişik yorum kararının kabulüne zaruret olduğu mütalâa edilmektedir.

MUĞLA MİLLETVEKİLİ NURİ ÖZSAN'IN, YORUM FIKRASI

Yorum

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin (b) fıkrasıyla fiilî hizmet müddeti 30 yılı ve yaşları 55 i doldurmuş iştirakçilere emekliye ayrılmalarını istemek hakkı mutlak olarak verilmiş ve buna karşı kurumlarının her hangi şekilde itirazları tanınmamış olduğu gibi kurumlara da fiilî hizmet müddeti 30 yılı doldurmuş iştirakçileri emekliye sevk etmeleri için mukabil bir hak şeklinde mutlak yetki tanınmış olduğundan cezai mahiyeti bulunmayan bu yoldaki karar ve muameleler hakkında ilgililer tarafından kaza mercilerine baş vurulamaz.

Maliye Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Maliye Komisyonu
Esas No. 4/56
Karar No. 10

14 . VII. 1950

Yüksek Başkanlığa

30 . VI. 1950 tarihinde Komisyonumuza havale buyurulan, Muğla Milletvekili Nuri Özsan'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin (B) fıkrasının yorumlanmasına dair önergesi, .11. VII. 1950 Salı günkü oturumumuzda önerge sahibiyle Maliye Bakanlığı mümessili huzuriyle adı geçen önerge okunup incelendi. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin (B) fıkrası, (kurumların otuz yıl hizmeti doldurmuş iştirakçileri emekliye sevk etmelerine mukabil ve mutlak şekilde bir hak olduğu ve cezai mahiyeti bulunmayan bu yoldaki karar ve muameleler hakkında ilgililer tarafından kaza mercilerine başvuramayacağı) şeklindeki yorum önergesi, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığının 39 ncu maddesinin (B) fıkrasıyla fiilî hizmet müddeti otuz yılı ve yaşları elli beşi doldurmuş iştirakçilere, emekliye ayrılmalarını istemek hakkı mutlak olarak verilmiş ve buna karşı kurumlarının herhangi bir şekilde itirazları tanınmamış olduğu gibi kurumlara da fiilî hizmet müddeti otuz yılı doldurmuş iştirakçileri emekliye sevk etmek için mukabil bir hak şeklinde mutlak yetki tanıdığı olduğundan ve, fıkra da görülen (Kurumlarınca lüzum görüldüğünde) kaydı kurumlara tanınmış, bu mutlak yetki ve takdire matuf olduğundan bu yetki ve takdirin kullanılması halinde kurumların gördükleri lüzum kaza mercilerine izah ve kabul ettirmeye mecbur tutulamayacakları tabii olup sözü geçen fıkranın yorumuna mahal olmadığına karar verildi. Havalesi gereğince Bütçe Komisyonuna verilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Maliye Komisyonu Başkanı

Seyhan
R. Güçlü

Zonguldak
F. Açıksöz

KâtipDiyarbakır
M. R. Bucak

Malatya
E. Doğan
İmzada bulunamadı

Sivas
Ş. Ecevit

Yozgad
F. Nizamoglu
İmzada bulunamadı

Zonguldak
R. Sivişoglu

Sözcü
Kocaeli
M. Alican

Denizli
E. Şahin

Giresun
H. Erkmen

Rize
İ. Akçal

Sivas
S. Z. Örs

Trabzon
T. Koral

Geçici Komisyon raporu

T. B. M. M.
Geçici Komisyon
Esas No. 4/56
Karar No. 2

28 . XII . 1950

Yüksek Başkanlığa

6. XII . 1950 tarihinde Komisyonumuza havale buyurulan, Muğla Milletvekili Nuri Özsan'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin (B) fıkrasının yorumlanmasına dair önergesi, 26 . XII . 1950 Salı günkü

oturumumuzda önerge sahibiyle Maliye Bakanlığı mümessili huzurlariyle adı geçen önerge okunup incelendi:

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin (B) fıkrası (Kurumların 30 yıl hizmeti doldurmuş iştirakçileri emekliye sevketmelerine mukabil ve mutlak şekilde bir hak olduğu ve cezai mahiyeti bulunmayan bu yoldaki karar ve muameleler hakkında ilgililer tarafından kaza meclislerine başvuramayacağı) şeklindeki yorum önergesi, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığının 39 ncu maddesinin (B) fıkrasıyla fiilî hizmet müddeti 30 yılı ve yaşları 55 i doldurmuş iştirakçilere, emekliye ayrılmalarını istemek hakkı mutlak olarak verilmiş ve buna karşı kurumlarının her hangi bir şekilde itirazları tanınmamış olduğu gibi kurumlara da fiilî hizmet müddeti 30 yılı doldurmuş iştirakçileri emekliye sevk etmek için mukabil bir hak şeklinde mutlak yetki tanınmış olduğundan ve fıkra da görülen «Kurumlarca lüzum görüldüğünde» kaydı, kurumlara tanınmış bu mutlak yetki ve takdire matuf olduğundan bu yetki ve takdirin kullanılması halinde kurumların gördükleri lüzum kaza mercilerine izah ve kabul ettirmeye mecbur tutulamıyacakları tabii olup sözü geçen fıkranın yorumuna mahal olmadığına karar verildi. Havalesi gereğince Bütçe Komisyonuna verilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Geçici Komisyon Başkanı Samsun F. Kesim	Kâtip Balıkesir A. Kocabıyıkoglu İmzada bulunmadı	Erzurum E. Nutku
Kastamonu H. Tosunoğlu	Niğde H. N. Yurdakul	Sözcü Trabzon M. Goloğlu
Denizli H. Akşit	Gaziantep G. Kınoglu	Kırşehir Muhalifim H. S. Erkut
Trabzon M. R. Tarakçioğlu		

Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Bütçe Komisyonu
Esas No. 4/56
Karar No. 80

3 . V . 1951

Yüksek Başkanlığa

Muğla Milletvekili Nuri Özsan'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin (B) fıkrasının yorumlanmasına dair önergesi, mevzuu bidayeten tetkik eden Maliye Komisyonu ile bilâhara teşekkül eden geçici Komisyonun raporlarıyla birlikte, Komisyonumuza havale olduğundan önerge sahibi Muğla Milletvekili Nuri Özsan ve Maliye Bakanlığı temsilcisi hazır oldukları halde incelenip görüşüldü. Yorumu istenen fıkra (30 hizmet yılını tamamlamış olanlar kurumlarınca lüzum görüldüğünde yaş kaydı aranmaksızın re'sen) Emeklilik sitatüsünün bünye ve mahiyeti: Kanunun vaz 'etmiş olduğu kayıtlar ve hükümler gereğince bir memuru hizmetten yani memur sitatüsünden çıkarıp emeklilik sitatüsüne ithal eden idari bir tasarruftur.

Emeklilik kanunu, mevzubahis tasarrufun sebep ve saikını dört esasa bağlamıştır.

1. Kanunen tekaüde sevkı mecburi kılan yaş haddi,

2. Hizmet müddetleri 30 yılı ve yaşları 55 i doldurmuş olanların talep ve rızalarıyla, 3. Tetkik mevzuumuz olan 30 hizmet yılını tamamlamış olup yaş haddi aranmaksızın kurumlarınca lüzum görüldüğünde yani idare takdir salâhiyetini kullanmak suretiyle re'sen,

4. 39 ncu maddenin (F) fıkrasında yazılı ahlâk ve yetersizlikleri sebeplerinden tüzükleri gereğince cezai bir mahiyet arz eden idari kararlar.

Görülüyor ki vâzı kanun, cezai sebeplerden müstakil olarak nasıl fiilî hizmet müddetleri 30 yılı ve yaşları 55 i doldurmuş olanlara kendilerinin rıza ve muvafaklatlarıyla emekliye sevklerini istemek hak ve salâhiyetini tanımış ise bu hükümle muvazi ve ahenkli olarak 30 yılını tamamlamış olanları da lüzum görüldüğünde tekaüde sevk etmek hususunda idareye de mutlak bir takdir salâhiyet ve hareket serbestisi tanımıştır. Ve bu mutlak takdir salâhiyetine müsteniden yapılan takdiri tasarruflarında kazai murakabe sahasının dışında kalacağı münakaşa kabul etmez bir hakikattir. İdareye bu nevi tasarruflarda mutlak bir takdir salâhiyeti tanınmasının istinadettiği prensip şudur: Kanun; bilgi, ihtisas ve enerjiye ciddi bir ihtiyaç gösteren ve günden güne tenevvü arz eden âmme hizmetlerinin daha rasyonel ifa ve istikrarını temin hususunda idarenin faaliyet şekillerini ve yapacağı tasarrufların sebep ve saiklerini bütün teferruatıyla tanzim ve tesbit edemeyeceği için vâzı kanunlar, idareye halin icaplarına göre tasarruf ve faaliyette bulunmak hususunda bir hareket serbestisi ve takdir salâhiyeti tanırlar. İşte vâzı kanunumuz da, 39 ncu maddenin (B) fıkrasındaki (kurumlarca lüzum görüldüğünde) hükmünü vaz'etmekle yeni ihtisas ve fikrî kabiliyetlere ihtiyaç gösteren âmme hizmetlerinin daha iyi ifasını sağlamak maksat ve gayesiyle mânevi takatsizlikleri ve fikrî kudretsizlikleri tahakkuk eden ve 30 yılını doldurmuş ve kendilerinden artık istifade imkânları mevcut bulunmadığına kanaat getirilen memurların tekaüde şevklerini icabettiren saik ve sebepleri tâyin ve tesbitten içtinap ederek bütün bunları ve halin icaplarını takdir hususunda idareye mutlak bir salâhiyet ve hareket serbestisi tanımış olduğu aşikârdır. Çünkü idareye böyle bir takdir salâhiyetinin tanınmış olması idarenin dinamik faaliyetini felce uğratmaktan başka bir şeye yaramaz. Nitekim, mevzubahis fıkra, Geçici Komisyon tarafından (kurumlarınca ve tüzükleri gereğince) şeklinde taknin edilmiş olduğu halde Yüksek Kamutayda müzakeresi sırasında, bu kayıt kaldırılarak (lüzum görüldüğünde) hükmünün vaz'ı ve kabulü, idareyi tüzük hükümleriyle takyit etmemek, ona bu nevi tasarrufların lüzum ve saikını takdirde mutlak bir salâhiyet ve geniş bir hareket serbestisi tanımak maksat ve temayülüne matuf bulunduğu bedihidir. Diğer taraftan söylemeye hiç hacet yoktur ki; idarenin, kanunen kendisine tanınmış olan bu takdir salâhiyetine müsteniden yapmış olduğu tasarruf asla ne cezaî ve ne de her hangi bir tasfiye mahiyetinde değildir. Çünkü, takdir salâhiyetine müsteniden tekaüde sevk tasarrufu ile memura hem tekaüt maaşı tahsis edilmekte ve hem de ikramiye verilmektedir ki bunun hukuki neticesi de memuru, memur statüsünden çıkarıp tekaütlük statüsüne geçirmekten ibarettir. Kaldı ki; vâzı kanun 39 ncu maddenin (F) fıkrasında cezai bakımdan tekaüde şevki tazammun eden ayrı ve müstakil bir hüküm vaz'etmiş olmakla takdire müsteniden yapılan tekaüt tasarruflarının cezai mahiyette olmadığını tam bir vuzuhla tezaühür ettirmiştir. Binaenaleyh; izah olunan mucip sebepler muvacehesinde vâzı kanunun (kurumlarınca lüzum görüldüğünde) hükmünü vaz'etmekle; tekaüde sevk tasarrufunun saikını yani ne gibi vaziyetleri ve haller veyahut ne «gibi fiilî ve hukuki vakıaların tahakkuk ve mevcudiyeti karşısında idarenin böyle bir tasarruf yapabileceğini tâyin, tesbit ve

tanzim etmiş olmayıp bilâkis bu nevi tasarrufları yapmak hususunda idareye mutlak bir takdir salâhiyeti tanınmıştır. Yani idare tasarrufun saikını ve lüzumunu takdirde mutlak bir salâhiyet ve hareket serbestisine sahiptir.

Bu itibarla;

tasarrufun saik ve tamamına 'taallûk eden mutlak takdir salâhiyetinin kullanılması suretiyle idarece yapılan takdirî tasarrufların kazai murakabe sahasının dışında kalacağı aşikâr olup bu mutlak takdir salâhiyetinin tabî ve hukuki neticesi olarak da kurumların gördükleri ve takdir ettikleri lüzumun doğruluk ve meşruluğunu kaza mercilerine mucip sebepleriyle izah ve kabul ettirmeye de mecbur tutulamıyacakları bedihidir. Binnetice; idareye mutlak bir takdir salâhiyeti tanımış olan mevzu bahis fıkranın, izah olunan vuzuh ve sarahati muvacehesinde yorumuna mahal olmadığı Maliye ve Geçici Komisyonların görüşlerine muvazi ve mutabık olarak Komisyonumuzca da ekseriyetle kabul edilmiştir. Kamutayın onayına arz edilmek üzere; Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan İstanbul E. Adakan	Bu Rapor Sözcüsü Gümüşane K.Yörükoğlu	Ankara M. Bayramoğlu	Antalya A. Sarioğlu
Aydın E. Menderes	Çanakkale K. Akmanlar	Erzincan N. Pekcan	istanbul C. Türkgeldi
Kırklareli Müstenkifim Ş. Bakay	Konya M. A. Ülgen	Seyhan S. Barı	Tokad S. Atanç
Urfa Müstenkifim Dr. F. Ergin			

Mevzu : Muğla Milletvekili Sayın Nuri Özsan tefsirini talep ettiği 5434 sayılı Kanununun 39 ucu fıkrasının (B) fıkrası hükmü aynen şöyle demektedir. Otuz dokuzuncu madde — Emekli aylığı aşağıdaki hallerde bağlanır:

Fiili hizmet müddetleri (30) yılı ve yaşları (55) i doldurmuş olanların istekleri üzerine, 10 ncı maddenin (a) ve (b) fıkralarında yazılı olanlarla seçilmiş belediye başkanları ve illerin, daimî komisyon üyeleri hariç olmak üzere 30 hizmet yılını tamamlamış olanlar kurumlarınca lüzum görüldüğünde yaş kaydı aranmaksızın re'sen; Bizzat Sayın Nuri Özsan tarafından bu fıkranın şu şekilde yorumlanması talep edilmiş bulunmaktadır: «5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin (b) fıkrasıyla fiilî hizmet müddeti 30 yılı ve yaşları 55 i doldurmuş iştirakçilere emekliye ayrılmalarını istemek hakkı mutlak olarak verilmiş ve buna karşı kurumlarının her hangi şekilde itirazları tanınmamış olduğu gibi kurumlara da fiilî hizmet müddeti 30 yılı doldurmamış iştirakçileri emekliye sevk etmeleri için mukabil bir hak şeklinde mutlak yetki tanınmış olduğundan cezai mahiyeti bulunmayan bu yoldaki karar ve muameleler hakkında ilgililer tarafından kaza mercilerine başvurulamaz.» Komisyonumuzun ekseriyeti istenen tefsir şekline iltihak ederek, 30 yıl fiilî hizmet müddetini dolduran memurları emekliye sevk eden salâhiyetin dairelerine mutlak olarak verildiği ve bu sebepten bu kararlar aleyhine hiçbir kaza merciine müracaat edilemeyeceği hususunu kabul etmiştir. Halbuki tefsiri talep olunan 39 ncu maddenin (b) fıkrası hükmünden böyle bir mâna çıkarmak isabetli telâkki

olunamaz. Çünkü mezkûr fıkranın Hükümet tasarısında vazıh olan şekliyle, Karma Komisyonunda aldığı şekil ve nihayet Kamutayda kanuniyet kazanan şekli bir birinden farklıdır ve kanun vâzının gerçek maksat ve niyetinin ne olduğunu isabetle tesbit edebilmek için, fıkranın geçirdiği bu safahatı tetkik etmek lâzım gelmektedir.

1. Hükümet tasarısında fıkra aynen şöyledir:

b) Eylemli süreleri 30 yılı ve yaşları 55 i doldurmuş olanların, istekleri üzerine veya kurumlarınca re'sen. Fıkranın bu sarih ifadesiyle Hükümetin 30 hizmet yılını doldurmuş ve 55 yaşını bitirmiş memurlardan dilediklerini, fıkrada yazılı bu iki objektif şarttan gayri bir şarta bağlı olmaksızın tekaüde sevk edebilmek mutlak salâhiyetini almak istediği aşikârdır. Kanun tasarısının gerekçesinde bu maksadı sağlayacak bir ifade tarzı kullanılmış olmakla beraber dairelerin randımanlı çalışabilmesi için bu salâhiyetin istenildiği de tasrih olunmaktadır. Şu halde Hükümet tasarısında dahi re'sen tekaüde sevk etme salâhiyeti hizmetin iyi ifa edilmesi maksadına matuf bulunmaktadır.

2. Hükümetten bu şekilde gelen fıkra, Geçici Komisyonunda çok mühim bir tadil görerek aynen şu hali almıştır:

b) Fiilî hizmet müddetleri 30 yılı ve yaşları 55 i doldurmuş olanların istekleri üzerine veya seçilmiş belediye başkanlarıyla illerin daimî komisyonu üyeleri hariç olmak üzere tüzüğü gereğince kurumlara re'sen. Şimdi geçici Komisyonunun Hükümet tasarısında mevcut olan 39 ncu maddesinin (A) fıkrasının aynen kabul ederek, (B) fıkrasını ne için değiştirmiş olduğunu da Komisyon gerekçesinden takip edelim: «b bendi 30 yıl hizmet etmiş ve 55 yaşını doldurmuş olanların emekliliklerini istiyebilecekleri gibi kurumlarınca re'sen tekaüde ayrılmasına yetki vermektedir. Kurumların bu yetkiyi kullanırken muayyen esaslara göre muayyen makamlarca tatbikini sağlamak faydalı görülmüş ve bunun için bir tüzük hazırlanması gerekli olduğu kabul edilerek bu bande (Tüzükleri gereğince) cümlesi eklenmiştir. Tanzim edilecek tüzükteki esaslara göre tüzükte belirtilecek yetkili makamların emekli muamelesini tüzük hükümlerine uygun olarak tatbikına karşı Danıştaya dâva ikame edilemeyeceği tabiidir.» Demek oluyor ki, bu tadille, kurumlara tanınacak salâhiyet evvelâ bir tüzükle kayıt, altına alınıyor ve binnetice mutlak olmaktan çıkarılıyor; saniyen ancak bu kayıtlar altında ilgili memurların kaza mercilerine müracaat edemeyecekleri kabul edilmiş bulunuyor.

3. 39 ncu maddenin (B) fıkrasının tefsiri talep olunan hükmü üzerinde Kamutayda uzun müzakereler cereyan ediyor ve teklif ettiği tadil tavrı Kamutayca kabul olunan bir milletvekili, bu maddenin müzakeresine geçildiğinde ilk sözü alıyor ve söze başlayarak «Arkadaşlar, bu kanunda iki maksat görüyoruz. Birisi elden geldiği kadar emekli ve mensuplarını terfi etmek; ikincisi de birçok tedbirler meyanında bu vasıta ile de Devletin biraz daha rasyonel çalışmasına hizmet etmek. Bu bakımdan bu maddede serdedilen, ileri sürülen hadlerde bir küçük değişiklik yapılmasını faydalı buluyorum... (... 25 senelik hizmetlerini bitirdikten sonra memurun verimi mercilerince kâfi görülmezse bunların re'sen tekaüde şevki hakkı Hükümetçe istendi fakat encümenlerce yapılamadı... « . . . Kurumlarca re'sen tekaüde sevk yaşı, 30 seneyi doldurmak. Memurun uzun emeğini hak etmesi, ikramiyesini alması kâfi olsun. 55 yaş aramıyalım.. « . . . Artık hizmetlerinden kâfi derecede istifade edilemeyecek insanlar birçok Bakanlıklarımızda mevcuttur. Artık o istese de çalışamaz, ruhan, manen yorulmuştur. Binaenaleyh, bu gibi memurları mağduriyete sevk etmemek için 30 seneyi doldurmaları kaydiyle yaşa bakmaksızın mensup olduğu merci kendi nizamnamesi mucibince buna lüzum görüyorsa, arkada daha iyi adamlar bulmuş veya yetiştirmişse bunlara yer bulmak için böyle bir imkân bahsedilmesi yerinde olacaktır.. « . . . Re'sen tekaüde sevk hususunda memurlar hakkında 30 senelik hizmeti

bendenizce kâfi görelim. Ayrıca 55 yaşı doldurmak kaydına ihtiyaç yoktur. Memur 30 seneyi doldurmuş, vazife yapamaz bir hale gelmiş, rapor alır, bir daha alır, vekil müşkül mevkide kalır, ne yapsın? «Binaenaleyh 39 ncu maddenin (B) bendinde re'sen tekaüde sevk hakkındaki maddeyi 30 seneyi dolduran memur hakkında tatbik edelim, yaş haddini kaldıralım.» Bu sözlerden sonra konuşan diğer milletvekilleri de Tekaüt Kanununun bir tasfiye kanunu olup olamayacağı üzerinde durmuş, mutaakıben tekrar takrir sahibi söz alarak ezcümle şunları söylemiştir: «... Arkadaşlar; bir Tekaüt Kanunu şüphesiz bir Tasfiye Kanunu değildir.. Memurların âkibetini düşünmek ne kadar iyi ise Devlet muamelâtının hepimizin müşteki olduğumuz bataetinden kurtulmasının temini her an göz önünde tutmak lâzım gelen bir noktadır.. «...Hükümete bir yetki tanınsın, çünkü içlerinde verilen vazifeyi yapamıyacak kadar bedenî kabiliyetleri zayıflamış, raporlu, sıhhati çalışmalarına mâni olanlar vardır ve Devletin o hizmetin aksamasına da tahammülü yoktur...» Görülüyor ki, takrir sahibinin üzerinde durduğu asıl mesele, tasfiye işi olmadığı gibi hattâ ilgili memurların menfaatini koruma hususu da değildir. Fakat daha çok ve bilhassa Devlet hizmetlerinin iyi görülmesine imkân vermekten ibarettir ki, doğrusu da budur.

4. Bu maddenin müzakeresi esnasında, Geçici Komisyon Sözcüsü 17 nci maddesiyle esasen idareye re'sen tekaüde sevk salâhiyetini veren 4222 sayılı Kanun hükmünün kaldırıldığını ve «burada 55 yaş ve 30 yıl hizmet kaydıyla ve biraz daha takyit edilmek suretiyle maddenin tedvin» edildiğini tavzih etmiştir. Kanuniyet kazanan takrir okunup, Geçici Komisyon takrire iltihakını beyan ettikten sonradır ki, takrir reye konmuş ve kabul olunarak kanuniyet iktisap etmiştir.

Netice : 1. Bu şartlar altında tekevvün eden 9 ncu maddenin (B) fıkrası hükmünden, kurumlara 30 hizmet yılını dolduranların tekaüde sevkinde mutlak bir salâhiyet bahsedildiği ve hiçbir kazai mercie başvurulmayacağı mânasını çıkarmak mümkün değildir. Kaldı ki, hükümde sarîh olarak «lüzum görüldüğünde» kaydı da mevcuttur.

2. Fıkranın kabul edilen bu şekli ile tatbik sahası tahdit edilmişin; Yani bir kısmı hizmet erbabını bu hükme dayanarak tekaüde sevk etmek mutlak olarak kabil değildir.

3. Haklarında bu fıkra hükmü tatbik edilebilecek olanların da behemehal 30 hizmet yılını tamamlamış olmaları şarttır.

4. 30 hizmet yılını doldurmuş olanların artık yaşları ne olursa olsun bu fıkranın tatbik şümülüne girmeleri mümkündür. Bilfarz 18 yaşında hizmete giren bir kimse 48 yaşında bu fıkraya göre muamele görebilir.

5. Bu şartlar içerisinde olanların kâffesi otomatikman tekaüde sevk ediliniyor. Fakat ancak bunlardan dairesince «lüzum görülenler» memur statüsünden alınarak emekli statüsüne intikal ettiriliyorlar.

6. Lüzumun takdiri kurumlarına ait olmakla beraber, bu takdirin isabetli olup olmadığını kim tâyin ve tesbit edecektir? İşte mevzuun düğüm noktası buradadır. Şayet mevzuubahsi takdir keyfiyetinin hodbehot kurumlarına verilmesi derpiş olunsaydı, fıkranın Hükümet tasarısında ifade olunduğu veçhile hizmetleri 30 yılı doldurmuş olanlar kurumlarınca re'sen tekaüde sevk edilebilirler şeklinde kaleme alınması iktiza edecekti. Halbuki kanun vâzı icra organına sarîh olarak böyle bir mutlak salâhiyet vermekten kaçınmış, lüzumun gösterilmesini istemek suretiyle icranın salâhiyetini tâyin etmiştir. Esasen maddenin tekevvününde geçen müzakereler safahatı da bunu teyit etmektedir.

7. Kanun vâzınının «Tüzüğü gereğince» tâbiri yerine «lüzum görüldüğünde» ibaresini kabul etmiş olması, bir taraftan icraya biraz daha fazla hareket serbestisi bahşetmek, diğer taraftan da, hazırlanması az çok bir zamana muhtaç olan tüzüğü

beklemeden, derhal mekanizmayı işletmeye başlamak imkânı vermek maksadına matuftur. Bu tedbir umumi hizmetlerde bir an evvel verimli ve rasyonel çalışmayı temin bakımından ne kadar isabetli ve tabîî ise, bunun, icrayı, murakabeden azade tutmak maksadına matuf olabileceğini zannetmek de o kadar isabetsiz, gayritabîî ve gayrihukûm olur. İdarenin bu türlü tasarrufları İcrasının tehirini mucip olmadığına göre, Devlet hizmetlerinin bir an evvel verimli ve rasyonel olarak çalışmasına mâni bir bol mevcut değil demektir. Şu halde, bu tasarrufun murakabeden masun kalmasını mucip olacak fiilî ve hukuki bir sebep yoktur. Buna mukabil icranın, bu tasarrufunu murakabeye tâbi tutmakta lüzum ve fayda vardır. Bir kere, bizzat teşriî organın tekaüde sevk salâhiyetinin, hizmetin hüsnü ifasıyla olan münasebetini kendi istediği şekilde masun ve mahfuz bulundurması emniyet altına alınmış olacaktır. Kabul etmek lâzımdır ki, Devlet hizmetlerinin iyi yürümesinde, teşriî organların rol ve alâkası Hükümetten daha az değildir. Hele bizim gibi, teşriî ve icrai salâhiyeti nefsinde "toplıyan tek Meclisli memleketlerde bu ehemmiyet büsbütün artmaktadır. Tecrübeli ve çalışkan memurların vazifelerini iyi gördükleri takdirde tekaüde sevk edilmeyeceklerini bilmelerinde kendileri için olduğu kadar bizzat o hizmet için de büyük fayda vardır. Şu halde umumi hizmetlerin salâmeti, idare mekanizmasının aksamadan işlemesi, memuru tekaüde sevk etmek için ilgili dairelerce gösterilecek lüzumun, doğrudan doğruya memurun çalışmasına ait olması, bu lüzumun sebep ile netice arasında bir illiyet münasebeti halinde bulunması lâzım ve zaruridir. Aksi takdirde, kanun vâzının kasıt ve niyetinin ihlâl edilmesi tehlikesi ortaya çıkar.

8, Demek oluyor ki, emekliye sevk edecek kurumların bu muamelenin sebebini göstermek mecburiyetinde olmaları gayet tabîîdir.

9. Diğer taraftan maddenin (f) fıkrası gereğince emekliye sevk edilenlerin Danıştaya müracaat hakkı varken, çalışkan ve verimli bir memurun sırf 30 hizmet yılını doldurmuş olması dolayısıyla bu haktan mahrum edilmesi hiçbir adalet Ölçüsüne sığamaz kanaatindeyiz. Maksat memur kadsorunu azaltmaksa bunun Yüksek Meclisçe esasları tâyin edilen bir kanunu mahsusla yapılması daha isabetli ve adalete uygun bir hal olur.

Burdur Malatya
F. Çelikbaş M. S. Eti
Mardin
Dr. K. Türkoğlu

Mardin Ordu
R. Erten R. Aksoy.
Van
F. Melen

Trabzon
S. F. Kalaycıoğlu

EK-3 Muğla mebusları Sadi Pekin ve Turgut Topaloğlu'nun, İdarei Umumiyei Vilâyet Kanununa muvakkat bir madde eklenmesine dair kanun teklifi ve Dahiliye Encümeni mazbatası

Devre : XI

İçtima: 2:

Muğla mebusları Sadi Pekin ve Turgut Topaloğlu'nun, İdarei Umumiyei Vilâyet Kanununa muvakkat bir madde eklenmesine dair kanun teklifi ve Dahiliye Encümeni mazbatası (2/345)

Yüksek Riyasete

İdarei Umumiyei Vilâyet Kanununa muvakkat bir madde eklenmesine dair kanun teklifimizi mucip sebepleriyle birlikte ilişik olarak takdim ediyoruz. Gereğinin yapılmasına müsaadelerinizi saygılarımızla rica ederiz.

Muğla

Sadi Pekin

Muğla

Turgut Topaloğlu

MUCİP SEBEPLER

İdarei Umumiyei Vilâyet Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair olan 6423 sayılı Kanunun tadili hakkındaki 6438 sayılı Kanunun birinci maddesine tevfikân vilâyet umumi meclis seçimleri her dört senede bir, Eylül ayının son Pazarına rastlıyan günde yapılır. Son vilâyet umumi meclis seçimleri 1955 senesi 25 Eylülünde yapıldığına göre içinde bulunduğumuz senenin Eylül ayının sonunda mevcut vilâyet umumi meclislerinin kanuni müddetleri sona ermekte ve binnetice Eylül'ün son Pazarına rastlıyan 27 Eylül gününde umumi meclislerin seçiminin yenilenmesi icab etmektedir. Ancak, mahallî idareler seçim mevzuatı üzerinde daha önce vâki tadiller dolayısıyla Yüksek Meclisin encümenlerinde tebarüz ettirildiği veçhile: Halihazır seçmen kütüklerine karşı 1950 den beri zaman zaman ve yer yer vâki itirazlar, bu kütüklerin tanzimindeki esasla ve yoklamalarına ait hükümlerinde ıslahı ve tekâmülü gerektiren hususlarının bulunduğu, demokratik rejimin temel prensiplerinin başında gelen seçim emniyetinin temini için müşahede edilen seçmen kütüklerindeki aksaklıklar giderilmeden yeni bir umumi seçime gidilmesinin doğru olmayacağı umumun tasvibine maznar bir mütalâa hükmüne gelmiş bulunmaktadır. Bahse mevzu aksaklıkları bertaraf etmeye, adlî teminatı ikmal ve seçim emniyetini kemaliyle temine matuf olarak Adliye Vekâletince hazırlanıp Yüksek Meclise arz edilmiş olan ve ezcümle: Seçimin esasını teşkil eden seçmen kütüklerinin her umumi milletvekili seçiminde yeni baştan tanzimi kütüklerin daimiliği prensibinden vazgeçilmesi, Mahallî idare seçimlerinde, kütüklerin tanzimi ve kesinleşmesi tarihinden itibaren 6 ay geçmiş ise yalnız o seçime ait kütüklerin yoklamaya tâbi tutulması, Adlî teminat prensibinin seçim kütüklerine de teşmili esasına uygun olarak kütüklerin tanzimi işinin hakim riyasetindeki bir kütük bürosuna verilmesi, kütüklerin askıya çıkarılmadan evvel hâkim tarafından kontrolü, Kütüklerin muhafazasının seçim kurullarına bırakılması, Seçmenlik yaşının seçim gününe göre hesaplanması, Seçmen kartlarının seçim kurulları başkanları tarafından hazırlanması. Milletvekilleri, belediye, vilâyet

umumi meclis, köy muhtar ve ihtiyar meclisi ve mahalle ihtiyar heyetleri seçimi için ayrı ayrı beş kütük tanzimi mecburiyetinin yarattığı lüzumsuz külfet, masraf ve güçlükleri bertaraf etmek üzere bütün seçimlerin bir tek kütükle idaresi ve bu sebeple her beş seçime ait seçmenlik vasıflarının tevhidî vesair esas ve prensipleri ihtiva eden 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir ek madde ilâvesine dair kanun lâyihası kanuniyet kesbetmeden yukarıda hulâsası arz edilen yeni esaslara istinaden seçmen kütükleri yeniden hazırlanmadan vilâyet umumi meclisi seçimlerine gidilmesi pek tabii olarak tatminkâr olmaktan uzakk olacaktır.

Sözü edilen kanun lâyihası kanunlaştıktan sonra yeni kütüklerin selâmetle tanzimi için en az üç aylık bir zamana ihtiyaç olacağı bedihidir. Lâyiha hemen kanuniyet kespetmemiş olsa dahi kütüklerin hazırlanıp kesinleşmesinden evvel umumi Meclis seçimlerinin yenilenmesi tarihi gelmiş bulunacaktır. Kütüklerin daim kısa bir zaman içinde ve alelacele tanzimine tevessül edilse dahi zaman müsaîd olmayacak ve bu tedbir ve gayret kütüklerin yeni esaslara göre tanzimi maksat ve gayesine hattâ, kanunun ruhunu zedelemiş olacaktır. Kaldığı bahsa mevzu lâyihanın ne zaman kanuniyet kesbedeceğini de bugünden tâyin etmeğe maddî imkân mevcut değildir. Bu itibarla seçmen kütüklerinin kabul edilecek, ıslah edilmiş yeni esaslara göre selâmetle ve teenni ile tanzimini temin etmek ve yeni kütüklere istinaden seçimi tam bir emniyet içinde yenilemek üzere vilâyet umumi meclisleri seçiminin 1960 senesi içinde yapılması gayesiyle mevcut vilâyet umumi meclislerinin kanunî müddetlerinin 1960 senesi Eylül ayının sonuna kadar uzatılması muvafık mütalâa edilmiş ve bu maksatla işbu kanun lâyihası hazırlanmıştır.

Dahiliye Encümeni mazbatası

T.B.M.M
Dahiliye Encümeni
Esas No. 2/345
Karar No. 39

17. VII. 1959

Yüksek Reisliğe

Muğla Mebusları Sadi Pekin ve Turgut Topaloğlu'nun, İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununa muvakkat, bir madde eklenmesine dair olup Yüksek Riyasetçe encümenimize havale buyurulan kanun teklifi; teklif sahipleri ve ilgili vekâlet temsilcilerinin de huzurlarıyla encümenimizde tetkik ve müzakere edildi. Teklif sahiplerinin esbabı mucibe lâyihasında arz ve izah ettikleri hususlar encümenimizce de muvafık mütalâa, edildiğinden kanun teklifi aynen kabul edilmiştir. Havalesi gereğince Umumi Heyetin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Riyasete sunulur.

Dahiliye Encümeni Reisi	Reisvekili	Bu M. M. ve Kâtip
Edirne	Yozgad	Samsun
B. Nasuhioğlu	Ö. L. Erzurumluoğlu	E. Anıt

Aydın	Balıkesir	Denizli	İzmir	Samsun
H. Coşkun	F. Ocak	A. H. Sancar	E. D. Başar	N. Ulusoy

Amasya.	Aydın	Bitlis	Denizli	Kütahya	Çorum
K. Eren	F. Batur.	R. Bingöl	T. Bahadır	M. Özkefeli	K. Erdem

Kütahya

E. Topaler
MUĞLA MEBUSLARI SADİ PEKİN VE TURGUT TOPALOĞLU'NUN
TEKLİFİ

İdarei Umumiyei Hayat Kanununa muvakkat bir madde eklenmesine dair
Kanun

MADDE I. İdarei umumiyei vilâyat Kanununa aşağıda yazılı muvakkat
madde eklenmiştir.

MUVAKKAT MADDE -. Mevcut vilâyet umumi meclislerinin kanuni
müddetleri 1960 yılının Eylül ayı sonuna kadar devam eder.

MADDE 2. Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

MADDE 3. Bu kanunu icraya icra Vekilleri Heyeti memurdur

